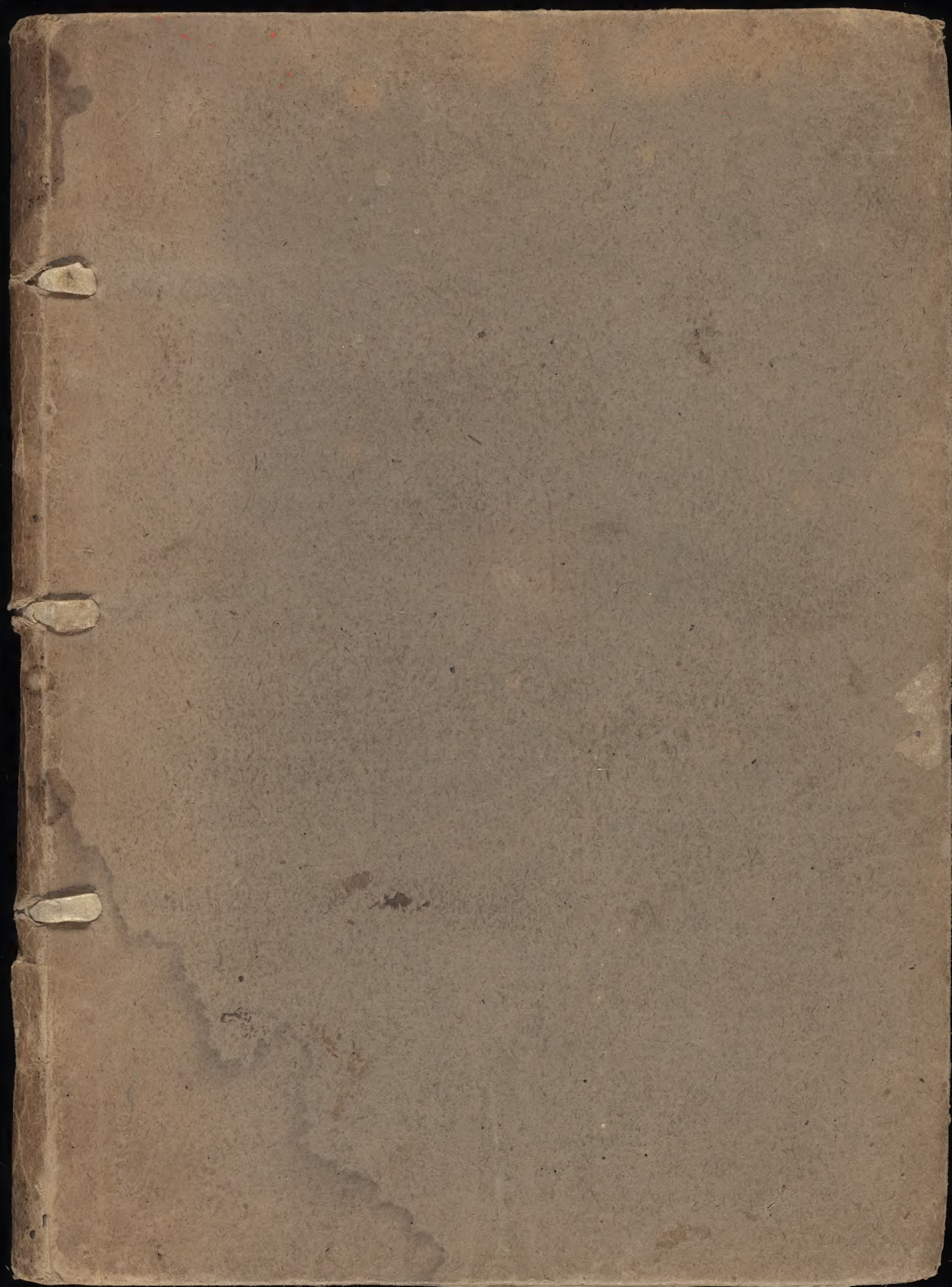
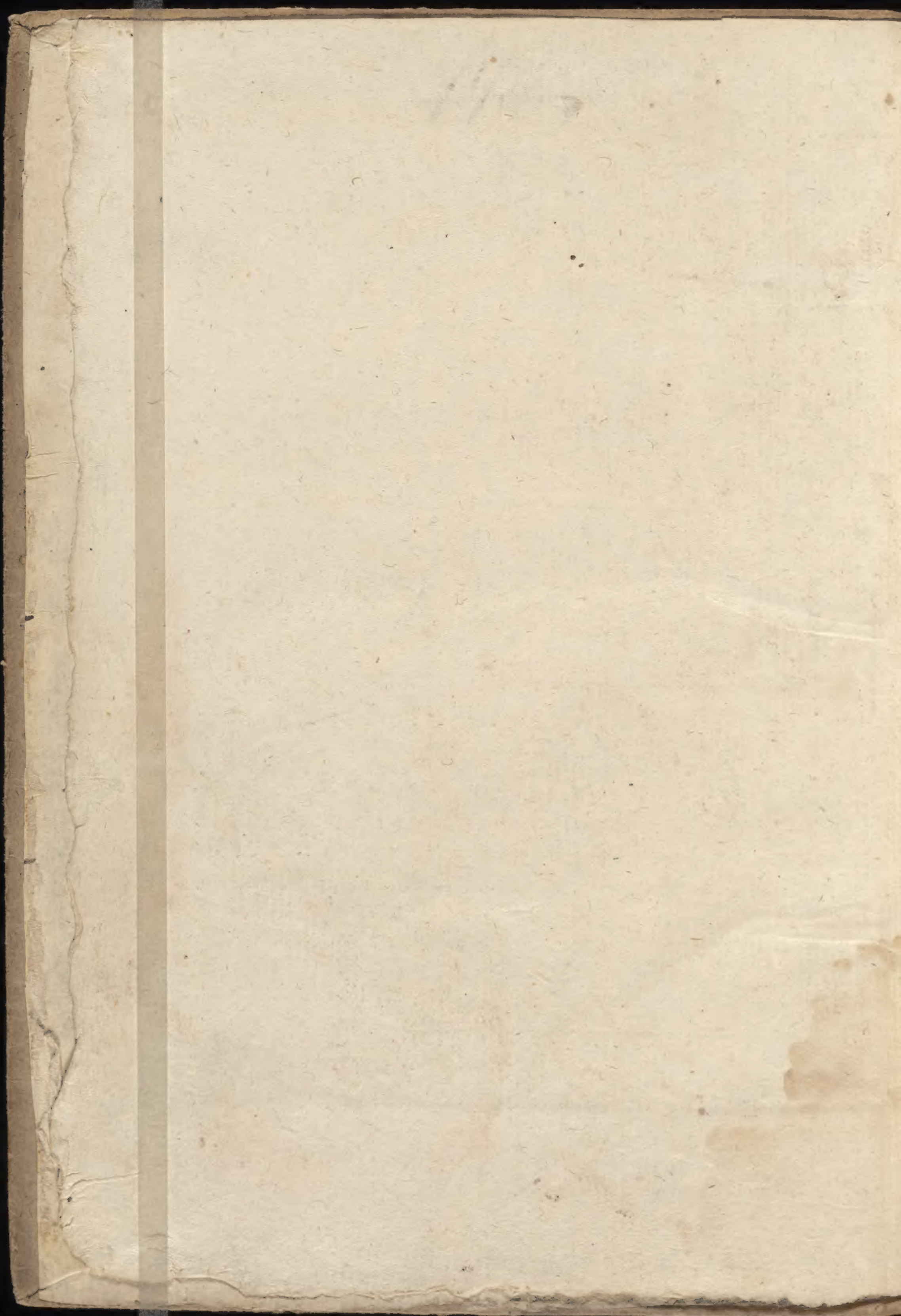

IAC. PHILIPPI
TOMASINI
PETRARCHA
REDIVIVUS,
LAVRA
COMITE.

IACOBI PHILIPPI
TOMASINI PATAVINI
D. Mariæ in Vantio Canonici Sæcularis

PETRARCHA REDIVIVVS,

Integram Poetæ celeberrimi Vitam
Iconibus ære celatis exhibens.

ACCESSIT NOBILISSIMAE FOEMINAE

LAVRÆ
Breuis Historia.

AD EMINENTISS. ET REVERENDISS.

D. IOAN. FRANCISCVM
Ex Comitibus Guidijs à Balneo
S. R. E. Cardinalem, &c.

Superiorum Permissu.
PATAVII, Typis Liuij Pasquati, & Iacobi Bortoli.
Apud Paulum Frambottum. M DC XXXV.

Eminentiſſ. ac Reuerendiſſ.

D.D. IOAN. FRANCISCO

EX COMITIBVS GVIDIIS A BALNEO &c.

S. R. E. Cardinali, Epiſcopo Reatino.

Domino & Mecœnati Benigniſsimo.

VPHEMIAM Muſarum nutricem ſcitè nec ſine ratione finxit erudita antiquitas. Generoſos quippè animos ad pręclaras actiones ſtudiosè incitat, vt verè Poeta:

Tu ſola animos mentemq; peruris Gloria.

Ea verò non deſidia, ſed multis magniſque laboribus acquiritur. Virtus enim, apud Romani Eloquij Parentem, Actuoſa ad vtilitatē humani generis, non ad tenebras aut ſolitudinem eſt comparata. Atq; hęc Orphei quidem Poetarum vetuſtiſſimi iudicio fœcunda Heroum Mater, mortales ad ſummum felicitatis eduxit & educauit, Fameque æternitati tradidit. Exempla ne longius conquiram, luculentiſſimo nobis indicio eſt Toga Sagoque illuſtris Domus tuæ proſapia,

Vir-

Virtute sua vndiquaque conspicua. Cuius Amplitudinem vt in pauca contraham, vel vnus sufficiet Guido II. quem Rauennates *Patris Patriæ* titulo honestarunt, id prȩterea nactus glorię, quòd filium reliquerit, quem Florentiæ OTHO Imperator Maximus familiæ sanguinisq; coniunctione dignabatur. Quæ singula tametsi interrupto cursu ad humanæ felicitatis apicem contenderunt, Numinisq. prouidentia in Te conspirarunt eo certè cumulo, vt ad arbitrium fortunam fingere licuisset: laudabili tamen Maiorum instituto nobilis animi curas in publica commoda vertere maluisti, ea Ingenij dexteritate, ea morum Integritate, animique Prudentia, vt Magnanimitatem præclara Humanitate contemperatam in TE suspiciant ac venerentur, quotquot cum Musis Virtutem verè æstimant. Neque enim solùm constantem bonorum de tuis meritis opinionem ȩquas, sed longè antecedis, dum bonas literas humaniter & perbenignè foues, ornas, tueris. Patere igitur, Eminentissime Princeps, celeberrimus Poeta Etruscus castis Spectatissimȩ Fȩminȩ amoribus ad Famæ immortalitatem euectus, nostrisque literis, qua fas erat sermonis libertate ac veritate, post varias temporum iniurias posteritati pro virili assertus, idem intra tua limina obtineat contubernium, quod olim Viuus apud Agnatos tuos Columnenses Purpuratos expertus fuit mitissimum. Sic enim quos ipsorum auspicijs meruit aliquando perennis Gloriæ triumphos, non in Vrbe tantum Orbis domina, sed in Orbe, recenti nominis æternitate ducet securior tuo præsidio, quo Mecœnas vnicus Literarum splendorem bonæ famæ tutela egregiè sustentas. Suadet id multis probatus olim

sum-

ſummus in Poetam affectus, cùm Auenionenſis Legati munus pro SVM. PONTIFICE ad publica vota feliciter obires. Quem in iſto pectore quoniam adhuc integerrimũ ſcio, nec in meos conatus inferiorem, hanc vtiq; Vatis noſtri ſpeciem, deuinctiſſimæ ſimul meę in T.E. volũtatis ſpecimen perpetuæq. obſeruantiæ argumentum eſſe deſidero. Laborem porrò qualemcumque meum ſi qua mentis deuotione offertur, eadẽ animi facilitate acceperis, erit quidẽ vnde Poetę noſtrum gratuletur ſęculum; Ego verò me ad maiora excitatum cenſeam. DEVS Opt. Max. dignitatem tuam ad citeriora incrementa, & publicum rei literarię decus diutiſſimè ſeruet & augeat.

PATAVII, è Muſeo. Cal. Iunij. M DC XXXV.

E. T. R.

Omni cultu

Deuotiſſimus Cliens

IAC. PHILIPPVS
TOMASINVS.

LECTORI
BENEVOLO.

MNIBVS *placere cum semper arduum fuerit, tum hoc potissimum sæculo; quo vel ob ingeniorum sagacitatem, vel ob censuræ licentiam,*

Et pueri nasum Rhinocerotis habent:

ne meum etiam institutum præter votum à multis sinistrè accipiatur, breuiter monendus de ijs Lector, quæ iudicij favorem impetratura videntur. Ea nempè unica potissimum me permouit causa, vt huncqualemcumque laborem fidentiùs adirem, ad quem invitauit me probata hactenus plurimorum benignitas, qua ingenij mei tentamenta antehac fuerunt excepta, iamq́ inchoatũ opus crebris aliorũ exhortationibus monitisq́ in hanc faciem redactum. Nec profectò aliud postulabat PETRARCHÆ *eximia Virtus, quã singulari prodidit indole, sũmoq́ decorauit ingenio. Cuius Vitam si verum boni Viri speculũ dixerim, nihil fortassis arrogantius dixerim. Sed neque aliter mecum statuet spero, qui summam eius constantiam in arduo Virtutis & Musarum stadio intentè fuerit contemplatus, qui ad vtriusque fortunæ impetus insignem animi moderationem penitiùs expenderit, qui veram mentis pietatem intimiùs perspexerit, cæterasque Summi Viri dotes; quas post exquisitam multorum diligentiam rudi penicillo mihi exprimere placuit, ne fuco sincerum illud pectus cõtaminarem, neue adscita sermonis pompa*

nar-

narrationis veritatem in fictionis suspicionem ducerem. Ea verò vt simplicissima, sic aliena esse debuit ab Elogij specie, quod iam ab omni ætate debebatur ei, quem nemo non hactenus miris laudibus extulit. Ideoque eam non solum per Species, sed minutissimè per Tẽpora quoq; deduxi, Poetæ ipsius, quãtum licuit, verbis munitam: quæ tametsi bona fide passim inserta, nonnullis tamen temporũ vetustate corruptis ex ingenio medelam adhibui. Cetera, præter ea quæ iam noti omnibus Poetæ Interpretes dederunt, à Viris Eruditis & Amicis vndique conquisita, suo cuique loco ingenua professione reddẽda censui. Eorum sanè prolixa adeo in me fuit humanitas, vt exinde operis moles præter sententiam creuerit: Cuius fastidium varietate, ad Legentis ingenium & argumenti genium necessaria, temperatum arbitror. Quin ipsorum, eam expertum me fateor solicitudinem, ut operi iam confecto Auctarium accesserit. Cuius tenuitatem etsi facilè agnoscã, hoc interea specimẽ Amicorum expectationi diutius protrahere nolui, quorum (si merebitur) symbolis auctior aliquando & cultior mitiorem forsan eruditorum calculum sperare poterit. Quanquam nec Ego hæc ad famam, sed aliorum potius obsequium, quibus inter publicas occupationes qualicunque studio animum ac voluntatẽ privatim præbere debui. Tuum erit, Benigne Lector, hæc quo emittuntur candore interpretari, ut honestis conatibus in posterum vires addas.

 LAV-

LAVRENTIVS PIGNORIVS
IACOBO PHILIPPO TOMASINO

Canonico S. Mariæ in Vantio, & Cœnobiarchæ, Viro admodum Reuerendo.

IMIRVM debebunt tibi æternũ, mi TOMASINE, tũ exteri, tum Patauini nostri, cũ & calamo Tu, & per te viticulo nobilis calcographus Hieronymus Dauid, expresseritis ambo Illustrium Virorum qua facies, qua mores. Nobile sanè inuentum, cuius Auctorem statuit Plinius doctissimum, quem appellant, Togatorum M. Terentium Varronem, Libro xxxv. Capitulo 11. illis verbis. *Imaginum amorem flagrasse quondam testes sunt, & Amicus ille Ciceronis edito de his volumine, & M. Varro benignissimo inuento, insertis voluminum suorum fæcunditati non nominibus tantum septingentorum Illustrium, sed & aliquo modo Imaginibus, &c.* quò (vt hoc etiam obiter notem) videntur pertingere Libri, quos Hebdomades, vel de Imaginibus laudat Gellius Lib. III Cap. x. & XII. At quanto benignius inuentum hoc tuum? in quo non nomina tantum, neque Imagines aliquo modo, sed & nomina, & acta, & virtutum specimina, & oris lineamẽta proponuntur Orbi Vniuerso spectanda. Macte Virtute, Vir Reuerende, per quem factum est, vt non solũ pictoris artificio delectemur, sed etiam cõmemoratione hominum Pręclarorum, & cognitione formarum. Neq; verò labori isti tuo non erit sua reposita laus, & constituta

tuta

tuta vtilitas. Habent enim Virorũ Clarorum vultus eam vim, vt excitent ad obeũda prǫclara facinora. De se hoc testatur Vir Clarissimus, & qui litteras Grǫcas primus illustrare conatus est, Leonardus Aretinus, in Commentario M. S. quem penes me habeo. *Ego quoque licet puer ab illa manu exulum captus, in Castellum Quaratæ (nam id quoque exules tenebant) adductus sum, et quia puer eram, non cum alijs captiuis, sed in honestiore quodam carceris cubiculo asseruabar. erat autẽ in ipso cubiculo picta Francisci Petrarchæ imago, quam ego quotidie aspiciens incredibili ardore studiorum eius incendebar.* Hǫc ille. Tu Petrarcham tuum adornare perge, vt habeant nostri Adolescentes penè domesticum monitorem, qui illos excitet ad prǫclara quǫque capessenda. Habemus enim nos in Collib. suburbanis, (quod pulcherrima Vrbiũ Florẽtia nobis inuideat,) ossa & cineres illius Viri, ad cuius tumulum confluunt turmatim ex vltima vsque Europa examina Apum Philologicarum, studiosi Adolescentes. Tu interim

Cui cura Deos, secretaque Cæli
Nosse fuit, quem non stellarum AEgyptia Memphis
AEquarit visu, numerisque mouentibus astra,

dispice quǫso, quidnam causæ fuerit, quòd & Petrarcha & Dantes, vterque Patria caruerit, vt inuidiosè etiam conqueritur Gabriel Symeonius, ille veterum monumẽtorum peregrinus indagator. Vale.

Domi. Die XVII Nouembris, quo Patauium nostrum è domestico Plaustro Hadriaco Tridente deturbatum, conquieuit in sinu (ò fuerit æternum?) Venetǫ libertatis M. DC. XXIX. Bellona & Libitina inuicem funera procurantibus.

V. C.

I. PHIL. TOMASINO.

DECORA nympha, prȩſcius Daphnes ſuæ
 Cui Cynthius nomen dedit,
Idea vatis inclyti, quam candidus
 Amauit & fleuit ſimul,
Pectus pudicum, certa quod penitè Fides
 Inſedit, & triplex Charis.
Ecquid Poetȩ diua non debes tuo?
 Cuius beata munere,
Calcas velocis horridas ȩui minas,
 Letheſq; torpidum chaos.
Sed Tu venuſte carminis Tuſci parens,
 Ocelle Muſarum vigil,
Pincerna meri nectaris Permeſsidos,
 Quod Hippocrene ſuggerit,
Amata nomen Laura ſi cedit Tibi,
 Si vinnuliſq; verſibus,
Quas TOMASINO gratias reddes tuo?
 Pollente cuius alite
Subuectus, & felicis ingenI rotis
 Virum per ora duceris,
Illi omne punctum rurſus acceptum refers,
 Vitamque cum fama trahis.

Amoris ergò feſtinabat
IOAN. VESLINGIVS *Mindanus, Eques.*
Anatom. & Chir. Prof. Ord.

Eidem

EIDEM.

CVi Patriam invidit variæ diſcordia gentis
 Vixq́ue pepercerunt Arnus, & ipſa Thetis,
Excepit Puerum, nutriuit GALLIA Muſis,
 Et cultum Latio reddidit ore Virum.
Ille renaſcentem Romæ Tuſciſq́ue nitorem
 Attulit: Exilij fructus vtrinque fuit.
I Sors, ſparge minas claris inimica Poetis.
 Ingenio ſupereſt, ecce, PETRARCHA ſuo!
Dum triplici Lauro caſti nectuntur amores,
 Stat Tibi perpetuum Carmine, LAVRA, decus.
Imber edax tumulum longo licet atterat æuo,
 In chartis Vates his rediuiuus erit.

Obſeruantiæ ſymbolum
depreperabat
IO. RHODIVS.

IN-

INDEX CAPITVM.

FRANCISCVS PETRARCHA FLOR.
PHILOSOPHVS POETA ET ORATOR.

FRANCISCVS PETRARCHA

FRANCISCI PETRARCHAE VITA.

PRAELOQVIVM.

ELINEATA vtcunque valuimus T. LIVII Patauini Vita, gradum facimus ad illustrandam FRANCISCI PETRARCHÆ memoriam, nominis illius splendore meritò prouocati. Nec sanè mihi quicquam carius fuit, quàm post Historici Principis monumenta PETRARCHÆ Poetarum & Oratorum æui sui Phœnicis gloriam propagare. Ille aureo Augusti seculo literarum decus: hic ferreo Poetarum propemodum extinctorum olor. Exstant Patauij eiusdem insignia pleraq; Monumenta: extat etiam Bibliotheca, quam ipsemet Ecclesiæ Cathedrali dono tradidit; nec paucæ Inscriptiones. Visitur & Arquadę sepulchrum eius marmoreum cum effigie ęnea, Domusque studiorum illius conscia, non secus ac illa Neronis aurea, celebranda. Quam vt Exteri, vel ab vltimis terrarum Orbis partibus Lyceum nostrum adeuntes, maiori fructu lustrent,

dum præclariſſima quæque Vrbis & Agri Patauini Monumenta ſtudiosè conquirunt, ſpectandam hoc in Opere dabimus Vniuerſis. Interea gemina, curioſe Lector, in ipſo operis limine fruere FRANCISCI PETRARCHÆ Effigie, quam Tibi exhibemus, qua licuit ſolertia è vetuſtis tabellis expreſſam. Diuerſam quidem, ſed tempore, non ſculptoris arbitrio. Primam debeo humanitati *Leonis Allatij* Viri Cl. noſtro æuo ad iuuandas literas, ad dignitatem, & gloriam, ad ſumma omnia, atque in primis Eminentiſſimi Cardinalis BISCIÆ maximi Muſarum Fautoris potrocinium nati, quæ olim apud ASCANIVM Columnam S. R. E. Cardinalem è viuo FRANC. PETRARCHÆ iam tum iuuenis vultu delineata, cucullo rubro laurea fronde inſignito ſpectabatur. Alteram prouectioris, è Bibliothecæ Vaticanæ Petrarchæ Poemate in membranis Ann. M.D.XVI. Manuſcripto in 4. numero 3198. depromptam, benignè mecum communicauit Vir Nobiliſſimus, eximiuſque literarum cultor *Caſsianus à Puteo* Eques Anno 1630. Die XXXI. Ianuarij. Quam cucullo rubro parte interiori, qua frontem tegit, coloris impluuiati ſeu fuliginei, ſubiecta tunica violacea elegantiſſimè inibi depictam addidit. Nunc Deo auſpice in eius VITAM primis coloribus adumbrandam calamum ducemus.

POE-

POETAE PATRIA, NATALES, PARENTES.

Cap. I.

RANSCISCVS PETRARCHA Phœbi nectar, Musarum corculũ, Priscæ eruditionis Decus, literarum Delicium, omnium seculorum memoria dignus, varijs fortunæ casibus perpetuò agitatus, sub hoc tandem nostro Patauino Cælo in huius Vrbis perennitatem quieuit. Hic veluti in portu otio literario indulsit, tranquillã hic senectam egit. Nimirũ ex amplissimo Canonicorum Maioris Ecclesiæ Collegio fuit, & albo Patauinorum Ciuium ascriptus ob merita, quę dum mecum ipse reputo, & in eius Virtutes ac Mores illibatos attentus inquiro, facere minimè possum, quin totus in eius radios defixus obstupescam. Occurrit eius Mihi *Patria* primo loco, & *Soli Natalis* splendor. Non enim Florentię, sed Aretij ex præclaris vtique parentibus, Petrarcha Parenzo, & Brigida (vel vt alijs placet) Leta ex Canigiana Familia natus Annno CIↃ. CCC. IIII. Die Lunæ XIII Calendis Augusti seu vigesimo Iulij, quo primum tempore

Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.

Etsi vero Natalis hic dies non solùm aliorum, sed fida quoquè ipsius Poetæ, relatione satis sit certus: Non pa-

rum tamen hic difficultatis initio Mihi iniecit eiusdem ad Posteritatem de origine, vita, conuersatione, & studiorum suorum successu Epistola cum reliquis operibus Venetijs Anno 1501 vulgata, in qua refertur ille *Aretij in exilio natus Anno* 1304 *die Lunæ ad auroram Calendis Augusti:* astipulantibus in vita Petrarchæ Antonio Tempo Iudice Patauino, & Siluano Venafro Interprete Poematum Petrarchæ. Nequè aliter hanc Epistolam editio Basiliensis typis Sebastiani Henrici Petri emissa Anno 1554 totidem verbis exhibet. Ac tantum hæc aliquandiu valuit apud multos opinio, vt eam quoque publico Petrarchæ Elogio sub ipsius effigie Patauij in Aula Prefecturæ vulgo Gigantea descripto hisce verbis propagari libuerit.

FRANCISCVS PETRARCHA FLORENTINVS NATVS EST ANNO CIƆ.CCC.IIII PRIMA AVGVSTI, ETC.

Verùm, si vnus hic Petrarchæ textus ad alios ipsius perscriptis literis æqua lance expendatur, lenior certè hic deprehendetur error, quam qui Historicis vlterius crucem figere valeat. Quid enim hisce libri octaui Epistola prima ad Boccacium Ticini ad Auroram XIII Calendis Augusti perscripta apertius? *Scito enim, & sciant si qui erunt, qui tam humilem, non fastidiant originem scire, me Anno ætatis huius vltima, quæ ab illo, qui hanc mihi spem tribuit* IESV CHRISTO, *& initium traxit, & nomen Millesimo trecentesimo quarto, Die Lunæ vigesima Iulij illucescente commodùm aurora, in Aretina Vrbe, in Vico, qui Hortus dicitur, natum esse. Quæ dies apud nostros publica & insignis est nota, ea scilicet quod exules nostri, qui se Aretium,*

Bono-

Bononiamq; contulerant, hinc illinc contractis in vnum exercitibus, armati die illa, & ipsa fermè qua nascebar hora, antequam Sol iugis montium erumperet, ad portas primæ venerunt, si qua fors fauisset, ferro exilium vlturi, isque aduentus, etsi inefficax fuerit, quia tam magnis motibus, & ingenti omnia terrore concusserat, nescio quidem, an adhuc est memoria hostium elapsus, sed vsq; ad hos proximos annos, vulgò percelebris fuit. Hæc eadem hodie & Lunæ dies, & vigesimo est Iulij, Annus qui tunc erat quartus, nunc sextus & sexagesimus est. Epistola etiam octaua eiusdem libri ad eundem Boccacium hunc diem ipsum sibi Natalem transijsse lætatur. Hunc autem diem Iulij fuisse vigesimum D. Margaritæ sacrum, & Florentinorum de Gebellinis victoria clarum, auctores sunt omni fide maiores Villanus Historiæ Florentinæ lib. VIII Cap. 72 & Scipio Ammiratus lib. 4. pag. 171. Verisimile igitur non Auctoris negligentia, sed librariorum festinatione in Epistola ad Posteritatem numerum XIII fuisse omissum. Quin Papinius Massonus in Vita Petrarchæ Lutetiæ 1587 impressa pag. 12 ex Epistola ad Posteritatem signatè nominat XIII Calendas Augusti. Vetus quoque, vt suis Eruditiss. DD. *Iosephus Maria Suaresius* Episcopus Vasonus me monuit literis, in Eminentissimi Cardinalis FRANCISCI BARBARINI Bibliotheca Vitæ Petrarchæ Scriptor, sed Boccacio Iunior, vigesimum Iulij diem Poetæ Natalem constituit: quamuis & ibidem antiquus alter Calendas Augusti approbet. Nec sanè alius diei Lunæ vbique, etiam in Epistola ad Posteritatem, expressæ conueniebat numerus, quàm Iulij vigesimus, si omnes diligenter euoluerimus Ephemerides, quæ Au-

gusti Calendas eius Anni 1304 Saturno siue Sabbatho assignant. Verissima igitur atque eruditis probata hæc firmo talo stet sententia quam Cardanus & Lucas Gauricus Episcopus Geophonensis Astrologię Antistites suę prædictionis primum posuere fundamentum. Quorum quidem fides si forte nonnullis in minima inquirentibus poterit esse suspecta, ea certe Hieronymo Squarciafico, Alexandro Vellutello, Io. Baptistę Gesualdo, alijsque Petrarchę expositoribus neutiquam detrahenda. Cęterùm, ne & hi Patrię studio affectui plusculum dedisse videantur, audiamus Cisalpinum Vossium Historię veritatis vbique sectatorem Eruditi de Historicis Lat. Commentarij lib. III cap. I de hoc nostro ita differentem: *Tantus Vir circa Ancisam seu Incisam Florentini Agri vicum patre Florentino exule natus fuit* XIII *Kal. Sextilis Anno* 1304 *non Anno* CIↃ. CCC. XL. *vt ineptè editum est apud Gualterum Burlæum libro de Vitis Philosophorum. Etsi is profectò error Burleo verti vitio nequit, qui ipse seculo ante id tempus floruit ac Petrarchæ æqualis fuit. At claruit Petrarcha Anno* 1340 *& proximis Annis* XXXV. Egregium sanè Viri eruditissimi iudicium, in quo tamen, salua ipsius auctoritate, hoc vnum desiderari posse videtur, quod Ancisam Poetæ patriam tradiderit, haud dubiè fama hac ab alijs Scriptoribus accepta, quibus ille fisus dum per grauiores literarum occupationes ad alios Auctores non potuit diuertere. Notum enim Ancisam Oppidum Florentia XIII duntaxat milliaribus dissitum: Vbi eius parentibus in exilium missis morari minimè licuit. Partium enim aduersarum odio coacti sunt extorres à patrijs laribus longiùs amoti

Diuer-

Diuersa exilia & diuersas quærere terras.

Parentes itaque ipsius cum alijs Aretij exilij sedem sibi delegerunt. Quo in loco ipsemet Poeta in Epistolis ad Boccacium & ad Posteritatem se ortum prodidit. Hoc ipsum testatur Domus, quæ Diuino Vati incunabula prębuit, maximo aduenarum concursu celebris, cuius meminit Squarciaficus perhibens decreto publico vetitum fuisse ne ædium Patronus antiquam speciem immutaret aut ampliaret, quemadmodum testatur Poeta ipse rerum Senilium Lib. XIII Epist. ad Ioannem Aretinum: Quibus hoc quidem accessit venerationis, quod Petrarchæ cognomen meruerint. Sententiæ nostrę vt probatiori fidem astruit, quod memoria accepimus Petrarchæ aliquãdo Aretiũ accedenti vniuersam ciuitatem solemniter occurrisse. Quod cęteroquin honoris, nulli præterquam Principi aut Ciui de patria singulariter merito ea ætate exhiberi solebat. Eius porrò Parentibus exilium peperere diuersa, quæ tum vigebant, factionum studia. Dum enim Florentina Respublica tunc temporis intestinis seditionibus acriter iactaretur, ciuesque inuicem dimicantes duas illam secuissent in partes, quarum altera Alborum, Nigrorum altera dicebatur, cœpere in peius omnia, ac retro sublapsa ferri. Ea de re Nigri qui diutiùs exularant inopinato aduentu dominio Reipublicæ potiti, aduersę partis potentiam contundere, totisque labefactare viribus sunt enixi. Sic Albis deiectis partim, partim ab Vrbe proscriptis, eorumdem bona fisco deuoluta protinus venundabantur. Alborum fortunam tunc sequebatur Petrarcha Parentius clarissimus Reformationum scriba, qui cum sęuientem inimicorum ra-

rabiem ferre non posset, vna cum vxore Brigida potius cognomine fortassis quam nomine Leta Aretium se recepit, ibique auctus est filio, qui de Patris nomine, *Petrarchæ* cognomen accepit. *Franciscus* enim *Petrarchæ* filius initio dictus, vulgo Checco, vt in eius vita auctor est Leonardus Aretinus, mox FRANCISCVS PETRARCHA nominatus est passim. Alij quidem vernaculo sermone appellatum asserunt Petrarcho di Parenzo; nonnulli Petrarcho: scriptor vitę Petrarchę latinus, quē forsan nō iniuria Xicchonem Polentonem alibi asseruimus, Patrem Petrum Petraconem nominat, vt in vtroque deprehendi Manuscripto. Et certè Leonardus Aretinus narrat, quod ipsius Pater fuerit Petracho, Parenzij verò nomen Auo tribuit. Plurimos autem etiam nostra ętate Aui ac Parentis nomen præferre non vsque nouum est. Sed enim ea fati vis erat vt idem exilij paterni calamitates pateretur, necdum in lucem editus. Parum quoque abfuit, quin Mater eius grauissimis partus doloribus afflictata concidisset, ipsomet Petrarcha teste, vt non obstreticum modò, sed & Medicorū iudicio diu exanimis haberetur. Fratrem habuit Gherardum, qui in religiosam Carthusianorum familiam secessit, ibique honorificè vixit, vt ex Petrarchæ scriptis passim constat. Neque vllos pręterea; multo minus sorores. Vt vel hinc demirari subeat Squarciaficum in Philelphi, nescio quod, de Poetę Sorore cōmentum adeo fuisse facilem. Hic Poetę nostri Ortus, hi Parentes, quos dum vigent literę, nulla silibet mortalium memoria.

CON-

CONSTITVTIO CORPORIS, ET MORES ANIMI.

Cap. II.

OELITVS & felici planè constitutione siderum PETRARCHA temperamentum optimum sortitus est. Affulsit illi nempe Sol quem vehebat Leo in Oriente positus, à quo pulchritudinē eximiam hausit: ob idquè statura mediocris, aut paulò superior, plena facie, rotundis membris, & in senectute ad crassitudinem vergentibus, viuacibus oculis fuit, è quibus, vt de Augusto Suetonius, emicarent radij quidam eximię maiestatis ac vigoris, qui pręstans illius ingenium, singularem ac propè diuinam sapientiam, omnibus aperirent. De quo quidem Thomas de Garbo Medicus subtilissimus iuramento asseruit se non vidisse corpus magis sanum aut melioris constitutionis. Ad peregrinationes etiam paratum finxit Mercurius in signo igneo, igneaque mente prędítum & cęlesti. Audiatnr ipse sua in Epistola ea de re scribens: *Corpus iuueni, non magnarum virium, sed multæ dexteritatis obtigerat: forma non glorior excellenti, sed quæ placere viridioribus annis posset, colore viuido inter candidum, & nigrum, viuacibus oculis, & visu per longum tempus acerrimo, qui præter spem supra, se-*

xagesimum ætatis annum me destituit, vt indignanti mihi ad ocularium confugiendum esset auxilium: tota ætate sanissimum corpus senectus inuasit, & solita morborum acie circumuenit. Oris eius Maiestatem, Squarzaficus etiam sic expressit in eiusdem Vita: *Erat facie pulchra, & eleganti, oculi viuaces, vt coruscantes scintillæ, intuitus sapientiæ plenus, quo vigor repræsentabatur & grauitas.* & paulo inferius. *Fuit Venerabilis in aspectu, & maiestas quædam inerat, vt ipsum videntes induceret, etiam qui eum non cognoscerent solo tamen visu reuerendum & sapientissimum iudicarent.* Quod exemplo quoque facili comprobari potest. Scribit enim Iosephus Briuius Mediolanensis in nescio quo suo Panegyrico, quod cum PETRARCHA *semel esset Mediolani in aula Dominorum Vicecomitum, inter multos purpuratos & nobiles Viros, Galeacium, qui tunc Dominus erat, imposuisse filio, qui primus postea Dux Mediolani fuit, adhuc puero, vt sapientiorem de astantibus ostenderet. Puellum oculis hinc inde volutis* FRANCISCVM *adiuisse & manu apprehendisse & patri cum omnium admiratione monstrasse. Quid ab hominibus?* (exclamat subinde Briuius) *cũ à pueris eius cognosceretur aspectus?* Subijcit his idem Auctor Petrarchę mores, & vltra progreditur in hæc verba:

Conuersatio eius honesta & iucunda omnibus extitit, vt nullus mæstus ab eo discederet. Oculi non deformes, sed viuaces. Visus adeo firmus & acer, vt sexagenarius literas etiam minutissimas legeret, nullo vitreorum oculis præsidio. Corpus habuit dexterimum vsque ad senectutem, qua pinguescere cæpit. In fine apoplectico morbo plurimum torquebatur. Memoria dignum est, non leui prudentię argumento, quod Poeta Epist. I. lib. VIII Senil. vt fatetur ipse, iuueni li-

bus

bus annis incanuerit: *propterea canities, qua nescio vnde iam inde ab annis tenerioribus caput adolescentis inuaserat, rara licet, qua cum prima veniens lanugine albicanti vertice verendum nescio quid haberet, vt quidam dixere, & teneri adhuc oris habitum honestaret mihi, tam eatenus iniucunda, quod ea saltem in parte iuuenili, quo gaudebam, aduersaretur aspectui.* Quid his immoror? Fuere mores eius niuei, liberi, suaues adeo, nihil vt ijs exposci candidius, liberalius, suauius posset. Maiores ille venerari, pares dulci comitate complecti, obsequium Principibus vltro prębere, suauiter omnia peragere, Amicorum necessitudinibus ingenua quadam alacritate occurrere, in aulis Principũ sui amorem omnibus instillare. Procul aberat ab omni fastu, sensit superbiam in alijs, non in se, & cum paruus fuerit semper minor iudicio suo fuit, vt ipsissimis eius verbis hic vtar, silentij ac solitudinis pręcipuus cultor, diuitiarum contemptor eximius, non quod illas non cuperet, vt cęteri, sed quod curas & labores, quibus illæ parantur, odisset maximè. Quamobrem cum ijs abundare plurimum posset, ijs contentus fuit, quas satis sibi fore duxit. Norat enim vera illa esse Claudiani, *Doctrina ipsa*

pretium sibi, solaquè latè
Fortunæ secura nitet, nec fascibus vllis
Erigitur, plausuuè petit clarescere vulgi.
Nil opus externæ cupiens, nil indigna laudis,
Diuitijs animosa suis, immotaq; cunctis
Casibus, ex alta mortalia despicit arce.

Tenui quoque victu, & vulgaribus cibis vitam egit lætius, quàm cum exquisitissimis dapibus omnes Apitij successores. Habebat potissimum in delicijs arborum fru-

ctus ob idque maximè vt igniculos libidinis extingueret quo ad eius posset. Scribit ille scilicet de se ipso. *Amore acerrimo, sed vnico, & honesto in adolescentia laboraui, & diutius laborassem, nisi iam tepescentem ignem, mors acerba, sed vtilis extintixisset. Libidinum me prorsus expertem dicere posse, optarem quidem, sed si dicam mentiar; Hoc securè dixerim, me quamquam feruore ætatis, & complexionis ad id raptum, vilitatem illam tamen semper animo execratum. Mox verò ad quadragesimum annum appropinquans, dum adhuc, & caloris satis esset, & virium, non solum factum illud obscænum, sed eius memoriam omnem sic abieci, quasi nunquam fœminam aspexissem, quod inter primas felicitates meas memoro, Deo gratias agens, qui me adhuc integrum & vigentem tam vili & mihi semper odioso seruitio liberauit.* Hęc ille, & nos alibi alia, vbi de amore eiusdem erga LAVRAM disseremus. Cęterùm vt reliquos mores eius adumbrem. Magni Vir animi & constantis fuit: nihil ille trepidare, timere nihil: aduersus omnes casus hilari & erecta fronte obuiam ire. Ad amicitias propensus, amicorum multitudine lętabatur. Religionis ac pietatis studio vitam cum primis cęlibem adamauit, Honorem etiam, & Gloriam, atque adeo libertatem ipsam, sic prorsus, impatiens seruitutis, vt multos etiam eorum, quos valdè diligeret, effugerit, *tantusque illi inerat* (vt ipsemet scribit) *Libertatis amor, vt cuius vel nomen ipsum libertati vel esse illi contrarium videretur, omni studio declinaret*. Attamen non ita libertatis fuit studiosus, quin boni publici causa Principibus suam probarit operam, licet tempore perexiguo, quod totum ipse septimestri circumscripsit. Vnum nempe mensem hibernum dedit stabiliendæ inter Venetos

&

& Genuenses paci; tres ęstiuos in Germania pro conciliãda vnione inter Vicecomitem & Carolum IV. Imperatorem; totidem hibernos in Gallia tribuit gratulando Regi Ioanni è custodia demisso à Rege Britanię. Hos ille mores ex optima corporis constitutione nactus est, quos postea varijs scientiarum habitibus, summo studio, iugique labore partis, excoluit, & perfecit.

EDVCATIO, ET STVDIA.

Cap. III.

NATVS Aretij PETRARCHA septem inibi mensium spatio fuit. Amicorum enim Nobilium precibus reuocata ab exilio Mater cum filio rus paternum adijt, cui Ancisa nomen in agro Florentino ad XIIII ab Vrbe lapidem sita. Eius Mihi rei testis ipsemet Petrarcha, qui clarè; *Primum*, inquit, *illum vitæ annum, nequè integrum Aretij egi, vbi in lucem Natura me protulerat, sex sequentes Ancisæ paterno in rure, supra Florentiam quattuordecim passuum millibus reuocata ab exilio genitrice.* Hic ille primam solitudinis auram hausit qua semper delectatus est. Mirum dictu. In ciuitate ortus, rus adducitur. Inter aulas Sacrorum Antistitum Auinione cultus, Vallis Clausæ reçessibus se se abdit. Mactus demum honoribus,

ribus,totique terrarum Orbi notissimus, in Arquadæ secessu Vitam, vti cœperat, terminare voluit. Ancisa relicta, Pisas delatus vna cum Matre Arni ferè vorticibus absorptus est tenerrimus puer. Iuuat hæc ipsius calculo comprobare: *Ferebatur puellus prævalidi cuiusdam iuuenis dextera pannis obuolutus, & non alius, quam Metabus Camillam, nodoso de stipite pendentem ne periclitaretur, baiulabatur. Sed in transitu Arni fluminis equus lapsu pedis genuflectitur, & iuuenis ille, in cuius dextera tenebatur, labitur, & dum sibi creditum onus saluare nititur, propè violentia gurgitis submergitur.* Degit aliquandiu Pisis, ibiquè sedulam primis Grammaticæ rudimentis operam dedit. Græcas literas hausit à quodam Barlaamo Calabro, posteà vt notat ipse Episcopo. Mouit eo quoquè tempore lapidem, quod aiunt, omnem FRANCISCI Pater, vt ab exilio reuocaretur; sed frustra. Quamobrem aliò cum filio cogitans Auinionem accessit, vbi tum Summus Pontifex vnà cum Purpuratorum Curia morabatur. At iter illud parum vtrique feliciter cessit. Simul ac enim ingressi nauem, vt suas secum facultates commodius adsportaret, soluere è portu, misceri pelagus turbinibus & procellis cœpit. Aquarum illi gurgitibus opprimuntur, quassatur primum, mox & frangitur nauis, sed aura secunda demum feliciter aspirante Auinionem appellunt. Ibi Pater FRANCISCVM literarum amore flagrantem liberalibus studijs totum addixit. Hinc ille de prima studiorum suorum ratione sua in epistola candidè ac disertè: *Octauum Annum Pisis, nonum ac deinceps in Gallia Transalpina ad læuam Rhodani ripam Auinio vrbi nomen: vbi Romanus Pontifex &c. Ibi igitur ventosissimi amnis*

ad ripam

ad ripam pueritiam ſub parentibus, ac deinde ſub vanitatibus meis adoleſcentiam totam egi, non tamen ſine magnis digreſſionibus. Nam hoc tempore Carpentoras ciuitas parua, & illi ad orientem proxima, quadriennio integro me habuit, inquè his duabus aliquantulum Grammaticæ, Dialecticæ, ac Rhetoricæ quantum ætas potuit, didici, quantum ſcilicet in ſcholis diſci ſolet, quod quantulum ſit, chariſsime lector intelligis. & pergit de ſtudijs ſuis reliquis ordine tradere quæ ſubnecto. *Inde ad montem Peßulanum, legum ad ſtudium profectus quadriennium ibi alterum; Inde Bononiam, & ibi triennium expendi, & totum Iuris Ciuilis corpus audiui, futurus magni profectus adoleſcens, vt multi opinabantur, ſi cœpto inſiſterem. Ego verò ſtudium illud omne deſtitui, mox vt me parentum cura deſtituit, non quia legum mihi non placeret auctoritas, quæ abſque dubio magna eſt, & Romanæ antiquitatis plena, qua delector, ſed quia earum vſus nequitia hominum deprauatur. Itaque piguit perdiſcere, quo inhoneſtè vti nollem, & honeſtè vix poſſem, & ſi vellem, puritas inſcitiæ tribuenda eſſet.* Præceptores habuit cl. Viros & hos inter Io. CALDERINVM Bononienſem; & BARTHOLOMÆVM de OSSA I. C. præclariſſimos. In monte Peſſulano audiuit Ioan. Andream & Cynum Piſtorienſem Iuriſprudentiam ibi publicè profitentes, quibus cum ſumma neceſſitudine coniunctus vixit. Quin Cynus ab humaniorum literarum ſtudijs non abhorrens, FRANCISCVM vnicè diligebat. Quamobrem otio quoties abundabat illius ſuauitate captus eum ſecum ad colloquia ſæpiſſimè admittebat, & inter priuatas literarum altercationes identidem hortabatur, vt incœptum ſtudiorum curriculum perſequeretur. Cui tamen ille, Poeſi & Eloquentiæ magis

gis addictus, tale responsum reddere consuerat: *Studium, ad quod me hortaris, seruile offitium reputo, & Mancipium omnibus se præstat, qui illo vtũtur: & si paterna non foret reuerẽtia: si post me curreret, (quia libertate vti cupio) non acceptarem. Quis est qui non dicat, hæc iura venalia esse, & ad benè recteque viuendum longè alijs studijs esse inferiora? Quid ad faciendum virum bonum ista conueniunt? Sed quis non videt ad virtutem consequendam nihil pertinere? Sed cupidum magis, mendacem, iracundumque hominem reddunt. Quid mihi est* De aqua arcenda *disputare? Quid* De stillicidio? *Quid si ancillæ partus in fructibus censeatur? Quid si quis legata persolui teneatur. Quin etiam si testamentum septem testibus caruerit, executioni mandetur, cum ista à legum latoribus luculentè explicata sint. Vos vestris commendationibus omnia peruertitis, sunt commendata super commenta, quæ in dies noui legulei scribunt, vt iam euenerit ex hoc, id quod ait Comicus,* Intelligendo nihil intelligant. *Sed vt dignitate tuæ, & paterno amori morem geram, persequar, & tempus non contriuisse ostendam.* Quamobrem nulla vnquam ratione potuit à mitioribus studijs auocari, etsi Mathematicis disciplinis incubuerit aliquando, vt indicat initium Epistolæ Boccacio scriptę lib. IX. Senilium. Imò tanto ferebatur in amœniores literas studio, vt nullis etiam Patris minis ab illis potuerit auelli. Is enim Bononiam cùm perrexisset videndi filij causa, Poetas & Oratores latinos ipsi ereptos rogo tradidit excandescẽs: Virgilium tamen & Ciceronem solos incolumes vix precibus obtinuit Vates noster, qui iam senex Amicis sæpe historiam repetijt. Interea vigesimum primum cum attigisset annum Matrem amisit, cuius obitum cum lugeret

ret maritus Anno ſequenti fatis cedit. Atque hic prima fuit liberioris ſtudij occaſio, rebus nempè domeſticis conſulturus patrios lares XXII ętatis anno reuiſit, qua de cauſa ipſemet verba faciens: *Itaque ſecundum & vigeſimum Annum agens domum redij, Domum (inquit) vocò Auinionēſe illud exilium, vbi ab infantiæ meæ fine fueram. Habet enim conſuetudo proximam uim naturæ. Ibi ergò iam noſci ego, & familiaritas mea à Magnis Viris expeti cœperat*: & quæ ſequuntur. Nec tamen curis domeſticis inuolutus, Eloquentiæ vel Poeſeos ſtudia intermiſit. Sed ijs in dies magis ac magis addictus, tātū in vtraq; profecit, quantū profuiſſe palàm loco ſuo, & capite faciemus. Veritatis magis quàm auctoritatis ſtudioſum fuiſſe abundè oſtendūnt hæc ipſiusmet ad Card. Ioa: de Columna verba: *Deambulabamus Romæ ſoli, meum quidem ob ambulandi Peripateticum morem noſti, placet natura, moribuſq; meis aptiſſimus eſt. Ex opinionibus quædam placent, aliæ autem minimè, non etenim ſectas amo, ſed uerum. Itaque nunc Peripateticus, nunc Stoicus ſum, interdum Academicus, ſæpe autem nihil horum, quotiens quicquam occurrit apud eos, quod ueræ ac beatificæ fidei aduerſum ſuſpectumue ſit*. Et paulo poſt: *Denique ſic philoſophemur, ut (quod Philoſophiæ nomen importat) ſapientiam amemus. Vera quidem Dei ſapientia* CHRISTVS *eſt. Vt uerè philoſophemur, ille in primis amandus nobis, atque colendus eſt: Sic ſimus omnes, quod ante omnia Chriſtiani ſimus: Sic philoſophica, ſic poetica, ſic hiſtorias legamus, ut ſemper ad aurem cordis Euangelium* CHRISTI *ſonet, quo uno ſatis docti ac felices ſimus*. Adeo magna ingenia libertati addicta nullius ſe mancipari patiuntur opinioni. Hinc variarum rerum cupiditate flagrans à IACOBO Co-

LVMNA Lomberiensi Episcopo in Vasconiam ducitur,& sub collibus Pyreneis æstatem duxit. Inde rediens cum eiusdem fratre IOA. de COLVMNA Cardinale multos annos suauissimè vixit. Sub idem tempus Gallias, & Germaniam peragrare voluit, viditque ea in peregrinatione Parisios, inquirendi cupidus quid ea tempestate de illa vrbe verum, quid fabulosum narraretur, motus fortasse incredibili habitantium multitudine, & studiosorũ, quæ humanam penè fidem superare videbatur; in primis vero Eruditorum hominum, qui rei literariæ ea ætate dictaturam exercebant. Rogatus à me per literas hac de re Lutetia, Die xxv Aug. 1634 sic respõdit Consultiss. Vir Io. Bourdelotius: *In ipso Virtutis & veritatis ore nihil tunc temporis frequentius, quam meros opiliones & bubsequos eos nuncupandos, qui non riuulis ex aquilegibus Parisiensibus deductis, aut ipso fonte lacteo maduerant; quod alibi per scruposas ænigmatum ambages & gryphorum flexuosos labyrinthos illic manuductione tutissimam sine mentis contentione discebatur. Adde tot præstantissimos eius artifices, quibus etiam ipsa natura inuidiam faciebat; vt si quid vbique terrarum vænibat, addita dictione operis Parisini pretium intendebatur*. Verùm vt redeam ad Petrarcham: inde Romam reuersus, pretiosa quæque antiquitatum monumenta ibidem lustrauit oculis,& mente contemplatus est vetera summi illius Imperij decora, iniuria temporis ac hostium immanitate disiecta. Auinionem regressus Roma, inibi aliquandiu claruit prædictis Clarissimis & Humanissimis Viris Iacobo & Ioanne de Columna longè carissimus, apud quos Iuuentutis florem inter Musarum oblectamenta transegit.

IN-

INGENII PRAESTANTIA.

Cap. IIII.

NTER cæteras animi dotes prope innumeras, quibus claruit PETRARCHA noster, Ingenij præstantia sic effulsit, vt eius diuinitatem admirarentur omnes, monumentis ęternùm victuris transmissam ad posteros & probatam. Si quidem is reflorescentis literaturę, latinæque linguæ horrenda nescio qua barbarie obsitæ, ac penè sepultę, assertor & instaurator fuisse dicitur Viris doctis, quorum è numero se cumprimis audiendum Desiderius prodit: *Reflorescentis eloquentiæ Princeps apud Italos videtur fuisse Franciscus Petrarcha, sua ætate celebris ac magnus, nunc vix est in manibus. Ingenium ardens magna rerum cognitio, nec mediocris eloquendi vis.* E quibus intelligi facile potest, ornamenta illa innumera, quæ dicendi Magistro (à quo Philosophia abesse nequit) & necessaria, & propria sunt, Petrarchæ cumulatè adfuisse. Quod verò rarò illum in manibus esse videamus, id petulantiæ, ignauiæ, & inscitię seculi tribuendum duxerim, quo corrupto aures teretes & religiosas, verborum volubilitate demulcere, quam sententiarum pondere prensare consuetum magis. Sanè nostrum hunc emunctissimæ na-

ris & acerrimi iudicij virum multa & in se & in alijs desiderasse, aliam quoque sua in mente conditam habuisse eloquentię speciem, quam exprimere nec ille, nec alijs permissum hactenus, e libro quo de sua ipsius, & aliorum ignorantia grauiter & accuratè disputat, apertissimè liquet. Quod nec Ludouicus Viues vir in omni literatura singularis, nec Franciscus Floridus pręcocis, ac elegantissimi ingenij suis in censuris dissimularunt, vt ex eorundem elogijs cõstabit, quę loco suo proprio producemus. Illud omnino de Petrarchę ingenio alicubi proditum accepimus, quod dum ephœbus adhuc literis operam daret in scholis præceptores eius sic illius pręstantiam admirari solerent, vt in illo diuinum aliquid intuentes persæpe Patri dicerent. *Te nos beatum reputamus Petrarcha, quandoquidem filium ad omnes disciplinas capessendas promptum genuisti.* Cæterum quale FRANCISCVS ingenium sortitus à Natura fuerit hisce verbis ille expressit in epist. ad Posteritatem: *Fuit Mihi vt corpus sic ingenium magis pollens dexteritate, quam viribus. Itaque multa mihi facilia cogitatu, quæ executione difficilia prætermisi.* Et ibidem: *Ingenio fui æquo potiùs, quam acuto, ad omne bonum & salubre studium apto, sed ad moralem præcipuè Philosophiã, & ad Poeticam prono. Quam processu temporis neglexi, sacris literis delectatus, in quibus sensi dulcedinem abditam, quã aliquando contempseram, poeticis literis non nisi ad ornatum reseruatis.* Quibus studijs caperetur specialiùs alijs ostendit inibi, quæ subnecto: *Incubui vnicè inter multa ad notitiam vetustatis, quoniam mihi ætas ista displicuit, vt, nisi me amor charorum in diuersum traheret, qualibet ætate natus esse optauerim, & hanc obliuisci nisus animo me alijs semper insere-*

rere.

rere. *Historicis itaque delectatus sum, non minus tamen offensus eorū discordia, secutus in dubio, quo me vel verisimilitudo, vel scribentium traxit auctoritas.* Atque in hoc literarum genere familiares sibi fuisse fatetur passim prę omnibus Virgilium, deinde Horatium; Homerum etiam tanti fecit, vt ex Gręcia impetratum à Nicolao Siozero Imperatoris Interprete suis sumptibus in latinum conuerti curauerit. Inter Philosophos ciuiles post M. Tullium ipsi in delitijs erat Seneca. Inter Philosophos Plato: Liuius inter Historicos: Inter Theologos D. Augustinus, cuius *Confessionem* sibi à Cardinali Columna donatam circunferebat, posthabito D. Hieronymo, quem ipsi multi cōmendabāt. Sed de eius ingenio ad Poesin prono audiendi etiam alij, & in his Io: Iacobus Canis Pat. I. C. qui in libello *de modo in Iure studendi* impresso An. 1476. curis à legū studio alienis adscribit, quod Poeta in eo parū profecerit hisce verbis: *Nec Propertius aut Tibullus amoribus innixus Iurisconsultus emicuit: Eandemq; ob causam Franc. Petrarcha de sua Laurea die ac nocte cogitans, quamquam vrgente patre, nequaquam profecit in Legibus.* Iudicium sanè nimis léue, imo à veritate alienum, cùm biennio post Lauræ primum innotuisset. Veriùs longè atque ęquius Petrus Lotichius Par. I. Bibliothecę Poeticæ: *A teneris cum vnicè Virgilio, & Ciceroni operam daret, magnam ob carminis, quam tum non exiguam exhibebat, industriam, de se eruditis excitauit expectationem.* Verbo dicam, tanta fuit illius acuminis magnitudo, tanta rerum humanarum, diuinarumque scientia, nihil vt esset memoratu dignum, quod eum lateret, nihil de quo non iucundè minus, quàm subtiliter disputaret; Vt non immerito de ipso in vita, quem

supe-

ſuperius adduxi, Anonymus ille MS: *Multa quidem legit, multa cognouit, omnia inueſtigauit.* Inde factum, vt quò maior quiſquis eſſet in Curia Pontificis, eò ſtudioſius affectaret Virum hunc prçclariſſimum apud ſe habere, & virtutis eius ſplendore longè clariſſimo lares ſuos proprios decorare. Nec tamen Apollinem ſic habuit fauentem, quin ei nubes obtenderet liuor ab ijs natus, qui vel ingenij malitia, vel bonarum literarum inſcitia Poetam, quē non aſſequebantur, de Magicis artibus non modo inſectarentur, ſed & reum agerent, propter frequentem Virgilij lectionem, de cuius Magia à Grammaticis ſparſa circumferuntur varia. Ille vero integritatis, & ingenij fulgore tenebriones ita diſcuſſit, ita repreſſit, vt vel inde plus claritatis eius nomini acceſſerit. Quod ex Capite *de Exiſtimatione apud Principes* ac *Amicitia cum Literatis* vberiùs apparebit. Hoc ſaltem veluti euidentiſſimum innocētiæ argumentū minime prętereundū cenſui, quod ipſe Lib. I. Senil. Epiſt. III. Cardinali Talauando adducit: *Non credit profectò Magum Pontifex, quem ſecretarium vult, nec ſceleſtis operam dare carminibus, quem interioris thalami arcano dignum, & ſacris aptum cenſet epiſtolis. Magnas tibi pro tantis honoribus, nec minores pro tali errore depoſito, grates ago.*

ELO-

ELOQVENTIA & POESIS.

Cap. V.

RIMVS omnium PETRARCHA fuit qui felicis ingenij sui ductu extorres dudum è Latio politiores literas,& dispersas vnum in locum coegit,& bono quasi in lumine col locauit. Irruentibus enim Barbaris hinc inde in Latium purę Latinitatis elegans commercium obsoleuerat, ob eam caussam maximè quòd res esset cum barbaris, parique fato Etruscæ linguę decor omnis excidisset,nec eius reparandi spes aliunde vlla se prodere videretur. Seditionum equidem vrbanarum & ciuilium bellorum iactura nunquam adeo sęuire credebatur posse, vt vna cum concordia & libertate literæ interirent. Cum par hostibus lingua, parque elegantia foret, vsusq; per atrocia castra, omnemque armorum strepitũ fœcundæ latinitatis peculiaris. At verò cum Gothicis,& Hunnis nihil,quod ad linguę cultum attineret,commune, nihil diuiduum erat Latio, quod ab his vsque ad Theodosij tempora summa vi inuadere inausum esset, eaque calamitas vsque ad Petrarchæ seculum perdurauit. Siquidem is latinæ linguæ pariter, & Etruscę facultatem amplexus,vtramq; constituere planè & certis adornare numeris

meris flagranter cepit, quod & perfecit tanta ingenij solertia, duriora molliendo, & singulari suauitate varijs modis flectendo numeros, vt enactam dudum ac vix dũ efflorescentem Eloquentiam ingenti cultura, ad absolutæ maturitatis fructum, summumque adeo exactę elegantiæ fastigium perduxerit. Vidit id sola etiam fama, maximo meritorum argumento, licet PETRARCHÆ opera nunquam vidisset Eruditi seculi monstrum Iosephus Scaliger, cuius hoc luculentissimum de nostro Poeta extat testimonium Poetices lib. VI Cap. IV. PETRARCHA *ex lutulenta barbarie os cælo attollere ausus est. Cuius, quemadmodum diximus alibi, quòd nihil videre licuerit: eius viri castigationes, sicut & alia multa, relinquam studiosis.* Audiatur hic Vossius de Historicis Latinis Lib. III. Cap. I. & quid huius de Viri eximij eloquẽtia scripserit, expẽdatur: *Recensuimus ingentem eorum turbam, penes quos, iam inde ab excessu Antonini Philosophi vsque ad Imperium Caroli IV. vndecim & amplius seculis, historica res stetit in Occidente. Constituunt autem illi historiæ quasi senectutem: sed ita vt ipsi quoque gradibus quibusdam distinguantur: atque alij pertineant quasi ad primam, hoc est, crudam viridemque senectutem, qualem Charonti tribuit diuinus poeta: alij ad vltimam, hoc est, decrepitam planè, & capularem senectam: alij quasi in confinio amborum, & magis illis & minùs his, vietam quandam, & tardigemulam habeant eloquentiam. Deinceps verò agendum est nobis de tẽporibus nõ paullò felicioribus Caroli IV. Imp. qui regere cæpit Anno 1346 atque imperium tenuit Annis 32. Sanè cum extrema Ludouici Bauari ætate, tum præcipuè sub hoc Carolo studiorum humaniorum, & disertæ orationis bonos instaurari cæpit. Laus ea in primis debetur Eximio*

mio

mio Viro FRANCISCO PETRARCHA *qui literas à multo æuo miserè sepultas è Gothicis tumulis excitauit: vt iure optimo de eo ait Paulus Iouius in Elogijs Doct. Virorum. Idemque iudicium est Leandri in Italia, Scaligeri in arte Poetica, & cuius non?* Loquatur & hic Vadianus ex sua Poetica titulo VI. *Franciscus Petrarcha ferè primus fuit, qui barbaris castris bellum indixit.* Quamobrem Latinæ & Etruscæ linguæ Instauratorem & Patrem habitum ita Iouius affirmauit. *Debemus plurimum ingenuo sudori Petrarchæ semper æstuanti dum literas à multo æuo miserè sepultas è Gothicis sepulchris excitaret. Modo eum tanquam Italicæ linguæ conditorem, ac Principem ab incomparabili diuini ingenij virtute veneremur.* Eodem ferme tempore floruere Dantes, Petrarcha, & Boccacius, sed teste Francisco Florido Sabino, *plurimum laudis inter eos meruit Petrareha, qui primus apud Italos cùm latinam linguam diu sepultam ex ruderibus, & vetustate, in lucem asserere adortus est, quod tamen cum parum feliciter succederet, vel quia bona optimorum librorum pars desideraretur, vel quod opus maius esset, quam quod ab vno exactè perfici posset, ad Etruscam linguam se inuitus contulit, quod ipse edito de hac re carmiue confitetur: Tantum abest, vt quisquam inficiari valeat. Nec aliud sanè clamant eius opera latinè scripta, quæ summum ingenium, nec mediocrem eruditionem ostendunt.* Par illi confecit Elogium hisce verbis Ludouicus Viues: FRANCISCVS *Petrarcha abhinc annos plures ducenteis Bibliothecas tam diu clausas reserauit primus, & puluerem, situmque è monumentis maximorum auctorum excussit, quo nomine plurimum ei latinus sermo debet. Non est omnino impurus, sed squalorem sui seculi non valuit prorsum detegere.* Et Barthius lib. XIX.

Aduer. Cap. XIV. *'Caterum de increpatione hac Musarum à Philosophia, multis olim disceptauit,* FRANCISCVS PETRARCHA *primus veteris literaturæ Instaurator, quanquam & suo æuo non solus.* Et alibi. *At benè optimi & doctissimi viri iam inde ab ætate Fr. Petrarchæ, cum quo erigere caput, & ad priscorum auctorum exempla oculos attollere cœpit doctrina verè liberalium studiorum, aliam viam insliterunt, quorum consilio apertis verè eloquentiæ campis tandem genuina latinitas efflorescere cœpit.* Præter quos possemus etiam memorare Leonardum Aretinum in duobus Dialogis nondum editis, qui asseruantur in amplissima Bibliotheca olim Serenissimi Ducis Mariæ à Ruuere, nunc verò Ciuitatis Vrbini, atque in Historia sui temporis. Milium item in Historia Vniuersi Cap. de Historia literaria: Et tandem Cl. Virum mihique amicissimum Gabrielem Naudæum Parisinum Eminentissimi Cardinalis à Balneo Bibliothecarium in Additamento ad Historiam Ludouici XI. At in Panegyrica oratione ad Vrbanum VIII S. P. Musarum vere Patrem. Quod encomium quia nondum est publici iuris, mecum per sũmam necessitudinem communicatum, in gratiam lectoris, mantissæ loco subnectere visum fuit: PETRARCHAM *vero hominem prope diuinum, Antiquis parem, & seculo suo maiorem; cui Poesis, Philosophia, Humaniores Literæ ac eloquẽtia primam sui in Italia restaurationem acceptam ferunt, tam prolixa & incredibili beneuolentia complexus est, qui tum temporis sedebat Vrbanus V, vt quemadmodum ille nusquam suis beneficijs, sic nec ipse gratiarum actionibus finem imposuerit.*

EGRE-

EGREGIA INGENII MONVMENTA.

Cap. VI.

ON Vrbium, non Rerumpublicarum curis, sed solitudini & otio literario PETRARCHA natus pulcherrima nobis ingenij sui diuini monumenta reliquit, quę tanto lepore affluunt, vt Eruditi omnes in ijs degustandis nunquam fatigentur. Inprimis vero metra Etrusca tanta sese facilitate commendant, vt iam omniū, quibus vel exiguum cum literis commercium, manibus quotidiè terantur. Inde meritò de hoc ipso Boccacius sermonem habens in hæc verba prorupit: *Opera eius, tàm Prosaica, quàm Metrica, quæ plura extant, tanto splendore refulgent, tanta suauitate redolent, tanto florido ornatu spectabilia sunt, & lepore sonantium verborum melliflua, & sententiarum succo mirabili sapida, vt cælestis ingenij artificio potius, quàm humani fabrefacta credantur. Quid multa dixerim? profectò hominem superat, & in longum mortalium vires excedit.* Extat & hoc alibi eiusdem de Laura ac Operibus Petrarchę ad Hugonem Regem Cypri testimoniū: *Stat enim exitum cupiens, adhuc sub conclaui clausa diuina Africa, heroico carmine scripta, primi Africani narrans ma-*

 gnalia.

gnalia. Stat Bucolicum Carmen, iam vbique sua celebritate cognitum. Stat & Liber Epistolarum ad Amicos metrico scriptarum stylo: stant præterea ingentia duo Epistolarum prosaicarum volumina; tanta sententiarum, tanta rerum gestarum copia, tanto ornatus artificio splendentium, vt in nullo Ciceronis postponendas censeat lector æquus. Stant in Medicum Inuectiuæ. Stat solitariæ vitæ liber, & qui paucis post diebus in lucem nouissimus venturus est, de remedijs ad vtramque fortunam. Sunt præterea in officina plures, quos cito eo viuente fabrefactos legemus in publico. Accedunt his quæ Io. Herold in Operum eiusdem præfatione præmisit. *Hoc inter numerandus est* FRANC. *Petrarca cuius scripta quidem existimantium arbitrio, benignitate cælesti, admiranda non esse haud potuere, imo ingenij & animi vi æternitatem consequi necesse fuit.* Et alia ab alijs edita pari stylo. Pręclara quippe sunt, planèque diuina illius opera in quibus vitę euentibus mirè explicatis nos ad benè beatèque viuēdum facilè dirigit. Quam ob causam Hieronymus Cardanus in eorum laudem sic excurrit. *Multa in hoc Viro præclaro egregia fuere. Primum, carminum suauitas elegans, qua per vniuersum orbem celebratur. Secundum est profunditas sensuum cum studio maximo. Tertium perpetuo manens ac indefessa gloria, vt etiam in Hispanicam linguam transierit. Quartum est cælibatus & Orbitas. Quintum linguarum pluralitas: percalluit enim latinam linguam ac Græcam. Suaui Eloquentia insuper, qua maior præstari non potest, auctoritas doctrinæ & eloquentiæ coniuncta, religio cum vita longiore ex clementi hac Cæli constitutione illi contigit.* Vnde satis mirari nequeo, quid animi fuerit Gesualdo, quando dictionem Poetę nostri mediocrem constituit, cum à sublimi

dicen-

dicendi genere parum absit. Quot verò quantaque scripserit, indicabit eorum Elenchus, quem oculis hic subnecto ex vltima Basiliensi editione. Nimirum vulgauit.

De Remedijs vtriusque fortunę libros II *ad Clarum Virũ Azonem Corregium Principem Parmensem Amicum suum.*

De Vita Solitaria libros II *Ad Virum summa reuerentia dignum Philippum Patham Patriarcham Hierosf. S. R. E. Cardinalem literis ornatum ac literatorum Patronum.*

De Ocio Religiosorum lib. II *Sodalitati magnæ Carthusiæ dicatos.*

De Vera Sapientia Dialogos II.

De Contemptu Mundi, siue Secretorum Dialogos III.

Qui monente ad me literis humanissimis Eruditissimo Francisco Bernardino Ferrario Mediolani sunt in Bibliotheca Ambrosiana scripti in membranis titulo *De Conflictu miseriarum suarum* volumine grandiusculo folij minoris, quod idem sonat in Editione Veneta 1501. De Conflictu curarum suarum.

Psalmos Penitentiales VII.

De Republica optimè administranda Librum *ad Imaginibus, virtutibusq́ ornatiss. Virum Franciscum Carrariensem Principem Patauinum.*

De Offitio, & Virtutibus Imperatorijs Lib. *ad Magnanimum, bellicæq́ rei peritiss. Virum Luchinum Vermium Veronensem, exercitus Veneti Imperatorem.*

Rerum memorabilium Libros IV.

Vitarum Illustrium Virorum Epitomen *ad supra laudatum Franciscum Carrariensem Principem Patauinum.*

De

De Pacificanda Italia Exhortationem.

Ad Veteres Romanæ Reip. Defensores Orationem.

De Libertate capescenda Hortatoriam.

De Obedientia, & fide vxoria, in qua habetur Historia Grisildis.

De Auaritia vitanda Orationem.

Itinerarium Syriacum.

Mirari subit Michaelem Pociantium, etiam patria Florentinum, non animaduertisse idem hoc esse, quod titulo Itinerarij ad S. Sepulchrum Io. Mandelli Medico nuncupati vt diuersum adducit. A quo plurima cum esset mutuatus Vir variæ ceteroquin lectionis Antonius Posseuinus nimia credulitate in eumdem errorem incidit.

Et hęc quidem omnia complectitur TOMVS PRIMVS. In altero hęc habentur.

Epistolarum de Rebus familiaribus Libri VIII *ad Socratem suum.*

Epistolarum ad quosdam ex veteribus illustriores Liber vnus.

Epistolarum sine titulo Liber vnus.

Epistolarum de Rebus Senilibus Libri XVI *ad Simonidem suum.*

Epistolarum Variarum Liber vnus.

Quibus postea ex Vetusto Codice Bibliothecę I. Chalasij accessere insertæ hinc inde diuersi argumenti alię LXV. peculiares editioni, quę *Lugduni apud Samuelem Crispinum M DC I.* prodijt.

De sui ipsius, & aliorum Ignorantia liber *ad Donatum Apennigenam Grammaticum.*

Apologia contra Gallum *ad Vgutionem de Thienis.*

In-

Inuectiuarum contra Medicum quendam Lib. IIII.

Notha, ſeu quæ falſo Auctori tribuuntur, inter quæ Propoſitum quoddam factum coram Regem Vngariæ.

TERTIVS TOMVS Eiuſdem Opera Poetica comprehendit, ac primo quidem

Epiſtolas de ſumenda atque recepta Laura ad Amicos V.

Bucolicorum Eclogas.

Africam hoc eſt de bello Punico lib. IX.

Epiſtolarum lib. III.

Teſtamentum Auctoris.

Hiſce eruditorum quidam accenſuere SENECÆ Philoſophi Vitam: nec aliter ego in Vita cl. Laurentij Pignorij, vbi hanc inter eius MS. recenſeo, ſecutus tanti Viri iudicium, & communem quorundam opinionẽ. At poſterior dies prioris Magiſter: rectiùs me docuit ſummi iudicij Vir, qui in editione Senecę caſtigatiori Baſileę Anno 1529 emiſſa eam recentio ris cuiuſdam non prorſus indiligẽtis, ex Tacito, Suetonio & D. Hieronymo acceptam, cenſet. Nec aliter credo exiſtimabit, quiſquis Auctorem noſtrum ex ſermonis pondere benè ęſtimare nouerit, vt ſileam mortis hiſtoriam hic parum bona fide referri, vt ex Tacito liquet.

TOMO QVARTO vernacula ſiue Etruſca lingua conſcripta inſunt opera.

Sonetti, e Canzoni in vita di Madonna Laura.

Sonetti, e Canzoni in morte dell'iſteſſa.

Trionfo d'Amore. Trionfi della Caſtità, della Morte, del Tempo, della Diuinità, ouero Eternità.

Quod opuſculum in ſchedis repertum ſine Auctoris lima

ma prodijt.

Canzoni, e Sonetti alquanti in risposta à diuersi suoi Amici.

Illud quoque à fide dignis auctoribus accepimus, quod cum ad eum visendum processissent multi Veronæ, atque gratificandi studio *Africa* ipsius palam recitaretur, ipsum fusis lachrimis rogasse, ne vlterius progrederentur. Caussam verò sciscitantibus respondisse: Vtinam opus illud abolere possem, nulla mihi profectò res gratior aut iucundior foret. Sunt qui putant id ab ipso fuisse prolatum, quod fœtus ille adhuc fuisset immaturior. At modestum nimis de semetipso Vatis iudicium, quod licet voce fuerit proditum, à mente ipsius nihilominus diuersum fuit. Sic enim de hac ipsa Poetę Africa in Vita eius MS. Bibliothecæ Canonicorum Regularium S. Io: in Viridario Patauij Paulus Vergerius: *In ea quidem ad marginem nam dudum illius manum notissimam habeo, ita scribit:* ***Raro vnquam patri aliquis tam mæstus filium vnicum in rogum misit, quanto id fecerim dolore, vt si omnes labores meos eo in opere perditos acriter tecum voluas, vix ipse lachrimas contineas.*** At ne quicquam desideretur ad pleniorem huius Poematis notitiam de eo sic Auctor in Epist. ad Post. *Illis in montibus vaganti, sexta quidem feria maioris hebdomadæ, cogitatio incidit & valida, vt de Scipione Africano illo primo, cuius nomen, mirũ vnde à prima mihi ætate charum fuit, poeticum aliquid*

heroico

heroico carmine ſcriberem, quod tunc magno captum impetu varijs mox diſtractus curis intermiſi, ſed ſubiecti de nomine Africæ nomen libro dedi, operi neſcio, qua vel ſua, vel mea fortuna, dilecto multis, antequam cognito. Alieno certè arbitrio ſi res æſtimanda fuerit, fati, quo excepta fuerunt eius ſcripta, ſecundioris locupletiſſimum præbebunt argumentum Editiones diuerſarum linguarm illuſtres varijs in Regionibus per tot ſecula perennatę.

Hæc quidem Operum Petrarchæ ſeries iudicio eorum, quibus ex typographia Baſilienſi ea lucem debent, quæ adornata prodiere cura & ſubſidio trium Virorum rei literarij *Bonifacij* Amerbachj, *Conradi* Lycoſthenis & *Cælij* Secundi Curionis. Quis verò ea primus collegerit, aut digeſſerit, nondum liquet. Pluſculum tamen operæ hic adhibuiſſe Ioan. Aretinum maximè circa Etruſca & Poetica teſtis eſt ad ipsũ Vates noſter Senilium Lib. XIII Epiſtola IV. hiſce verbis: *Dicis te habere Epiſtolas meas multas, velim omnes & maxime correctas habeas.* Et paulo poſt: *Ad hæc cuncta noſtra vulgaria, & ſi quid eſt Poeticum collegiſſe te ſperas, ſed id mihi difficile eſt creditu.*

Præter hæc plurima alia è pluteis deprompta prudens noſtrę memoriæ ſubduxit. Sic enim ipſe in quadã ad Iſocratem Epiſtola. *Quid multa? Incredibilem fortè rem audies. Verum tamen mille vel eo amplius ſeu omnis generis ſparſa Poemata ſeu familiares Epiſtolas, nõ quia nihil in eis placuiſſet, ſed quia plus negotij quam voluptatis inierat, Vulcano corrigendas tradidi non ſine ſuſpirijs.* His fortaſſe accenſebitur Comœdia Io. Columnæ dicata, de qua Squarciaficus loco ſepiùs memorato. Maiorẽ ve-

rò operum partem Latinè scriptam fatetur in Epistolis ipse, ne vernaculo sermone vulgo prostituerentur.

De quibus omnibus semper præclarè statuit Eruditorum cœtus. In primis verò Boccacius qui sic de Africa: *Esto, æuo nostro tertius exurgat, Africanus, non minori gloria, maiori tamen iustitia delatus in æthera, versu Viri celeberrimi Francisci Petrarchæ, nuper laurea Romæ insigniti. Tãta enim facundia, & lepiditate sermonis in medium trahitur, vt ferè ex tenebris longi silentij, in amplissimam lucem deductus videatur*. Et de Bucolicis ibidem: *Illustris atq; nouissimus Poeta Franc. Petrarcha in suis Bucolicis sub velamine pastoralis Eloquij, Veri Dei & inclitæ Trinitatis laudes, mira descriptione notauit*. Sensit & egregiè de ijsdem tum iuncta, tum soluta numeris oratione Paulus Vergerius, cuius idcirco versus hac in parte damus.

Illustres celebrare viros, medicamina vtramque
Porrigere in sortem, tranquillæ munere vitæ,
Dicere Franciscus potuit, tractauit anhelos,
Ore potens triplici materno stamine amores.
Carmina pastorum, sensus condentia miros,
Cum caneret, magnum gracili spirauit auena.
Africa cum scriberet fausto rem nomine dignam,
Multaq; præterea vario deprompsit ab ore,
Vltima sacratis studijs, dans tempora vitæ.

Neque his inferius magni nostra ætate Polyhistoris Ioa. Gher. Vossij iudicium Lib. III. Cap. I. de Historicis latinis, nec non Michaelis Pociantij de scriptoribus Florentinis. Itemque Eminentissimi Cardinalis Roberti Bellarmini de Scriptoribus Ecclesiasticis & alio-

aliorum.

Porrò, ne quid ingenui Lectoris curiositati deesset, & meæ fidei & amori satisfactũ putabam, si eorumdem in Vaticano MSS. Indicem singulari Viri Eruditiss. Leonis Allatij benignitate ad me transmissum, non tam amici in me affectus, quam publici studij & diligentię ingens argumentum, hic subnecterem.

FRANCISCI PETRARCHAE Opera MS. quæ asseruantur in Bibliotheca Vaticana.

Cap. VII.

DE Remedijs Vtriusq; Fortunę Lib. II. Princip. *Cum res, fortunasque hominum.* Codd. 3354. ex perg. in 4. 4519. & perg. f. 4520. in pap. in fol. 4521. & 4522. in perg. f. De Vita Solitaria lib. 2. Ad Philippum Cauallicen. Episcopũ. *Paucos homines noui.* 4518. ex perg. ex fol. 4528 ex perg. fo. 4529. in perg. in 4. 3357. ex pap. in fol. scriptus manu propria Petrarchę, testimonio Bernardi Bembi, qui ita prętatur: *Francisci Petrarchæ Laureati clarissimi libellum de vita solitaria lege feliciter quisquis humanæ vitæ conditionem, vt est, momenta-*

neam, fluxamquè admodum quasi è specula circumspicere desideras, lege accuratiùs. Ingenio hominis, scio, oblectabere. Non eius, qui propria virtute magna se assequi posse desiderat, sed qui imperitum mortalium vulgus, eiusq; inanes curas, & pænitenda vota, imò verò insanias, ac deliramenta magno atque constanti animo, & recto, ut aiunt, vertice ad beatissimam illam quietem intentus quantum mortali præstare licet solido, ac recto pede calcauerit. Videbis ibidem Petrarchæ manum, cuius est Archetypum vniuersum, quod opus vides festinatius licet exscriptum, vtpote qui firmiore calamo æquatos & rotundos characteres exarare solitus sit. Sed ita Petrarchæ ipsa, quam vides manus indubia est, qua oblectamur accuratissimi: multis documentis, quæ non attinet dicere, uti hæc est Bembi, qua testamur fidelissimi. Sed caueo, quod studiosè perlegeris, ne tibi absonum statuas comprobari, quando illud nobis est, de tanto viro, sanctoquè Iudicium. Sanè qui omnes vnus numeros vitæ mortalium examussim complexus est, vt Sedigitij verbis vtar. Quod si quis secus sentiat nihil sentiat. BERNARD. *B.* DOCTOR.

Rerum Memorandarum lib. 4. *Sed mihi cuncta versantur.* 3356 ex perg. in 4. 4526. ex perg. in fol.

De Sui ipsius, & multorum Ignorantia, ad Donatum Apennigenam Grammaticum. *Nunquam ne igitur* 4518 ex perg. in fol. 4527. ex perg. in fol. 3359. ex perg. in 8. Autographum Petrarchæ. Notatur in principio libri. *Præsens libellus scriptus extitit manu propria spectati Viri Francisci Petrarchæ*, & in fine. *Ante biennium dictatum, & alibi scriptum à me ipso scripsi, hic iterum manu mea, & produxi ad exitum Arquadæ inter colles Euganeos*

neos 1370. *Iunij* 29. *vergente ad occasum die* .

Inuectiuarum in Medicum obiurgantem lib. 4. *Quisquis es,qui* . 4518 in perg. in fol. 4527. in perg. fol.

De Fide,& Obedientia vxoris,ad Ioannẽ Boccatium de Cetaldo. *Librum tuum quem*. 1666. in perg. in 4.

De Secreto conflictu lib. 3. *Attonito mihi quidem*. 2973 ex pap. in fol.

Inuectiua contra quendam Gallum innominatum,sed in dignitate constitutum. *Eras fateor* . 4527. ex perg. in fol.

Epilogulus de Dignitatibus,& Officijs Romani Populi. *Senatus nomen ætas dedit*. 1541. in perg. in 4.

Virorum Illustrium vitæ. *Illustres quondam* . 4523. ex perg. fol.

De Vitis Imperatorum Liber, qui & Augustalis dicitur, incipiens à Iulio Cæsare vsque ad Vincislaum. *Opta illustris Princeps*. 4137 ex pap. in 8. 4524. in perg. in 4. Alius incipit. *Primus qui Romanum*. 3551. ex perg. in 4.

De Vita Cęsaris. *C.Iulij Cæsaris dicta*. 4525. in perg. in fol.

De Hercule quot,& quales fuerint. *Placet insuper Tullio*. 2027. ex pap. in fol. est tractatus simillimus Genealogiæ Boccatij.

Itinerarium ad S. Sepulchrum. *Raro admodum spei*. 3357 in pap. in fol. cuius titulus ita legitur. *Itinerarium Francisci Petrarchæ Poetæ Florentini,qui obijt anno Domini 1379. in Padua AEtatis suæ anno LXXI.*

Septem Psalmi Pęnitentiales. *Heu mihi misero* . 1216. in pap. in fol. 4518. in perg. in fol. 4999. in fol. 5163.

in

in perg. in 4.

Psalmi Confessionales. *Superbum me scisti Domine*. 5163. in pap. in 4.

Epistolæ. *Sæpe mihi propositum*. 3355. in pap. in fol.

Epistolarum sine titulo liber I. *Cum semper odiosa*. 4518. in perg. in fol. 4527. in perg. in fol.

Epistolę quædam. *Errarem haud profectò*. 4523. ex perg. in fol.

Epistolæ, quarum index in principio. *Nondum satisfacerem*. 5621. in pap. in fol.

Epistola ad Ioannem Boccatium, cui miserat Inuectiuarum lib. 4. *Quatuor Inuectiuarum*. 4518. in perg. in fol.

Epistolæ 4. ad Ioannem Boccatium I. *Ad literas tuas*. II. *Epistola status tui*. III. *Librum tuum, qui*. IIII. *Arsit amor tui*. 4518. ex perg. in fol.

Epistola contrà Gallum ad Vgotionem de Tienis. *Nuper aliud agenti*. 4518. ex perg. in fol. 4527. ex perg. in fol.

Epistola alia. *Maius opus aggredior*. 4523. ex perg. in fol.

Epistola ad Clementem VI. fugiendam Medicorum turbam. *Febris tuæ nuncius*. 4527. ex perg. in fol.

Epistola ad Lombardum Serico, quid sit humana vita. *Quid sit de hac vita*. 1935. ex pap. in 4.

Epistola Antonio Parmensi. *Fama loquitur*. 2951. ex pap. in 8.

Epistola ad fratrem Ioannem. *Anilem tibi fabulam*. 5221. ex pap. in fol.

Contra inuidos excusatio calumniæ datę de Versibus. *Hic postquam medio*. & de Bucolica. alio etiam titulo

contrà

contrà ignaros, atque inuidos reprehensores, ad Ioannem Boccatium. *Aut tacere oportuit*. 4518. ex perg. in fol. 4527. ex perg. in fol.

Epistolarum lib. 4. *Si mihi sæua pium seruassent*. 1618. ex perg. in fol.

Carmen Bucolicum. *Monice tranquillo*. 3358. ex perg. scriptum Anno 1357. in 8. Cum scholijs 1679. ex perg. in fol.

Elegia ad Bernardum Ruthensem Cardinalem. *Terrificas tam magna*. 4518. ex perg. in fol.

Ad Eũdem initio super neglecta Matronum lege. *Obruor immensa rerum*. 4518. ex perg. in fol.

Ad Conuiciatorem quendam. *Detrahis atque animum*. 4518. ex perg. in fol.

Ad Inuidum quendam. *Si tua per longam*. 4518. ex perg. in fol.

Versus super morte Magonis fratris Annibalis. *Hic postquam medio*. 4518. ex perg. in fol. & alio titulo: Vnde orta est lis, & reprehensio inuidorum. 4527. ex perg. in fol.

Oratio in B. Hieronymum. *Rore parens perfuse*. 4321. ex perg. in fol.

De Laudibus Italię, quando redijt in Italiam. *Salue cara Deo tellus*. 1858. ex perg. in 4. 2932. ex pap. in 8. 2951. ex pap. in 8. 4514. ex pap. in 4.

Carmina Latina. 4836.

Carmina Italica. *Voi che ascoltate*. 1213. ex pap. fol. 3198 ex perg. in 4. in principio effigies Petrarchæ 4587. ex pap. in 8. 4784. ex perg. in 4. 1680. ex perg. in fol. 5154. ex perg. in 8. 5155. ex pap. in 8. 5994. ex pap. in

in fol. ſcriptum Autographum Petrarchæ 3195 ex perg. in fol.
Fragmenta Autographa. *Signor mio caro*. 3197. ex pap. in fol. ſcriptum à Petro Bembo Cardinali 3197 ex pap. in fol.
Cum quibuſdã ſcholijs, & annotationibus 4786 ex pap. in 4. Erat Petri della Valle 4783 ex perg. in fol.
Trionfi. *Nel tempo che rinoua*. 3142 ex perg. in 4. 3156 ex perg. in 8. 3216 ex pap. in fol. 4785 ex perg. in 4 ſcriptum anno 1541.
De Coronatione Regis Ludouici Epiſtola ad Nicolaũ Acciaiolum. *Nell'vltimo huomo*. 4820 ex pap. in fol. 4824 ex pap. in fol.
De Viris Illuſtribus Italicè, *Romulo fù el primo*. 5903 ex pag. in fol.
Franc. Petrarchę Vitę, *Franciſcus Petrarcha*. 4520 ex pap. in fol. 5263 ex pap. in 4 per P.P.V. 5155 ex pap. in 8.
Per Leonardum Aretinũ Italicè, *Franciſco Petrarcha huomo*. 2027 ex pap. in 4. 4824 ex pap. in fol.
Priuilegium Laureationis Franciſci Petrarchę, 4999 ex pap. in fol.
Index Vocum Petrarchę, & quorundam Poetarum Antiquorum, videlicet Siculi Regis Roberti, & Barbarini collectarum per Angelum Collutium, *Altr'huomo di quel ch'io*. 3217 ex pap. in fol.
Alberti Orlandi, & aliorum carmina in opera Petrarchę, *Beato il prego*. 4587 ex pap. in 8
Antonij Beccari de Ferraria Canzone in lode del Petrarcha, *Io hò già letto*. 4999 ex pap. in fol.
Flores ęxtracti ex libro Petrarchę de Remedijs vtriuſquè fortu-

fortunę. *Apud nostros homines.* 5221 ex pap. in fol.

Nonnulla epigrammata in Petrarcham in fine Codicis. 3357. ex pap. in fol.

Extant etiam Florentiæ Petrarchæ opera MS. quę Cl. Vir Deodatus iteratis ad Gabrielem Naudęum Medicum Parisinum literis se in celeberrima S. Laurentij Bibliotheca vidisse refert. Idem mihi testatus est familiaribus colloquijs Ioan: Rhodius, & Iacobus Gaffarellus; librorum ineditorum omnes inuestigatores acerrimi, & nuper humanissimis ad me literis D. Iacobus Gaddius Poeta Florentinus, in cuius Museo nunquam adhuc editę reperiuntur Petrarchę Latino sermone Comędiæ *De Casu Medeæ.* Itemq; *De ciuitatis Cesenæ destructione.* Dummodo non idem hisce contigerit, quod de alijs refert, Ipse Lib. II. Senil. Epist. IIII. *Scribis te vidisse opuscula nuper aliquot; quædam quoque vulgaria, meo nomine inscripta, quorum mihi principia misisti, tantumque de singulis, vt intelligerem mea an essent, an alterius. Laudo diligentiam, ambiguitatem miror. Ego enim subito ijs conspectis, non tantum intellexi mea non esse, sed indolui, sed erubui, sed obstupui, potuisse illa, vel mea videri alijs, vel te dubium tenuisse.*

Præter omnia huius nostri Opera aliàs diuulgata suis ad me die 13 Septembris 1634 omnis Eruditionis laude celeberrimus Vir D. Franciscus Bernardinus Ferrarius Mediolani in Ambrosiana Bibliotheca extare MS. Libellum in membranis in 4. *De Regimine Principũ.* Petrarchæ etiã ad Virgiliũ in membranis folio maiori elegantissimè descriptum Notæ Marginales manu ipsius exaratę extant ibidem, Epistola premissa eo-

dē charactere Poetæ à nonnullis ascripta, cuius initiũ: LAVRA *proprijs virtutibus* &c. quam inferius suo loco dabimus. Similem se in Bibliotheca Vaticana vidisse referebant quondam Laurentius Pignorius & Martinus Sandelius Viri amicissimi, in cuius principio Poetæ & Lauræ Effigies subiecto disticho videbatur. Petrarchę in Columellam notas aliquando fuisse in Bibliotheca Vaticana deprehendi ex Aduersarijs Philologicis intimi mei Ioannis Rhodij. Ex Indice Bibliothecę Augustanę in subsellio 9. Codic. 243 ascribitur libellus Petrarchæ MS. cui titulus est: *Ars punctandi*.

CEN-

CENSVS EORVM, QVI VATIS nostri vitam conscripserunt, quiuè eiusdem opera Cōmentarijs illustrarunt.

Cap. VIII.

A semper fuit Vatis nostri celebritas, & operum eius sublimitas, vt eò eruditorum omnium cohortes veluti apes ad flores delibandos cōfluxerint. Quid dulcius, quid cādidius huius nostri sermone, qui in Latinis, Gręcis, disertus, in Etruscis lenior. Vtrobique animos iam virtutum disciplinam, iam verborum pigmentis, ac lepore suauissimo attrahit, mouet. Viget in sermone soluto neruus: Carmen eius plenum, tersum laboriosum, omnium genio accomodatissimum. Vbiquè mira rerum suauitas, ac varietas, sententiarum lumina, verborum robora. Quamobrem haud mirandum, si tot viri Eruditissimi, tā miris dotibus ornati, Elogia in ipsius operum illustrationem tantum studij, ac laboris certatim contulerint. Quorum seriem, ne quid hic desideraret ęquus Lector, subnectere, à nostro instituto non prorsus alienum fuerit. In quorum numero Latina dictione primam laudem meretur Petrus Paulus Vergerius Iustinopolitanus

Carrarienſibus Principipus domeſtici Hiſtoriographi titulo familiaris, à Poetę obitu non adeò remotus, quin plurima de ipſo ex fide conſignare potuerit. Quem deinde ſecutus non infeliciori conatu Xicho Polentonus Vergerij coæuus. Hi tamen nondum typis vulgati. Hunc apud D. Gaffarellum videre licuit ad calcem Poematum Etruſcorũ, quæ in membranis ſcripta Anno 1463 cui planè ſimilis in Muſeo Viri Spectabilis Ioannis Reinſt Amſterodamenſis, cuius humanitate ad me traſmiſſus. Eſt & alter in Bibliol. S. Ioa: in Viridario Patauij apud Petrarchæ opera. Etſi verò prior Polentoni nomen nõ præſeferat, Auctorem tamen hunc eſſe confirmat ſtylus, & frequens Ciceronis mentio, quem vt Grammaticus mirè colebat. Atque hos deinde imitati fuerunt Leonardus Aretinus elegantiſs. Polyhiſtor, omnium verò prolixiſſimè Hieronymus Squarciaficus Alexandrinus Petrarchę vitam Petro Contareno Venetiarum Principi nuncupatam pertexuit: quæ Petrarchę operibus editionis Venetæ & Baſilienſis pręfixa. Qui etiam in Poemata Etruſca Auctoris noſtri cum alijs Etruſcorum carminum Commentatoribus Venetijs 1508. fol. & 4 edita, non pauca adnotauit.

Idiomate autem Etruſco per varia ſæcula non modò Vitam Poetæ poſteris tradiderunt, ſed varia quoque eius Poemata pro virili enodarunt, Antonius Tempus Iudex Patauinus pręter Poetæ vitam, in gratiam Alberti Scaligeri Commentaria in Poemata conſcripſit, Inuictiſſimo Federico Marchioni Mantuæ dicata. Franciſcus quoque Philelphus Orator inſignis Inuictiſſimo Principi Philippo Marię Anglo Duci Mediolanenſi in explicando

Poe-

Poeta ingenium probauit, non tamen sine censurę acrimonia. Triumphos à se illustratos Borsio Estensi Duci sacrauit Bernardus Ilicinius, Medicinę ac Philosophiæ Doctor. Quam veluti expositionum trigam euulgauit Nicolaus Perãzonus alias Riccius Marchesianus ex Typographia Bartholomęi de Zamaria de Portese Venetijs 1508 xv. Februarij: folio & Gregorij de Gregorijs codẽ loco,& Anno die xx. Nouembris,in 4. Bernardinus Danielus etiam Lucensis hanc prouinciam suscepit,& Faustus Longianus,maximoquè veritatis studio Alexander Vellutellus, quem non piguit,Auinionem, & Vallem Clausam bis accuratè perlustrare, vt Poetæ, & Lauræ virtutes dignè assereret, & germanum diuino Poemati sensum adstrueret. Nec minorem operam Petrarchæ præstitit Ludouicus Casteluetrus eruditis notus Potiori autem iudicio Andreas Gesualdus hic omne punctum tulisse videtur. Sed præter Italos Cisalpinis in hac arena aliquid tentare placuit. Quos inter nobis innotuit Papinius Massonius Gallus celeberrimi nominis IC. qui Dantis Petrarchę,& Boccatij vitas iunctim emisit Lutetię Parisiorum Anno 1587.8. At ne quicquam ad Vatis nostri splendorem desiderari posset,optandum erat,vt in lucem venisset eruditis laudatus in expositione Petrarchę Sartorij Quadrimeni Cosentini labor eximius, cuius Commentarium MS.à Francisco de Castro in Hispaniã transportatum accepi literis V. C. Leonis Allatij in omni curiosa literatura versatissimi quidẽ ad me humanissimè missis. Ricardum Ricardi refert Tassonus Com. in Vatem nostrum meditatum fuisse. Nuper cum lustraremus Bibliothecas Patauinas etiam ex Indice operum M.

Mantuę IC. ipsum expositionem Petrarchę literis consignasse deprehendimus, quæ fortassis eadem cum ea, quæ Patauij apud Laurentium Pasquatum Anno 1566 in 4. edita sine Auctoris nomine, lingua Italica adiectis I.C. sententijs hoc titulo: *Annotationi breuissime soura le Rime di F.P.* Franciscus Vidua Patauinus Philosophus eximius Pandectarum Interpres in patrio Lyceo Odē Etruscam

Quel c'hà nostra natura in se più degno,

Cum Petrarchę Poematibus à Ioan: Griffio Venetijs Anno 1554 editam, & postea insertam editioni Basiliensi à nemine antea expositam eleganti commento illustrauit. Hanc Paulus Tomasinus I.C. Frater meus Amantissimus ipsius discipulus legisse sępe mihi se testatus est in Autographo meditationū Etruscarum Auctoris. Suis quoq; literis pridem monuit Eximius Vir Alexander Gallus Massæ Episcopus Com. Anonymi vberrimum esse in sua Bibliotheca. Accepimus etiam apud Iacobū Gaddium seruari Innominati scriptoris meditationes eruditas in Triūphos; nec non Iacobi Poggij Annotationes in triumphum Famæ. Hi quidem Poetę nostro studiosè facem prætulerunt. Non tamen alijs summi ingenij viris etiam citerioris meditationis ansam pręripuere. Testis mihi Petrus Bembus eminentissimus ingenio & eloquio Princeps. Testes è multis Io: Baptista Castiglioneus qui difficiliores versus Petrarchę exposuit, Fabricius Storni, Ludouicus Dulcis, Frāciscus Alumnus, Iulius Camillus, Hieronymus Ruscellus, Lucas Antonius Ridulphus. Mitto alios Etrusci idiomatis vindices, cęterosq; numero fere innumeros, qui partim recitationibus Academicis Italię receptis, partim meditationibus priuatis Petrarchæ illustrando symbolam contulerunt.

VIN-

VINDICIAE TVTELARES.

Cap. I X.

RES propè conuiuæ mihi dissentire videntur,

ait Poeta. Neque enim omnibus idem cupediarum sapor. Quid mirum, si nec omnibus noster hic placuerit Vates? Ea nempè est iudiciorum in scena literaria Libertas, vt quod cuique sapiat, id probet. Adeò verum lepidissimi Poetæ illud;

Pro captu Lectoris habent sua fata libelli.

Expertus idem Petrarcha, diuerso quidem fato exceptus, minus tamen iniquo. Dum enim in ipsum alij stylum sumere videntur, tantum abest, vt eius famę officiant, quin studeant. Primus in hoc censu nobis occurrit sanguine & literis Princeps Picus Mirandulanus, qui suam ad Laurentium Mediceum Ducem Epistola Lectori parum attento prima fronte nescio quid non Petrarchę videtur detrahere. At enim accuratius eius mentem dū expendo, ita multa Poetico Principis ingenio tribuit, vt nec suam Petrarchę laudem neget. Mirandulanum nunc quæso audiamus. *Sunt apud vos duo præcipuè celebrati Poetæ Florentinæ linguæ, Franciscus Petrarcha, & Dantes Aligerius, de quibus illud in vniuersum sim præfatus, esse ex eruditis,*

tis, qui res in Francisco, verba in Dante desiderent. Et paulò post: *Franciscus quidem si reuiuiscat, quod attinet ad sensus, quis dubitet vltrò herbam tibi daturum, adeò tu & acutus semper grauis & subtilis, ille verò de medio arripiens sententias colorat verbis, & quæ sunt gregaria egregia facit genere dicendi*. Verum horum magnam partem ex aliena eruditorum mente prolatam nemo mecum negabit, credo; pleraque etiam imo omnia ferè ex nimio animi studio, ex modo allatis planum est. Sed leuiora hęc sunt tela, & potius ab effusa in amicum benignitate, quam culpandi animo emissa. Vehementiora sunt quibus petitur hic noster, quæ num rectè colliment, porro dispiciendum. Eiusmodi ex Tassonis theca prodierunt quamplurima, licet id certamen verius ad ingenij lusum, quam animi sententiam, susceptum arbitrer. Et quidni hanc Polyhistori Critico concedamus ingenij libertatem, cui, vt apertè testatur ipse, non animus erat, Vatem nostrum perstringere, sed ineptam multorum cogitationibus de pressa Petrarchę imitatione pertinaciam eximere, quin Poetam ab aliorum calumnijs vindicare, eiquè lucem afferre? Id ipsum etiam peculiari libello expressius tentauit Mutius minori quàm par erat modestia. Verum huius farinę alia ijs remittamus, qui hanc sibi litem sumentes omnes verborũ & vocum quisquilias operosè secernere satagerunt. Tassoni multorum iudicio vberrimè satisfecit Iosephus Aromatarius medendi dexteritate apud Venetos celebris, ab amænioribus literis, quantum permittit negotiorum moles, non alienus. Eodem cum cęteris loco habendum Curij Lanceloti iudicium de Petrarcha nimis scrupulosum, quãdo ipsum non inter Auctores, sed Eru-

ditos

ditos reponendum censet Lib. II. Obseruationum Gram. cap. 59. ductus fortassis ea opinione, quod Lib. eiusdem Cap. 34. Auctoris nomine dumtaxat dignum putet eum cuius exemplar sequitur eruditorum consensus. Hæc autem eiusquè generis leuiuscula suis relinquamus Auctoribus. Notum enim quàm omni æuo Poetæ Etrusci Vatis nostri ideam sibi imitandam proposuerint. Tantum verò abest, vt Nicolai Franchi sarcasmis & inanijs respondeamus, sortem eius miserati, qui linguæ mordacitate cum ingenij amœnitatem inquinasset sibimet triste fatum accelerauit. Ita dignum tulit misellus suę procacitatis præmium. Quanto æquius fuisset quędam in nostro Poeta humanitus agnoscere, ijsquè ignoscere? Prudentię plenum est Horatianum illud,

Quandoque bonus dormitat Homerus.

Vrgentioribus longè telis peti videntur Poetę Vita, moresquè, quibuscum si comparetur eruditio, nullum est vel exiguum inde famę discrimen. Obijciunt multi, quod in Medicos acriùs violentiusquè stylum strinxerit, medicam facultatem veluti probris lacessitam iniuria perenni violarit, cum ea à Sanctissimis Viris, nec modo doctissimis, Reip. esse salutaris, ac summè necessaria iudicetur. Addunt quod nimis æui sui mores insectatus fuerit, quod perpetuis itineribus, delicijs, & amoribus citra quam Viro ciuili & Philosopho conueniebat, vitam transegerit. Hęc quam futilia, paucis dispiciemus. Ac ne longius abeam, en Poetam pro semetipso causam dicentem in Proemio Inuectiuarum contra Medicum.

Quamuis in otio, in solitudine mea essem, ille tamen vrbicus virgator, nec solitudini, nec otio meo parcens, nec ipsam locorum

faciem veneratus, cui diuinum nescio quid inesse ipse si videas non neges in illis, vt propriè mihi videor dicturus, Pierijs penetralibus latitantem, conuitijs aggressus exciuit, in alijs longè, inquam alijs consopitum curis, & hanc quam in me miraris insuetam artem docuit vel inuitum: & inferius veniam petit. *Si quid contra morem suum dixerim. Ego quidem non artificium, sed artifices improbaui, eosque non omnes, sed procaces, atque discordes.* Quis, nisi planè ineptus, Poetam dicacitatis vlterius insimulabit? Non probos ac peritos Medicos incusat, nec artis certitudinem, sed Thessalos compendio viribus maiora polliciti, de quibus meritò extrema hæc verba effudit Adrianus: *Turba Medicorum pereo.* Quod ipsum ne Clementi VI. Pont. Max. contingeret, consilium de Medicorum delectu suggerere voluit. Nec alium ei fuisse animum, ex ipsius ad Sum. Pont. Epistola luce meridiana clarius est. Quod mores sui seculi culpa uerit, in eo boni, & eruditi viri officium peregit. Morbi enim agnitio sanitatis initium est. Et si alicubi vehementior videtur, pro semetipso causam dicit Lib. II. Epistolarum Senil. ad Franciscum Brunum Pont. Maximi Secretarium, vbi fatetur se non homines, sed vitia hominum insectari. Nec sine veterum Sapientum exemplo peregrinationibus magnam vitę partem insumpsit, vt patriam spontaneo virtutis causa exilio postponeret. Pulchrum nempe moueri cum vniuerso, & patria quam calcamus mundus est, qui licet vastissimus vix ipsius gloriæ sufficiebat. Quæ verò eius fuerint deliciæ, qui amores, suo loco cuilibet obuium erit. Nec plura addo; quandoquidem nullum aduersus calumnias scutum innocentia tutius. Qua ipse fisus sic magno ad Franciscum Bru-

num

num animo : *Noli precor indignari, noli obniti, noli operam perdere, hostes vbi quæsieris, nec eosdem mihi adeo dempseris, sed irritaueris amplius atque flammaueris : fatalis hæc mihi, si dici fas & antiqua est pestis. Multi de me iudicant, quos nec noui, nec noscere quidem volui, nec nosci dignos arbitror.* Et paulo post : *Nescio vnde hoc proprium atque affixum, vt ad iudicandum eò quisque sit audacior promptiorque, quò indoctior.* Cætera ei à sciolis obiecta contra Africam Epistola I. Lib. II. Senilium Boccacio inscripta vberrimè ipse diluit, sicuti & maledicis os Libris de Sui & aliorum Ignorantia plenissimè obturauit. Nec Magistro defuit suo patrocinio Boccacius, ad cuius pro Petrarcha Apologiam benignum Lectorem remitto. Sic itaque spretis maleuolorum rumoribus pleno gradu sua virtute ad Honorum culmen sibi viam fecit.

HONORES, ET INPRIMIS LAVREA EX POESI PARTA.

Cap. X.

IRTVTVM radij longè lateque coruſcans ęuo ſuo PETRARCHA literatorum Decus, ac morum exemplar, pręclariſſimum virorum Principum animos facili negotio traxit in admirationem ſui. Eandem ob cauſſam, & nos hodie, & omnis literaria Reſpublica, eius in laudes ſe totam effundit. Honores varios, & inſignes ſibi ſpontè delatos conſtantiſſimè reſpuit, ſolitudinis, & libertatis amans, ita prorſus, vt cum aulæ Pontificiæ quandoque adfuerit, ab ea tamen magis abſuiſſe mente, & animo, quam eidem adfuiſſe videatur. Equidem flagrauit ſine dubio non mediocri glorię cupiditate PETRARCHA, vt ipſemet nobis eſt teſtis: at eius tantummodo gloriæ, quę ex ſtudio bonarum artium, quę ex virtutibus, quæ ex meritis emanaret. Audiatur ipſe (ſi libet) Præfatione Librorum, quos de Vita Solitaria literis conſignauit: *Id mihi quoquè, ſi vel pro ingenij mediocritate, vel pro non mediocri gloriæ cupiditate (ſi tamen hanc nondum fræno animi ac ratione perdomui) prouidendum eſt, quid primum præſtare nitar, niſi vt ſicuti ego à negotijs, ſic ab ocio*

modo

modo procul absit inertia, & si quid fortè mansurum scripsero, his potissimum inscribam, quorum gloriæ quadam velut participatione clarescere tenebrisque insistere valeam, quas mihi temporum fusca profunditas, & nominum consumptrix illustrium obliuiosa posteritas, intentant. Et infra. *Quid multa? persuasissem forsitan, vt & sibi, & mihi, & famæ nostræ parcerent, nisi quia, vt aiunt, iam neque res integra, neque silentio liberum est latere. Iam noscimur, legimur, iudicamur, iamque hominum voces euadendi celandique ingenium nulla spes, & seu producentibus in publicum, seu domi sedentibus, apparendum est.* Præcipuus eius honor fuit Laurea Poetica varijs in Vrbibus merito virtutis adepta. Fama siquidem virtutum eius toto terrarum orbe diffusa omnium illi laudes, & plausus non humilium modo, sed & Principum alacritate mirabili parere consueuerat. Mira res, at fama Petrarchæ digna. Vno, & eodem die, duabus à disiunctissimis, & Clarissimis Vrbibus Roma, & Parisijs Epistolę ea de re ac nuncij venerunt. Parisijs quidem vir inter Gallos Princeps, & Cancellarius, qui Vniuersitati studentiũ ea in Vrbe pręerat: Roma verò Senatores aliquot cum adhortationibus, & precibus, quibus illum ad percipiendam Lauream Poeticam suis in Vrbibus euocabant, perinde ac si duæ celeberrimæ Vrbis totius terrarum orbis de hoc illi decernendo honore secum ipsę certarent. Hęsit hic ille aliquandiu ancipiti cogitatione distractus, nec ad quos tenderet facile dignoscebat, tum demum Columnensium, quos alias Dominos expertus humanissimos fuerat, consilium secutus, Romam Parisijs præferendam duxit, tùm quia Vrbs illa olim Imperatorum sedes, tùm quia Poetas reliquos ea presertim in Vrbe decoratos fuisse

se Laurea non ignorabat. Tradidit hæc de se posteris Petrarcha ea in Epistola, ad quam necesse erit sæpius recurrere. *In illis locis morā trahenti dictu mirabile, vno die, & ab Vrbe Roma Senatus, & de Parisijs Cancellarij Studij ad me literæ peruenerunt, certatim me illæ Romam, illæ Parisios ad percipiendam Lauream Poeticam euocantes, quibus ego iuueniliter gloriabundus, & me dignum iudicans, quo me dignum tanti viri iudicarent, nec meritum meum, sed aliorum librans testimonia parumper tamen hæsitaui, cui potius aurem darem. Super qua consilium Ioannis de Columna Cardinalis supranominati per literas expetij: erat enim adeo vicinus, vt cum sibi serò scripsissem, die altero antè horam tertiam responsum eius acciperem. Cuius consilium secutus Romanæ Vrbis auctoritatem omnibus præferendam statui, & de approbatione consilij eius mea duplex extat Epistola.* Romam igitur profecturus primo Neapolim adijt hic noster, vbi Rex Robertus summis illum honoribus, & variis muneribus exceptum parum abfuit quin ad Lauream accipiendam propè adegisset. Abstinuit tamen, & per Legatos suos, & per Epistolas Senatoribus Romanis ea dignum & illum testatus est. Erant tunc temporis Senatores Vrbis Vrsus Anguillariȩ Comes, & ex Vrsi filijs Iordanus, qui tanti Regis iudicio freti, ipsū in Capitolio, summa dudum Romani Imperij arce, magna cum totius Vrbis lȩtitia, maiorique celebritate Virorum tum nobilitate, tum literis, & virtute præstanrium, qui ad futurȩ pompȩ conspectum confluxerant, coronarunt. PETRARCHA igitur prȩmissa de more diserto & graui sermone petitione concordibus omnium Senatorum suffragijs Poeta, & Historicus solemniter proclamatus corona Poetica priscorum temporum con-

consuetudine decoratur, ætatis Anno trigesimo septimo Salutis verò CIↃ CCC XLI. idibus Aprilis, quo die Christi ab Inferis existentis memoria publice colebatur. Vt mirum sit, Senucium Florentinum, qui Poetæ coætaneus vniuersam Coronationis Historiam ad Canem Scaligerũ minutissimè prosecutus, circa Annos ętatis toto septennio à reliquis probatioris notę scriptoribus differre. Laurea sic redimitus nouus hic Vates per Vrbẽ ad D.Petri Apostoli AEdem frequenti comitatu deducitur, vbi persoluto Numini gratiarum penso, Laureaq; ipsa Templi tholo appensa, magna inde pompa digressum Columnensium suorum ædes, quibus id honoris habitum, excepere. Iuuat ea de re loquentem ipsum iterum audire: *Laureolam mihi Neapolis Rex offerebat, & vt assentirer precibus etiam multis vrgebat. Vicit amor Romæ venerandam tãti Regis instantiam. Itaquè inflexibile propositum meum cernens, literas mihi, & nuncios ad Senatum Romanum dedit, quibus de me iudicium suum magno fauore professus est, quod quidem tunc iudicium regium, & multorum, & meo in primis iudicio consonum fuit; hodie, & ipsius, & mecum, & omnium idẽ sentientium iuditium non probo. Plus in eum valuit amor, & ætatis fauor, quam veri studium. Veni tamen, & quamlibet indignus, tanto tamen fretus sisusque iuditio, summo cum gaudio Romanorum, qui illi solemnitati interesse potuerunt, Lauream Poeticam, adhuc scholasticus rudis, adeptus sum. De quibus etiam, & carmine, & soluta oratione epistolæ meæ sunt. Hæc mihi Laurea scientiæ nihil, plurimum verò quæsiuit inuidiæ.* Epistolæ vero, quarum ibi meminit, duæ cumprimis sunt, vna Roberto Regi Sicilię scripta; altera Barbato Sulmonensi, cuius initium dabo: *Idibus Aprilis Anno*

ætatis

ætatis huius vltimæ M CCC XLI. in Capitolio Romano, magna populi frequentia, & ingenti gaudio peractum est, quod nudius tertius de me Rex apud Neapolim decreuerat. Vrsus Anguillariæ Comes, ac Senator præalti Vir ingenij, regio iudicio probatum laureis frondibus insigniuit. Manus regia defuit, sed non auctoritas nec maiestas,

Ioannes Nauclerus Chronographus Generatione LXV. Vol. I. celebritatem istam attigit, sed annum eius male produxit. Quod enim Anno 1341. peractum ex dictis constat, retraxit ille ad Annum 1338. Scripsit ille scilicet in hęc verba. *Anno Domini 1338. cum iam Pontifex Senatui, populoque Romano persuasisset, vt Senatoriam dignitatem suis, & Ecclesiæ auspicijs administrarent, & Stephanum Columnensem postea ad se Auinionem vocasset, Vrsus Anguillariæ Comes, Stephani Columniensi Collega* FRANCISCVM PETRARCHAM *virum Eloquentissimum, maximè autem rythmis vulgaribus corona Poetica in Capitolio donauit*. Diuersum nihilominus Paulo Iouio placuit. Eum nempe (quæ ipsius verba sunt) *ex latina Africa, vnde ei in Capitolio insignis Laurea præmium fuit, certiorem & nobiliorem gloriam adsecutum*. Cui etsi non magnopere refrager, quandoquidem hoc veritati magis consonum videtur. Poetam tamen Musis Etruscis primum famę gradum debere, nemo rerum vel mediocriter peritus negabit, credo. Mitto de hac Laurea illustres satis Ioannis Boccacij Elogium ad Hugonem Regem Cypri, superius adductum, vbi de FRANCISCI operibus disseruimus. Verùm enimuerò non aliunde magis Laureæ huius pręstantia factique totius vera series, vna cum FRANCISCI nostri gloria, magis elucet, quàm ex Priuilegio supra ea re confe-

confecto. Ne autem quid exactæ Lectoris notitię desit, ne ve prolixa aliunde perquisitione animus hinc abducatur, illud ex Editione Basiliensi integre huc transferre, mihi operę visum fuit. Idque ad primę Editionis Venetę Anni 1501. fidem cum Basiliensem varijs mendis scatere viderim, quas hic sustuli. Vnus certè error hic minimè silendus, quo Anno 1344 huic solemnitati ascribitur contra expressa Poetę verba, quæ huic editioni alias suo loco sincerè inserta iam pridem patefeci. Tu, mi Lector, quæ fuerit vniuersi de nostro Poeta Populi Romani ęstimatio hinc dispice.

PRIVILEGII LAVREAE RECEPTAE A FRANCISCO PETRARCHA EXEMPLAR.

VRSVS *Comes Anguillariæ, & Iordanus de filijs Vrsi miles almæ Vrbis Romæ Senatores. Ad perpetuam rei memoriam Vniuersis ad quos præsentes peruenerint literæ. Cum sic constamus ex anima, & corpore, sic duplex quærendæ gloriæ via sit aperta mortalibus. Quarum altera mentis, altera corporis viribus peragenda est: vtriusque rei principatum Omnipotens Deus in hac gloriosissima Vrbe constituit ab æterno. Ex quo quidem innumerabiles olim tam ingenij, quam bellicis artibus memorandos hæc eadem Vrbs aut ipsa genuit, aut alibi genitos erudiuit, aluit, illustrauit. Inter multa nimirum quæ animi viribus geruntur, vt ad præsens de corporis actibus taceamus florentissimi atque laude omni dignissimi quondam in nostra Rep. Historici ac præcipuè Poetæ maxime viguerunt. Quorum industria ac labore tam sibi ipsis, quam alijs claris Viris*

quos dignabantur nobilitare, carminibus nominis immortalitas quærebatur. Horuminprimis opera effectum, vt conditorum huius Vrbis & Imperij atque aliorum omnis ætatis virorum illustrium vitam, & mores, ac nomina teneamus, quæ nullis locis per tot seculorũ lapsum ad nos potuerãt peruenire. Sanè sicut Poetarum, & Historicorum copia multis gloriosæ & diuinæ gloriæ causa fuit, sic eorum defectum tractu temporis postea succedentis multis alijs ad æternitatem nominis indignas obliuionis tenebras non dubium attulisse. Hinc sæpe contingit, vt laudes eorum hominũ, qui nobiscum vixerunt ignorantes, mira res dictu, vetustissimorum certam notitiam habeamus. Et Poetæ quidem præteriti gloria temporis pariter illustres sunt, & futuri, quoniam vt diximus immortalitatem & sibi & alijs quærebãt, ac præter honores, & priuilegia, quibus publicè donabantur, pro præmio quondam & studiorum proprio ornamento Coronam Lauream merebantur. Tanto enim honore dignos censuit Respublica, vt vnum atque idem Laureæ decus assignandum censeret Cæsaribus & Poetis. Siquidem & Cæsares Ducesque Victores post labores bellorum, & Poetas post labores studiorũ Lauro insignibant, per æternam viriditatem arboris illius æternitatem tam bello, quam ingenio, quæsitæ gloriæ dignantes, atque ob illum inprimis, qui sicut hanc arborem Deus solam non fulminat: sic creditur Cæsarum & Poetarum gloriam illam, quæ more fulminis cuncta prosternit, solam vetustatẽ non timere. Hoc nempe poeticum decus ætate nostra, quod dolentes referimus, incertum qua seu ingeniorum tarditate, seu temporum malitia, vsque adeo oblitum esse videmus, vt etiam quod per ipsum Poetæ nomen importetur penè incognitum nostris hominibus habeatur, opinantibus multis Poetæ officium nil esse aliud, quam fingere seu mentiri quod si ita esset, prorsus: & leuis res, & omni

ni honore indignum dedecus videretur. Ignorant autem Poetæ officium, ſicut ab eruditiſsimis & ſapientiſsimis viris accepimus, in hoc eſſe virtutem rei ſub amænis coloribus abſconditam & decoram, velut figmentorum vmbram contentam, altiſonis celebratã carminibus, & dulcis eloquij ſuauitate reſpergat, quæ ſit quæſitu difficilior, magis atque inuenta dulceſcat. Sanè aut Poetas egregios in morem triumphantium accepimus in Capitolio coronari, vſque adeo & in deſuetudinem Nobis abijt illa ſolennitas, vt iam a mille trecentis annis nullum ibi legamus tali honore decoratum. Quod excogitans ingenioſus Vir, & talium ſtudiorum ab adoleſcentia ſcrutator ardentiſsimus FRANCISCVS PETRARCHA Florentinus Poeta, & Hiſtoricus, præſertim tempore præſenti ſcientiæ ſuccurrendum ratus, quo neglecta magis erat ab hominibus, & deſerta poſt auctorum volumina diligenti primũ indagine non incognita, relicta deinde poſt propria proprij ingenij opera Hiſtoriarum præcipue & Poematum, quorum partem adhuc habet in manibus honeſto Laureæ flagrans deſiderio, non tam propter gloriam ſicut idem in noſtra, & Populi Romani præſentia profeſſus eſt, quam vt ad ſimile deſiderium ſtudiorum omnium animos irritaret: quamuis ad hunc ipſius honorem alibi ſuſcipiendum, Studijs atque Vrbibus euocatus. Tractus tamen memoria antiquorum Poetarum, nec non affectu & reuerentia huius Sacroſanctæ Vrbis, cuius eum ſemper fuiſſe conſtat feruentiſsimum amatorem, poſthabitis aliorum precibus decreuit hùc potiſsimũ, vbi Laureatos eſſe meminerat ante eum, ſe conferre, & ne ſuper hoc ſuæ forſitã præſumptioni confiſus videretur ſtatuit de ſeipſo alteri credere potius, quam ſibi, ideoque circũſpiciens, nec vllum in toto Orbe reperiens digniorem, ad Sereniſsimum Robertum Hieruſalem ac Siciliæ Regem Illuſtriſsimum de Roma-

na Curia digressus, quæ in Auinione nunc residet, vsque Neapolim personaliter accessit. Itaque illius tanti Regis omnium scientiarum fulgoribus abundantissimè radiantis sese subiecit examini, ex cunctis mortalibus illum præferens, qui intra omnes dignissimus visus est: maturo sanè consilio & tanto iudicio, vt probatus posset à nemine reprobari. Cum itaque Rex idem audito eo atque operum eius parte prospecta, dignum profectò tali honore iudicasset, ac super eius sufficientia cum suo sigillo testimoniales Nobis Literas, & eius fide dignos Nuncios destinasset, eodemq; idem FRANCISCVS *pleno Capitolio Laureum Poeticum solenniter postulasset, Nos regio testimonio, & famæ publicæ, quæ eidem de eo multa proloquuta, erat, sed multo magis operum euidentia certissimam fidem reddentes, præfatum* FRANCISCVM *hodierno videlicet solennitatis Paschalis die, in Capitolio Romano Lectorum celeberimo tam dicti Regis, quam nostri & populi Ro. nomine magnū Poetam & Historicum declaramus, preclaro magisterij nomine insignimus & in signum specialiter poesis,* NOS VRSVS COMES ET SENATOR *præfatus pro nobis, & collega nostro, Coronam Lauream nostris manibus eius capiti impressimus, dantes eidem tā in dicta arte poetica, quam in dicta historica arte, atque in omnibus spectantibus ad eiusdem auctoritatē præfati domini Regis S.P.Q.R. tam in hanc Sanctissimam Vrbem (quam omnium Vrbium & terrarū caput esse non ambigitur & magistra) quam alibicunque locorum legendi disputandi atque interpretandi veterum scripturas, & nouas, à seipso omnibus seculis auxiliante Deo, & mansuros libros, & poemata componendi, liberam tenore præsentium potestatem, necnon & vbi & quotiens sibi placuerit, possit huiusmodi, atque alios actus poeticos Laurea, seu myrto, vel hedera, si id genus elegerit, coronare, & in*

actu

actu atque habitu quolibet poetico, publicè & solenniter exercere. Ad hæc conscripta, per eũ hactenus velut per hominem in talibus expertum in his scriptis approbamus. Reliqua vero, quæ scripturum eum contigerit inposterum, ex quo ab eodem promulgata in lucem edita fuerint simili ratione approbanda censemus decernentes eum hisdem Priuilegijs, Immunitatibus, Honoribus, & Insignibus perfrui debere, quibus hic vel vsque terrarum vti possunt, vel posse sunt soliti Liberalium & honestarũ Artium Professores: eoque magis, quod professionis suæ raritas vberioribus eius fauoribus, & ampliori beneficio eum dignum facit. Insuper eundem FRANCISCVM PETRARCHAM, *propter insignes sui ingenij dotes, ac propter notissimam deuotionẽ, qua ad hanc Vrbem nostramque Remp. affici, & communis omnium fama, & actus eius, & verba testantur, Ciuem Romanum facimus, pronunciamus, decernimus, declaramus, ipsum & veteribus & nouis Ciuium priuilegijs, ac nomine decorantes: de quibus omnibus, & singulis interrogatus Populus Romanus solenniter, vt mos est (nemine protinus aduersante) placere sibi omnia acclamando respondit. In quorum testimonium præsentes literas, vtriusq; substãtiæ Senatus subscriptione & nostræ aureæ bullæ sibi concedi iussimus appensione munitas. Datum in Capitolio præsentibus Nobis, & tam alienigenarum quam Romanorum Procerum, ac Populi multitudine numerosa, Quinto idus Aprilis Anno Domini M CCC XLI.*

Præclarum sanè tam raræ virtutis pretium, non tamen nudis (vt credi posset) verbis expressum, sed quingentis numis aureis & vniuerso pompæ apparatu Po. Ro. liberalitate auctum: Cui Senator eiusdem valoris Pyropum addidit, Sanucio teste oculato, qui vniuersam historiæ seriem minutissimè persecutus.

Pre-

Præter Lauream, diuersis etiam honoribus variè cumulatus est. Inter multos Parmẽsis Ecclesię Archidiaconatum à Corrigiensibus delatum obtinuit, inibiq; coempta domo aliquandiu vixit, vt ipsemet testatum alicubi reliquit. Demum cum Iacobus Carrariensis Paduæ Dominus per literas eum ad se & amicitiam suam pertrahere conaretur, votis eius obtemperãs Patauiũ se recepit, vbi, à Iacobo obuijs, quod aiunt, vlnis exceptus, Canonicatum Cathedralis Ecclesiæ Patauinæ opulentissimum retulit. Honor postea honore auctus in dies creuit. Nimirum Mediolani apud Galeacium Vicecomitem Consiliarij titulo honestatus, pro Duce Oratoris munere apud Sereniss. Senatum Venetum & alios Principes feliciter functus, multis magnisque honoribus locupletatus, in nuptijs Violanti Leonello Regis Britannię filio desponsatę Anno 1368. Bernardino Corio teste, Principibus accubuit. Venetias etiam ludis publicis & alibi Serenissimo Duci dexteram clausit. Summis quoque Pontificibus varios tum honores, tum magistratus in eum conferre placuit. Quorum fauore electus Pontificię Sedis Vicarius, & à Clemente VI. Sum. Pont. ad Episcopatum aliquoties excitus id oneris libertatis amore & otij literarij studio declinauit, actisque gratijs ad consuetam solitudinem se recepit. Sic enim in Epistola 43. Variarum ad Franc. Brunum: *Postquam me sæpe licet indignum, Episcopum facere voluisset, & ego indignantibus Dominis & amicis cõtinuè recusassem, vltimo mihi dixit. Pete quod vis, & faciam tibi. Cui ego respondi. Si bene facere mihi vultis, non solum beneficientia, sed electio Pater Sanctissime vestra sit. Vos scitis optimè quanti me facitis quando aliquid præsente alio vel*

quo-

quomodolibet ad notitiã vestram uenit, quod me dignum videatur, mei (si placet) memoriam habetote. Et Lib. IX. Senilĩũ in hunc sensum alia. Nec tantum Viri Principes, sed & Ciuitates & Respublicæ immortalitati nominis eius monumenta innumera certatim contulerunt. Pręterео memoratos alibi honores Aretij exhibitos. Quid de Florentina Republica dicam? quę Ciuem suum pręclarissimum semper coluit, imo nec petenti, nec speranti, redeundi ad paternam sedẽ potestatem dedit, & eidem, quæ in fiscum intulerat, patris eius bona restituit. Ad quam Patauio VIII. Id. Aprilis Epistolam illam pulcherrimam scripsit. *Iam satis me vixisse arbitror Optimi Ciues, & illam sapientis amici vocem audire videor. Morere dum lætus es.* At ille sat habuit vidisse patriam, & amicitiam cum Boccacio Florentiæ contraxisse. Habet enim hoc proprium Virtus, vt in amorem sui bonos erigat, in stuporem malos, idque cum omnis virtus habeat, tum præcipue fortitudo Petrarchæ propria. Cuius inter fortunæ turbines, ac procellas rerum terribilium, & tranquillitas gratior & lux ipsa conspectior est. Romana porrò ciuitas quid eius in honorẽ præstare potuit amplius eo quod gessit? Quin etiam Principibus Italiæ pacem conciliaturus Padum fluuium armis infestum sibi inuenit pacatissimum, ab vtraq; diffidentium parte Legatario honorificè exceptus. Patauinam Vrbem non silebo, quæ cum viuentem vnicè dilexisset, defuncti funus vniuersa ferè suis effusa sedibus atrata Arquadam vsque extremo pietatis officio persecuta est.

NECESSTVDO CVM LITERATIS.

Cap. XII.

MICIS conciliandis vim magnam Virtutis quotidie experimur. Ea enim nihil amabilius, nihil quod magis in sui amorem alliciat, cum propter virtutem & probitatem etiam nunquam visos diligamus. Vincit omnem naturæ cognitionem similitudo bonorum, nullaque societas gratior, nulla charior, quàm cum viri boni moribus similes sunt familiaritate coniuncti. Ita Petrarchæ mores amæni, virtus admirabilis, amicitiæ fœdus suauissimum cum Eruditis, & Amicis peperit, vt sua ætate iure merito delicium Amicitię, nectar Amoris diceretur. Iam ille Principum amicitię vt libertati aduersæ, amicorum dulcem præferebat conuersationem, tanto affectu, vt vix sine amicis vnquam mensæ accumberet, gratulatus sibi quoties epulis inexspectatus amicorum quispiam interueniret, vt amicis stipatus veluti laurę triũpho summè lętaretur. Vnde lautiori quoque mensa & decenti familia nunquam domus eius destituebatur. Neq; id commessationum studio, sed quòd nihil ei optabilius, nil gratius, nil iucundius, quam amicos colere, amplecti, inuisere, pro eisdem omni cura aliquid agere, labo-

rare,

rare, & omnia ſua ipſorum commodis poſtponere, etiam valetudinem, dum æſtate cum meridiaretur à ſuis excitari voluit, quoties viſũ veniret aliquis. Sic enim ad Poſteritatẽ ipſe: *Amicitiarum appetẽtiſs. & fideliſs. cultor honeſtarũ fui, intrepidè glorior, quia ſcio me verũ loqui.* Vnicus inſuper ad mutui amoris conſeruationẽ ipſi conatus erat amicitias procurare. Cuius argumentũ inter Socratem & Lęlium Epiſt. V. Lib. Famil. XII. celebratum: *Benedicti Vos à Domino, qui & vobis digniſsimam rem feciſtis, & mihi gaudium quantum abundè præberi non poterat præbuiſtis.* Nec ſanè vulgaris conſtantiæ exemplum Amicum Franciſcum Brunum ita Summo Pontifici commendauit, vt in eorum numerum fuerit acceptus, qui ei à ſecretis fuere. Cuius beneficij, nec ingrata fuit apud amicum memoria, nec vanus Poetæ labor. Hinc enim Summo Pontifici innoteſcebant quæcumq; à Petrarcha in familiam', in ſtudia, in cætera, deſiderari poſſent. Quæ quam numeroſa fuerint, prolixa ipſiuſmet narratione ex Epiſtolarum Variarũ XLIII Arquadę ſcripta veluti totius Oeconomiæ ipſius ideam exhibente hic ſubdere à noſtro inſtituto neutiquam viſum mihi fuit alienum: *Ego frater ſi quid mihi ad vitam vnius canonici deeſſe dicam, mentiar, ſed ſi dixero, me plures habere notos, & plura inde grauamina quã totum ferè capitulum, cuius ego pars ſum, forſitan non mentiar. Quæ an declinare vllu arte valeam ignoro. Sæpe certè tentanti, nunquam hactenus ſucceſsit. Vnde mihi non exiguus vitæ labor, & quamuis glorioſa, tamen haud dubiè tædioſa perplexitas. Si quæras, num quod reſtat tranſire poſsim, vt nunc vſque tranſiui, poſſum planè, ſed haud quaquam facilius quam olim, imò verò difficiliùs, quod ad ſarcinas in dies augetur, & vires*

minuuntur. Habeo hic præbendam, quæ mihi panem & vinum dat, non solum ad vtendum, sed etiam ad vendendum. Residentia aliquid mihi valeret, sed ego vrbes, vti ergastula, fugio, & magis eligo solitario in rure, si oporteat esurire, quam in vrbibus abundare, quamuis nulla fuga, nullæ me latebræ, à concursu protegant, habeo famulos, sine quibus vtinam viuere possem, aut scirem. Habeo equos, quando pauciores, duos saltem, & vt sileã quæ sunt historiæ longioris, soleo habere scriptores quinque vel sex, habeo tres ad præsens, etne plures habeam causa est, quia non inueniuntur scriptores, sed pictores, vtinam non inepti. Habeo vnum presbyterum venerabilem virum, qui dum in Ecclesia sum assiduus mecum est cum quo sæpè, vbi solus prandere disposui, ecce subitò è transuerso conuiuarum acies, vel cibo pascenda, vel fabulis. Vitari enim prorsus nequit, ne vel superbior appaream, vel auarior quam sum. Sed quod omnem fidem excedit, reditus beneficiorum in Amicos contulit. Amicitiæ quoque nexus illi cum Ioa. Boccacio adeo fuit arctus, vt ei meritò conueniret Propertij illud:

Te socium Vitæ, te corporis esse licebit,
Te dominum admitto rebus, Amice meis.

Talis nempè tantusque fuit, vt alter alterius dimidium, imò alter in altero totus existere videretur. Quam ob causã alterũ alterius vultũ in sui annuli gẽmula circumtulisseretert Squarciaficus in illius Vita. Etsi fateri necessariò cogar, nequaquàm ei suffragari carmina, quæ producit, vt hoc suum enunciatum firmet, cùm illud non ad Boccacium, sed ad Barbatum Sulmonensem, quem summopere dilexit, Petrarcha referendũ constet, sicut ex versibus videre est tàm in priscis illius Codd. editis Venetijs M D I. quàm in recentioribus euulgatis Basileę à Sebastiano

ſtiano Henricpetri M D XXCI. Sic enim ille Epiſtolam ante penultimam Lib. II. orſus eſt ad Barbatum laudatũ,

Dulcis Amice vale, tua ſi mihi ſemper imago
It præſens, mecumue ſedet, mecumue quieſcit,
Redde vices, non atra palus Acherontis opaci,
Turbida ſomnifero dirimat nec gurgite Lethe.

Simonidi etiam & Socrati carus & familiaris erat quo ad vixit, ſumma & longa eis neceſſitudine coniunctus. Hinc illi Lib. XVI. *Senilium Epiſt*: Huic Lib. VII. *Familiarium* nuncupauit. Dilexit etiam Donatum Apennigenam Grammaticum, cui inſcripſit Lib. *De Sui, & aliorum Ignorantia*. Vgotionem de Thienis etiam *Apologia contra Gallum* præfixit. Prætereo quo loco habuerit Ioannem de Dondo Patauinum Medicum Cl. cui legauerat ex teſtamento ducatos aureos quinquaginta. Tanti etiam Lombardum Aſericum accerrimum ſolitudinis cultorẽ æſtimauit, vt verè locum hic habeat Scytharum illud de Oreſte & Pylade apud Lucianum:

Dij Amicitiæ Præſides.

Etſi vero ex Epiſtolis & Carminibus ipſius quos coluerit Amicos non obſcurum fuerit, hi tamen videntur fuiſſe intimi: Ioannes Baſilius, Nicolaus Alfinenſis Siculus, Thomas Meſſanenſis, Ioannes Aretinus & Federicus, Ioãnes Barilis Neapolitanus, Ludouicus Marſilius, Gabriel Zamoræus cauſidicus Parmẽſis, Io. Anchiſeus, Paulus Anibalenſis, Lancellotus Eques Placentinus, Gulielmus Orator Veronẽſis, & Rainaldus de Libero-Pago Veronenſis Poeta, Andreas Vates Mantuanus, Guidus Archiep. Ianuenſis, Nerius Morandus, Olympius, & Peregrinus Meſſanenſis. Fuit & Poeta noſter coniunctus Cl.

Viris Iacobo & Brunoni Florentinis, Modio Parmensi, Beneintendio Veneto, Nicolosio Bartholomæi de Luca, Nicolao Maguo Sicilię Siniscalco, quem *charum decus suũ appellat*, Pulici Vicentino Poetæ, Roberto Comiti de Batifolle, Gulielmo Maramauro Equiti Neapolitano, Thomę de Garbo Medico Cl., Gulielmo Rauenãti Physico, Cœnobio Grammatico, Casparo Veronẽsi, Bartholomęo Eremitę, Raimundo Superantio, Hannibali Tusculanensi, Galeoto Spinelli. Ei quoque in delitijs fuit Eruditus Vir Gulielmus de Pastrẽgo, Frãciscus SS. Apost. Abbas, Senucius, & Arnoldius Florentini, Item Io. Andreas Bononiensis, Florianus Ariminensis Musicus, Bonauentura Bafrus, Marcus, & Bartholomæus Ianuenses, Io. Pergomensis Causidicus, Io. Tricastrinus Episcopus, Sagramorus de Pomerijs, Colutius Stignanus, Matthęus Longus, Lucas de Penna, Ianinus Gram. Placentinus, Philippus de Masserijs, Franciscus Vrsinus, Paulus de Bernardo Venetus, Nicolaus Sigerus, à quo excepit dono Homeri opera, quemadmodum testis est Epist. II. Lib. IX. Famil. *Misisti ad me de Europæ vltimis donum, quo nullum vel te dignius, vel mihi gratius, vel re ipsa nobilius mittere potuisses*. Et alij ferè innumeri, quorum maiorem partem peste Anno 1348. abreptam acerbè fleuit. Inter Clarissimos Ioa. Boccacium, & Lombardum Asericum superstites habuit, Vir ob mutuum animi candorem omniũ amore dignissimus, in quo fidem meruit Poetæ illud:

Multum in amore fides, multum constantia prodest.

EXISTIMATIO APVD PRINCIPES ET ALIOS.

Cap. XII.

CIENTIARVM & Artium æſtimatio non aliunde maior exoritur, quam ex proba morum & temporum qualitate, non ſecus, ac aeris temperies frugibus quidquid ineſt dulcedinis & ſaporis impertit. Terram prodeſſe mortalibus emiſſis à ſe fructibus molientē aeris clementia iuuat, & eandem fertilem reddit, ſecus inclementia ſterilem & immitem: ita felicibus & pacatis temporibus ingenuis artibus plurimum & loci & auctoritatis accedit. Auguſti æuum, quod aureum meritò appellamus, indulgentia Principis, qui ſerenitate ſua, vt Rufus ait, mundi tenebras diſcuſſerat, ingenia ad ſupremam claritudinem extulit. Tunc verè latini Orbis ſidera, Virgilius, Flaccus, Propertius, Tibullus, Aſinius, Meſſala, noſter Liuius, cęterique inclaruerunt. Antoninuſq; cognomento Pius ab amore ſapientiæ, quam Philoſophiam nominamus, non alienus, Aphrodiſæum, Galenum, Ptolomęum, Athenęum, Phauorinum, præter alios ſalutares Orbi Viros, inter ſalutantes in veſtibulo habuit. Erunt Literę donec Mecęnates, quę munera bonitatis nunc ſpar

ſiuą

ſiua manu, nunc remiſſiori ſidere literis elargiũtur, vberius noſtro tempori quam antea vnquam indultura. Habent enim quomodo ſub DOMINICO MOLINO Senatori Veneto ampliſſimo deuię virtutes reparentur; eaſque iam exulantes retinere videtur Eminentiſs. Cardinalis LÆLIVS BISCIA, cuius clypeo fulgens inſomnis draco non Atlantidum ſed Muſarum ſiluas ſua tutela præmunit. Cuius ſileo in me transfuſum nuperæ humanitatis officium, me enim mea merita loqui non ſinunt, niſi quod laudata humanitate Eminentiſſimi Viri gratiam habent, quæ modeſtia mea non niſi ingratè tacerentur; qua ipſe animi propenſione Andream & Ioãnem filium Argolos, Viros fama clariſſimos, Aſcanium Belmiſſerium, & Leonem Allatium, vndequaque celeberrima ingenia fouet primo, deinde quęſito ſplendore tutatus eſt. Sed ne ijs, quæ pręter inſtitutum, diutius immorer, tranquillo inquam ac ſpecioſo otio animus ſolers ſemper & quo ſe exerceat, occaſionem in ea quietam habet, turbido autem ac tumultuario ſęculo opprimitur & torpeſcit. Nempe commercij nihil Muſis, otium adamantibus, cum armorum ſtrepitu, & bellorum turbinibus intercedit. Otia planè fulciunt literas & Poeſim, bella deprimunt, & extinguunt. Ea re pacatis ac ſedatis Italię rebus PETRARCHA veræ elegantię Viridarium aperuiſſe fertur, eoque nomine cultum & amorem Virorum nobilitate & Eruditione Principum meruiſſe. Auinione enim apud Summum Pontificem degens cum omnibus acceptus eſſet, amabatur in primis à IACOBO & IOANNE fratribus de Columna, qui tum eiuſdem in Pontificis curia nobilitate generis, Pręlaturæ excellentia, rerum Ecclecle-

clesiasticarum notitia magni erant. IOANNES enim tum Cardinalis, IACOBVS vero Lomberiensis Episcopus, inter cęteros eminebant, quorum à postremo in Vasconiam, quę olim Aquitania dicebatur, ductus, sub collibus Pyreneis ęstatem propè cælestem, vt ipsemet fatetur, multa & Domini & Comitum iucunditate transegit. Regressus inde, apud Cardinalem diù, non quasi sub domino, sed sub patre, vixit, imò teste Vergerio ferè cum amantissimo fratre, domique suę coniunctissimè vixit. Quantum apud ipsum habebat fidei testatus est amplissimè Cardinalis ipse, qui familiam Fratrem etiam Agapitum in negotio domestico adigens sacramento, nudis PETRARCHÆ verbis se contentum pronunciauit. Pari illum amore STEPHANVS de Columna prosecutus est, ipsiusmet Poetæ testimonio, quod apponam. *Ibi ergo iam nosci Ego & familiaritas mea à Magnis Viris expeti ceperat. Cur autem, nescire nunc me fateor, & mirari: tunc equidem non mirabar, vt qui mihi more ætatis omni honore dignissimus viderer. Ante alios expetitus fui à Columnensium clara & generosa familia, quæ tunc Romanam Curiam frequentabat, dicam melius illustrabat, à quibus accitus, & mihi nescio, an & nunc & tunc certè indebito in honore habitus, ab illuctri & incomparabili Viro Iacobo de Columna, Lomberiensi tunc Episcopo, cui nescio an parem viderim, seu visurus sim, in Vasconiam ductus sub Collibus Pyreneis æstatem propè cælestem multa & domini & Comitum iucunditate transegi, vt semper tempus illud memorando suspirem. Inde rediens, sub fratre eius Ioan. de Columua Cardinale multos per annos, non quasi sub domino, sed sub patre, immo ne id quidem, sed cum Fratre amantissimo, immo mecum, & propria mea in do-*

mo

mo fui. Et Epistola II. Lib. V. Famil. ad Ioannem Columnensem. *Gratias ago cum pro alijs multis, tum pro eo, quod quoties Romam peto, totiens vberrimo tuarum literarum fauore præuenior. Agnosco insidias amoris tui, neque enim vt homo, sed vt Angelus excipior*. Mitto huius generis alia, quę passim in Epistolis occurrunt. Philippus Patha Episcopus Cauallienfis, Patriarcha Hierosolymitanus, & S.R.E. Cardinalis etiam affectu Vatis nostri fortunam extollere visus est, cui ille sua Opera *De Solitudine, & Ocio Religiosorum*, incepta in ipsius villa, inscripsit. Eodem animo ipsum pariter prosecuti sunt Philippus Sabinensis, & Bernardus Ruthenensis Cardinales, Talauandus Albanensis Episcopus & Cardinalis Ioan. Olmutiensis Episcopus, & Imperialis Aulę Cancellarius, nec non Ildebrandinus Episcopus Patauinus, quod suis ad ipsos Epistolis & carminibus testatum reliquit Poeta. Vrsus quoque Anguillariæ Comes, vt & Iordanus ex filijs Vrsi, Senatores Vrbis, quiq; Petrarchę Poeticam (vt docuimus) Lauream contulere, singulari in eūdem propensione fuere. Ferebant eum in oculis Nobiles de Corrigia, qui Parmę summo cum imperio præerant, apud quos & aliquando se fuisse ostendit in Epistola, quam ad IOANNEM Columnā Cardinalem dedit. *Hodierno die (quod tibi gaudium quoque significo) ductu, & auspicijs amicorum tuorum de Corrigia Parmam ingressus sum. Hic ergo precibus eorum victus, quibus veniam accessurum ipsi sperant, vt ego non dubito æstatem agere animum induxi. Iurant enim præsentia mea admodum egere, quod indulgentiæ, non necessitatis esse, certum est. Et Ecclesiæ Cathedralis Archidiaconus (vt aliquid illi conferre viderentur) designatus, iam quidem à* pue-

puero clericalem duxi vitam.
His accessit Scaligerorum Veronensium Despotarum familiaritas. Adhæc Vicecomites Galeacius & Luchinus Mediolani Domini, & Guidonus de Gonzaga Mantuæ Patronus Poetam summopere dilexerunt. Familiariter etiam eo vtebatur Pandulphus Malatesta. Is Poetę fama motus pictorem misit in Prouinciam Galliæ, vt eius effigie gauderet, quem nunquam viderat, sed & Mediolani valetudinarius in Poetę Museum adportari voluit, vt virum cerneret inter Musas versantem, cuius Iconem denuo erudita manu delineari curauit. Accedit ad fauoris cumulum, quo ille à diuersis honestabatur, cum inter Venetos & Patauinos multa gererentur hostiliter, Gaspar Veronensis literis promisit Petrarchæ impunitatẽ incendij, si ędibus suis nomen suum prępigeret. Ac ne Exteros memorem solos, fauentem sibi in primis habuit Iacobum Carrariensem Iuniorem, qui Padue Dominium nactus, sæpe illum ac sæpius Patauiũ accersisse fertur, cuius voti tandem compos, sic ad se venientem excepit, vt ab illo se PETRARCHA non humanè, sed vt in Cælum recipiuntur animæ, acceptum tradat, decoratusque eiusdem opera fuerit ditissimo Canonicatu Patauino. Audiamus Poetam ipsum huius insignis beneuolentiæ testem in calce Epistol. sepius memoratæ ad Post. *Longum post tempus, viri optimi, & cuius nescio an è numero dominorum quisquam similis sua ætate vir fuerit, immo vero scio, quod nullus* IACOBI *de Carraria Iunioris famæ præconio beneuolentiam adeptus, nũcijs quoque & literis vsque trans Alpes, quando ibi eram, & per Italiam vbicunque fui, multos per annos tantis precibus*

fatigatus sum, & in suam solicitatus amicitiam, vt quamuis de felicibus nil sperarem, decreueram tandem ipsum adire, & videre, quid sibi hæc magni & ignoti Viri tanta vellet instantia: itaque serò quidem Patauium veni, vbi ab illo clarissimæ memoriæ viro, non humanè tantum, sed sicut in Cælum felices animæ recipiuntur, acceptus sum tanto cum gaudio, tamq; inæstimabili charitate ac pietate, vt quia æquare eam verbis posse non spero: silentio opprimenda sit. Inter multa sciens me clericalem vitã à pueritia tenuisse, vt me non sibi solum, sed etiam patriæ arctius astringeret, me Canonicum Paduæ fieri fecit, & ad summum si vita sibi longior fuisset, mihi erroris & itinerum omnium finis erat. Certauit paribus in illum officijs cum Iacobo patre Franciscus filius paternę Virtutis studiosissimus ęmulator.

Quid verò his immoror? Galliæ Reges, Summiq; Pontifices quatuor nempe CLEMENS VI. INNOCENTIVS VI. VRBANVS V. GREGORIVS XI. Petrarcham summo amore prosecuti, varijs eundem beneficijs Ecclesiasticis exornarunt. Testatur id ipsemet Epistola retro memorata libri IX Senilium. *Summus Pontifex, nullis meis erga eum meritis, vt cui visus nunquam, & vix fama ambigua notus eram, nullis meis precibus, sed liberalitate, & clementia sua sola prebendulam illam perexiguam quidem, sed locorum mihi vbi à pueritia educatus essem, consideratione gratissimam proprio contulit instinctu.* Quin vno eodemque tempore se ab Imperatore & à Francisco Galliarum Rege, necnon à Pontifice Maximo summopere expetitum tradidit Senil. Epistol. ad Simonidem suum Lib. I. *Simul me hinc Romanus Cæsar, hinc Francorum Rex certatim euocant, his promissis hisque muneribus, iam præmissis, quæ si pergam exequi*

qui, & longum erit, & videbitur fabuloſum. Mirum prorſus vnde duobus Principibus armatis, & vnius inermis, & iam ſeneſcentis clerici cura eſt. Nouiſsimè verùm Summus Pontifex, hic ſolitus Nigromanticum opinari, & ipſe me altis vocibus ad ſe vocat, duobus iam nunc beneficijs collatis, pluribus ſi paream oblatis; hic enim vero miri nihil, quoniam cauſa nota eſt, vult me ad officium Secretorum, quod Zenobius noſter geſſit, quodque nec ipſe, nec prædeceſſor vnquam ſecus habuiſſet, niſi ego illud oblatum mihi per quam honorificè multos ante annos recuſaſſem. Facti cauſam reddit ipſe Libri dicti Epiſtol. III. ad Cardinalem Talauandum Epiſcopum Albanenſem: *Video me vocari ad luctam, ad honorem, ad laborem, ferè cunctis optata mortalibus, mihi vero cum in multis nihil conuenit. Proinde nec fortuna mea, nec animus lucri egens, nec profeſsio, vitæque genus honorum talium, neque occupatio, ætaſque deuectior laborum. Excuſabis me iterum Pontifici, ne quod modeſtiæ eſt, inſolentiæ tribuatur.*

Bina vero hæc Beneficia fuerunt Canonicatus Cauallicenſis, quem à CLEMENTE VI. Pont. Max. obtinuit, & Archidiaconatus Parmenſis, ad quem idem illum Pontifex [illegible]uexit, exemitque Ordinarij & Metropolitani Iuriſdictioni. Detulit & idem illi Pontifex Curam S. Angeli de Caſtiglione Aretinæ Diœceſis. Ceterùm iam ante à BENEDICTO XII. Canonicatu Eccleſiæ Lomberienſis donatum fuiſſe ex ſcriptis præclariſſimi & interregerimi Viri D. Torquati Peroti Epiſcopi Amerini humaniſſimè Nobis Roma miſſis accepimus. Extat, & de ſingulari Pontificis Maximi erga Petrarcham beneuolentia luculentiſſimum, preter alterum ſuperius teſtimoniũ in Epiſtolis Famil. Lib. III. ad Thomam Meſſanenſem,

vbi hæc habentur, Epist. XI. *Mitto alia ijs fortasse mirabilia, qui nescirent, quam familiariter olim cunctorum Dominus Augustus Cæsar, Virgilium ciuem suū dilexerit.* Et paulo inferius: *Quorū recordatio quantum miraculo adimit, tantum adijcit letitiæ dum talibus exemplis, me misceri sentio, tantæq; laudis mihi aditum aperiri. Quoniam vt alter ex his Cæsareis amicis ait:*

Principibus placuisse Viris, non vltima laus est.

Neque apud Imperatorem CAROLVM IV. inferiori erat loco, vt etiam hisce verbis Lib. XII. Epistol. Famil. VII suæ maiestati Amicum commendare non fuerit veritus. *Testor maiestatem tuam Cæsar, quæ mihi cuiuspiam numinis loco est, virum hunc Cæsareo fauore dignissimum.* Sed in amando PETRARCHA nemini concessisse ROBERTVM Siciliæ Regem eximium literatorum Mæcenatem suo æuo, ex his facile quisque coniecerit, quæ de illo Vates idem transmisit ad posteros in æternitatem omnem. *Neapolim petere institui, & veni ad illum summum Regem, & Philosophum Robertum, non tam regno, quàm literis clariorem, quem vnicum Regem, & scientiæ amicum & virtutis nostra ætas habuit, vt ipse de me, quod sibi visum esset, censeret. A quo qualiter visus, & cui quàm acceptus fuerim, & ipse nunc miror, & tu si noueris Lector, puto mirabere. Audita autem aduentus mei causa, mirum in modum exhilaratus est, & iuuenilem cogitans fiduciam, & forsitan cogitans honorem, quem peterem sua gloria non vacare, quod ego eum solum iudicem idoneum è cunctis mortalibus elegissem. Quid multa? Post innumeras verborum collationes, varijs de rebus ostensamque sibi Africam illam meam, qua vsque adeo delectatus est, vt eam sibi inscribi magno pro munere posceret; quod*

nec

nec negare potui, certè nec volui, super eo tandem quo veneram, certum mihi deputauit diem, & à meridie ad vesperam me tenuit, & quoniam crescente materia breue tempus apparuit, duobus proximis diebus idem fuit, sic triduo excussa ignorantia mea, die tertio me dignum Laurea iudicauit. Ascripsit & illum in Clericum & familiarem suum, quod indicio Humanissimi & doctissimi Viri Alexandri Galli Episcopi Massæ Magni Iacobi I.C. illius filij debeo, hoc ad me tenore transmisso.

EXEMPLVM LITERARVM ROBERTI REGIS, quibus FRANCISCVM PETRARCHAM sibi in Clericum & Familiarem suum retinendum sanxit. Ex Archiuo Regiæ Siclæ Neapol. in Registro Regis signato 1340. Litera A. fol. 36. à tergo.

ROBERTVS &c. *Vniuersis præsentes literas inspecturis. Feruorem erga Maiestatem nostram deuotionis præcipuè ac in Poeticis maxime sufficientiam, fide dignorum quam plurimorum indicio, ipsaque experientia certius Nobis notam, nec minus alia laudabilis conditionis merita virtutis testimonium propensius confouenda prudentis Viri Magistri* FRANCISCI PETRARCHÆ *de Florentia in examine gratæ considerationis ducentes, quibus non indignè se reddidit vberioris nostræ prosequutionis capaces; Ipsum in Presbyterũ, & Familiarem nostrum domesticum, ac de nostro hospitio duximus de certa nostra scientia, tenore præsentium retinendum. Recepto prius ab eo solito in talibus Iuramento; Volentes & expressè mandantes, vt illis honoribus, fauoribus, priuilegijs & prærogatiuis alijs potiatur, & gaudeat, quibus cæteri Clerici, & Familiares nostri domestici potiuntur, & gaudent, ac potiri & gaudere soliti*

sunt

sunt & debent . In cuius rei testimonium præsentes literas fieri & pendenti Maiestatis nostræ sigillo iussimus communiri. Datæ Neapoli per Ioannem Grillum de Salerno &c Anno Domini M CCC XXXXI Die 2. Aprilis IX. Ind. Regnorum nostrorum Anno XXXII feliciter. Amen.

Meruit & affectum Reginæ IOANNÆ PRIMÆ, quod aliud eiusdem Archiui scriptum indicat, petitum ex registro IOANNÆ dictę signato 1343 Litera B. Fol. 17.

IOANNA &c. *Tenore præsentium notum facimus Vniuersis earum seriem inspecturis, quod delectabiliter aduertentes specialem prosecutionis affectum, quem claræ memoriæ Inclitus Princeps Dominus Robertus Ierusalem & Siciliæ Rex Illustris Reuerēdus Dominus Auus noster gessit dum viueret, ad prudentem Virum Magistrum Franciscum Petrarcham de Florentia, cum ipsius Domini Aui nostri expectata in opportunum tempus ex deuotionis licentia Poeticæ scientiæ in Vrbe Romana Priscorum venerabili more temporum Laurea insignitum, & alias virtute discretionis vigentem, dignisque moribus præditum, quorum consideratione benigna in domesticum Capellanum siue Clericum suum suggerente, & nobilitatis proprio quodam instinctu veteris caritatis admisit. Et proinde huiusmodi Regia imitatione Auita erga eum conformiter nostræ sinceritatem beneuolentiæ propagantes Ipsum familiariter in Cappellanum, seu Clericum nostrum Domesticum, ac de nostro hospitio duximus de certa scientia, & speciali gratia retinendum. Recepto prius ab eo solito in talibus iuramento. Volentes vt illis honoribus, fauoribus, priuilegijs, prærogatiuis & gratijs de cætero potiatur, & gaudeat, quibus cæteri alij Capellani seu Clerici nostri Domestici, ac de nostro hospitio potiuntur*

tur

tur & gaudent, ac gaudere & potiri soliti sunt & debent. In cuius rei testimonium præsentes literas fieri & pendenti Maiestatis nostræ sigillo iussimus communiri. Datum Neapoli per Adinulfum Cumanum de Neapoli &c. Anno Domini M CCC XLIII Die xxv Nouembris xii Ind. Regnorum nostrorum Anno primo. [illegible]

Memoria quoque dignum censuit Lib. XII. Epist. Famil. VIII quam gratus fuerit ANNÆ Imperatrici, cui de femi[illegible]eo partu ibidem sic gratulatur: *Tuæ Serenitatis Epistolam gloriosissima Augusta lætus, reuerensque suscepi, vbi quid primum mirer? tantamne hac tam iuuenili ætate sapientiam? an eminentissima hac fortuna tam insolitam, & tã raram humanitatem tuam qua me vnum ex pusillis tuis toto penè Orbe disiunctum facundissimo nuntio, & familiarissimis literis gaudij tui participem fieri velle dignata es? Pro quo quidẽ non Lucinæ, vt olim veræ lucis ignari gentiles, sed Christo lucis & vitæ & bonorum omnium auctori quantum possum tecum gratias ago, qui adolescentiam tuam non tibi tantum, sed toti Imperio votiua fecunditate lætificat.* Sed imponant coronidem huic Capiti de fortuna sibi ob amicitiã Principum assurgente scripta ab eodem in hæc verba; quæ quod huc apprimè faciant, & PETRARCHÆ famam longè clariorem reddãt, describere non grauabor. *Principum ac Regum familiaritatibus, & Nobilium amicitiis, vsq; ad inuidiam fortunatus fui. Sed hoc est supplicium senescentium, vt suorum sæpissimè mortes fleant. Maximi Regum, & meæ ætatis amarunt & coluerunt me, cur autem, nescio, ipsi viderint, & ita cum quibusdam fui, vt ipsi quodammodo mecum essent, & eminentiæ eorum nullum tædium, commoda multa perceperim. Multos tamen eorum, quos valde amabam effugi.*

Va-

Variorum igitur Principum ac Mecęnatum vsus pręsidio supra sęculi sui ordinem extra futurę ætatis quoque ingenia euasit PETRARCHA; Columnensium præcipuè tutus familiaritate, vt sępius diximus, quorum domus ei Parnassus fuit, & Capitolium in triumpho alterū extitit. Quę COLVMNENSIVM decora nulla vnquā delebit obliuio, de ipsorum quippe humanitate tanti Viri scripta luculentissima dederunt indicia, sed insignis ea Maiorum virtus etiam in posteros transfusa adhuc Excellentiss. D. POMPEI COLVMNAE Gabiorum Principis maximi inter Auos, nunc ornamenti summa in eruditos iure veluti hęreditario gratia elucet: nec minus Herois Illustriss. D. CAMILLI eius auunculi reuiuiscit ex Columnensibus in literatos humanitas, cùm doctissimus ipse Mecænatis quodam munere & intelligit mirè & adiuuat literas. Absoluit denique Columnensiū erga eruditos patrocinij laudem HIERONYMVS S.R.E. Cardinalis Eminentissimus. Petrarchæ igitur dignitas, nominisque fama adeo increbuit, vt ex diuersis Galliæ partibus plurimi accederent eius videndi causa. Sed quod memoria dignum, cæcus quidem Poeta Perusinus Pōtremoli Grammaticus PETRARCHAM Neapolim frustra consectatus in varias se vertit Italię partes, donec tandem ipsum Parmę offenderet, vbi summo tot laborū solatio triduum Vati adhęsit, vixque ab eo auelli potuit, cuius Poemata perpetuo in ore habebat. Hæc apud Principes Vatis nostri Existimatio, hi apud cęteros Honores, quos vtcumque rudi nos calamo exsecuti sumus. Verum pennis fama melioribus fęcunda per ora hominū Poetam circumferens non sinet Lethæis immergi aquis.

SER.

SER. REIP. VENETAE AFFECTVS IN FIDEM ET OBSEQVIVM POETAE.

Cap. XIII.

EC foris tantum ſed domi etiam Senatoribus Venetis non minus quam Principibus gratus erat *Petrarcha*, plurimis ipſorum ſumma neceſſitudine coniunctus; ſed præcipuè ANDREAE Dandulo literis amęnioribus ornatiſſimo Duci, nec non MARINO Falerio, IOANNI Gradenico, & LAVRENTIO Celſi, Ducibus huius Ser. Reipublicæ Venetæ longè cariſſimus, locupletiſſimo ea de re ſuarum Epiſtolarum teſtimonio, pro quibus & aliorum Epiſtolæ ſuffragium ferunt. Hinc ſæpius Venetias concedebat, vbi domus eiuſdem apud Monaſterium S. Sepulchri adhuc viſitur, in qua ſibi decreto publico per vitam conceſſa morabatur dum pro Mediolanenſibus Ducibus Oratoris munus apud Sereniſs. Senatum Venetum obiret: eaque poſtea vſus, quoties recreandi animi gratia, aut inuiſendi amicos è Collibus Euganeis, vel ex vrbe Patauina Venetias accederet. Hæc autem Domus familiæ Molinæ de *duabus Turribus* cognomen retinuerat, quam ædificauerat Henricus pater Andreæ Senatoris Ampliſſimi, cuius filius Lucas

ætate Squarciafici paternas ædes incoluit. Nec immerito tot honoribus & beneficijs ornabatur, qui Vniuersi Orbis splendor tam prolixè & præclarè de hac Republica secum statuebat, vt non veritus fuerit in quadam ad Summum Pontificem Epistola Lib. IX. Senilium inserta in hęc verba prorumpere: *omnibus* (magnis vrbibus) *opponam vel hanc vnam, vnde hæc tibi scribo, Venetorum vrbem maximam, imo regnum ingens, cui magna olim regna subiecta sunt, vrbem longè dissimilem cæteris, vtque ego dicere soleo, Orbem alterum, quæ tunc nihil, aut minimum fuit, quamuis & Veneti Ducis & Venetiæ, non Vrbis sed prouinciæ, nomen antiquissimum sit*. Et prolixiùs initio Epistolæ II. Libri IV. eiusdem argumenti Petro Rhetori Bononiensi Venetorum ludos describens: *Quod pulchrius, siue quod iustius spectaculum fingi potest, quam iustissimam ciuitatem, non de vicinorum iniurijs, non de simultatibus ciuium, aut rapinis, vt reliquas; sed de sola iustitia gaudentem cernere? Augustissima Venetorum Vrbs, quæ vna hodie libertatis ac pacis, & iustitiæ domus est, vnum bonorum refugium, vnus portus, quem bene viuere cupientium tyrannicis vndique ac bellicis temporibus quassæ rates petant. Vrbs auri diues, sed ditior fama, potens opibus, sed virtute potentior, solidis fundata marmoribus, sed solidiore etiam fundamento ciuilis concordiæ stabilita, salsis cincta fluctibus, sed salsioribus tuta consilijs*. Reliquis verò omissis illud saltem indidem non silebo, quod Petrarcha cùm Anno MCCCLXIV. Ad II Nonas Iunij Archipiscopo Patrensi sui amicissimo associatus hora fermè diei sexta ludos Venetæ iuuentutis spectasset, alia vice à Duce Veneto ad eorundem spectacula inuitaretur. Quem honorem non sine dignis adeo benigni Prin-

cipis

cipis laudibus sic extulit. *Dux Laurentius verè Celsus, Vir nisi me forsitan amor fallit & magnitudine animi, & suauitate morum, & virtutum studio, superque omnia singulari pietate atque amore patriæ memorandus, cum immenso procerum comitatu frontē templi supra vestibulum occuparat: vnde marmoreo è suggestu essent cuncta sub pedibus: Locus est, vbi quatuor illi ænei & aurati equi stant, antiqui operis, ac præclari, quisquis ille fuit, artificis, ex alto penè viuis adimentes ac pedibus obstrepentes, nèue æstiuus sol, pronus ad vesperā, aut castore offenderet, aut fulgore, diuersi coloris auleis vsquequaque pendentibus prouisum erat. Illic ego rogatus, quæ crebra dignatio Ducis est, ad dexteram eius sedi, verum bidui spectaculo contentus de reliquo occupationē nulli incognitam excusaui.* Nec solis contentus verborum præconijs, vt re ipsa posteris etiam perpetuum obsequij ac cultus monumentum in Ser. Remp. Venetam ac Diuum Marcum extaret, Bibliothecam suam dono obtulit. Quare Patres Amplissimi tale Decretum in Petrarchæ memoriam & beneuolentiam Anno 1362 die IV Septembris retulere, quod ex Sansouini Lib. I. De rebus Venetis vt repeteretur dignum fuit: *Considerando quanto habbi ad esser à laude di Dio, e del B. Marco Euangelista, & ad honor, & fama, quello ch'è offerto per D. Francesco Petrarcha, la cui fama hoggi è tanta in tutto il mondo, che non si hà in memoria di huomini, che frà Christiani sia stato giamai, ò sia, vn Filosofo Morale, & vn Poeta, che gli si possa paragonare, sia accettata la sua oblatione secondo la forma della infrascritta polizza scritta di sua mano. Et sia preso, che si possa spendere dei Mōte, per la casa, & habitatione sua in vita sua per modo di affitto, sicome parerà alli Consiglieri, & Capi, ò alla maggior parte.*

Offerendo li Procuratori della Chiesa di S. Marco, far le spese necessarie per il luogo doue haueranno ad esser riposti, & conseruati i suoi libri. Et il tenore della polizza è questa.

Desidera Francesco Petrarcha di hauer herede il B. Marco Euaugelista se cosi piacerà à Christo, & à lui, di non so quanti libretti i quali egli posiede al presente, ò che forse possederà. Con questo che i libri non sieno venduti, ne per qual si voglia modo mal trattati, mà sieno conseruati in alcun luogo da esser deputato à questo effetto, il qual sia sicuro dal fuoco, & dalle pioggie à honor di esso Santo, & à memoria di esso Francesco, & per consolazione, & commodo perpetuo degli ingegnosi, & nobili di questa Città, che si diletteranno di cose tali. &c.

Egregium certè grati animi studium, quod summos postea viros Cardinales Bessarionem, Hieronymum Aleandrum, & Grimanum, in sui exemplum traxit non minori rei literariæ incremento, quam documento intemeratæ deuotionis in beatam Musarum sedem: quæ toti Italiæ, ne dicam Europæ rarissimos diuersæ notitiæ scriptores manifestauit. Plures autem Petrarcham habuisse Bibliothecas ex ipsis Epistolis constat. Nimirum in Valle Clausa vnam, quam filius custodis domus, dum in Vallem latrones irruerent, translatam in Arcem ab impiorum furore liberauit. Alteram Parmæ, quam sub Italici Parnassi nomine concelebrat: tertiam Veronæ, in qua sub die xxv Ianuarij Anno pestilentiæ memorabili terræmotum persensit. Nec Arquadæ in Collibus suburbanis hac supellectile destituebatur. Ex quibus omnibus selectiores Reipublicæ Serenissimæ donasse iam senio confectum credibile est. Nec tamen ij Codices in

Biblio-

Bibliothecam D. Marci repoſiti, ſed in peculiarem locũ translati in ſacræ Aedis faſtigio, apud equos æneos Plateam verſus, vbi commiſſariæ (vt loquuntur) ſcripturæ Procuratorum D. Marci aſſeruantur, propè cellam Abbatis Ioachimi. Vnde me in eos inquirente Illuſtriſs. Viri & de re literaria benè meriti, D. Benedicti Capelli Sereniſsimi Franciſci Erizij Ducis ex ſorore nepotis indicio, pro ſumma ipſius vigilantia in lucem producti, inque ordinẽ, vt licuit redacti, prouidentia Illuſtriſsimorũ Senatorum ac D Marci Procuratorum Franciſci Mauroceni, Franciſci Molini Theſaurarij, & Ioannis Nani. Immane verò in ipſos Codices ſæuierat edax temporis calamitas eo dente, quo theatra, moles, Vrbes deſtruuntur. Adeo quicquid hic erat partim in puluerem inter manus penè collapſum, partim (dictu mirum) in ſaxa mutatum. Laudanda hic in primis egregia Cl. Patris D. Fortunati Vlmi Abbatis Caſsinenſis diligentia, cui Sereniſs. Senatus decreto hæc erat commiſſa cura, vt libellos tenebris eximeret, & eximium PETRARCHÆ donum à temporis ſitu, ac tineis vindicaret. Horum, quos fortuna ſuperſtites voluit, Syllabum à Viro laudato ad me perhumaniter tranſmiſſum curioſis non ingratum ſpero.

Miſſale vetuſtum in membranis in folio maiori, in quo non reperitur memoria Conceptionis B. Mariæ Virginis.

Antiphonarium geminum fol. in membr.

Pſalterium in 8. in membr. & Breuiarium in 8. membr.

Precationes Miſſæ ſolemnes fol. paruo membr.

Libri Iob, & Salomonis Sapientia, Eccleſiaſtes & Cantica, in 4. magno membr.

Pro-

Prosperi Aquitani Carmina in 4. membr.

Aristotelis Opera, De Physico Audito, De Cælo & Mundo. De Meteoris, De Generatione, & de Anima.

Virgilij AEneis in fol. paruo, membr.

Horatius de Arte Poetica in 4. membr.

Parabolæ Magistri Arnoldi de Villa Noua scilicet Regulæ Generales curationis morborum factæ, (vt ipsi ait) ad honorem Illustriss. Regis Franciæ D. Philippi. Item Canones de Podagra. Item Abbreuiatio Regiminis auctorum. Tabulæ. Item liber de Conseruanda Sanitate. Abbreuiatio libri Prognosticorũ, vbi & de Crisi. Tractatus Astrologicus pro Medicis. Quæ hodie ad nos peruenerũt omnia Lug. impressa 1504 & alibi.

Compendiũ Medicinalis Astrologiæ à Fratre Nicolao de Paganica Ordinis Predicatorum compilatum Anno 1330 in fol. maiori in membr.

Liber Logicæ Petri Hispani fol. minori in carta.

Fratris Guidonis Respiniani Carmelitani Catalani Quæstiones de Anima.

Liber de partibus Orationis, quatenus prædicamentaliter tunc tenetur à Magistro Spergilo Gambellato Papiensi compositus Anno 1319 fol. membr.

Quodlibeta AEgidij.

Alphabetum Persicum, Comanicũ & Latinum Anonymi scriptum Anno M CCC III Die XI Iulij. Cuius libri initium est tale: *In nomine Domini Iesu Christi &c.* Hæc sunt prima verba & nomina de litera A.

Audio ———	*Mesnoem.* ———	*Esiturmen.*
Audis ———	*Mesnoy.* ———	*Esitursen.*
Audit ———	*Mesnoet.* ———	*Esitir.*

Liber

Liber Marchianæ Ruinæ qui cõtinet bella Anni 1338 quo Serenis. Reip. Venetæ accessit Vrbs Taruisiũ. Cuius principium est.

Audiat aure trucem cordis pietate ruinam
Lector, & innumeras populi quas Marchia clades
Commissas depressa tulit sub tempore tetro:
Quo iuuenes tenuere Duces fulgentia sceptra.

Finis:

Vt placida te pace regat Rex vsque supernus,
Dum spires: Requiem tandem tibi præstet amœnam.

Auctoris nomen hoc disticho in calce libri exprimitur:

Gente Ligur, Patria Ambrosij sum fertile nomen,
Est mihi stirpsque Ceres mea spica est Apocopata.

POE-

VALLISCLVSA
Arx
Domus Petrarchæ
Sorga

POETAE SECESSVS IN VALLEM CLAVSAM.

Cap. XIV.

OLITVDINIS vtilitates & commoda quis dignè satis enarrabit ? Solitudo laborum quies est, ciuilium seditionum obex, vitæ securitas, animi dulcedo, felicitatis flos, tranquillitatis aura, cibus animi, studiorum condimentum, studentium vita, nutrimentum operum, bonique tandem ac beatè viuendi recta Methodus, ac Thesaurus, nullo æquè argento vel auro æstimandus. Surgit solitudinis amans è lecto somno breui recreatus, non fracto curis domesticis, sed expleto; aut certè pernoctantis Philomelæ cantibus experrectus, alacer in siluam tendit, vbi floreum sedile nactus, salubremuè collem, lætus ibi consistit, primoque solis iubare iam exorto diuinas in laudes ore pio prorumpens, longèque suauiùs, si ductis è pectore suspirijs lene proni gurgitis murmur adstrepat, aut dulci aues concentu accinant, innocentiam vitæ, linguę fręnum, oculorum velum, candorem cordis, vecordiæ fugam, domitricem carnis abstinentiam, precatur è cœlo. Vno ille contentus famulo modesto sub loco, mundam mensam nulla re ma-

gis exornate, quam frugalitate. Adsunt illi pro tumultu requies, pro strepitu silentium obuersatur. Spectare cælum auet, non aurum; calcare terram, non purpuram cõcupiscit. Nullis penitus inuidet, nullum odit, sorte contentus sua, & fortunæ iniurijs inaccessus, nihil planè metuit, exhorrescit nihil. Enimuero sciens non spargi venena fictilibus, & humanæ vitæ pauca sufficere summasque diuitias esse nil optare, summum Imperium nil timere, lætum agit & tranquillum ęuum, placidas noctes, ociosos dies, & secura conuiuia. Is liber sedit, intrepidus nullas struit, aut cauet insidias; scit se amari, non sua; scit mortem suam nulli vtilem, nulli damnosam vitam, nec multum interesse arbitratur quamdiù, sed quàm benè viuat; nec vbi, aut quando moriatur, magni existimat; sed qualiter, in id vnum summo studio intentus, vt bene actam vitę fabulam, pulchro fine concludat. Secum hęc animo reputans PETRARCHA noster vitam hanc inprimis adamare cœpit, magnisque semper conatibus amplexatus est, quippe quæ Musis, & Apollini grata semper extiterit, & ab eorumdem cultoribus insigniter perpetuò culta. Solitudo nempe sine literis exilium, carcer est, equuleus: sociata vero literis, patria libertas sola, solidaque mentis voluptas est, vt non immerito noster idem PETRARCHA cecinerit,

Silua placet Musis, Vrbs est inimica Poetis.

Quippe rarò potest contingere eum qui habitat Vrbem non conueniri, distrahi, ocupari. Ea de re Vates Gręcos pariter & Latinos spectata solitudinis vtilitate ruris dona prolixius suis in carminibus extulisse legimus, & agros vrbibus prætulisse. nec aliunde tot fontibus, tot

amœ-

amœnissimis Vallibus, tot iugis montium, vbique Musis, & poeticis Numinibus consecratis ingentē accessisse famam, quàm quod his in locis degentes Poetę accommodatissimum commentationibus suis secessum procul ab hominum turbis & negotiorum turbinibus reperere. Hinc ille Orphei inter siluestria dumeta, & prærupta saxa suauis adeo, & ipsis vel surdis roboribus exauditus cantus: Hinc VALLIS CLAVSÆ fama tot terrarum orbe vna cum FRANCISCI nostri nomine decantata: Hinc SYLVA PLANA trans Entiam amnem Rhegiensis in finibus per ipsum nota: Hinc ARQVADÆ collis, ab indigenis, atque exteris, Vatis eiusdem gratia sedulò frequentatus. Quibus in locis noster diuinus Vates maiorem vitę suę partem egit. Huc curarum iactatus fluctibus se recepit, hic tanquam in portu tutissimo conquieuit. Clausę Vallis alumno ætatem floridam; Arquadę colles placidam Viri solitudinis amantissimi senectutem reddidit: vt hi non minus quam illa digni planè sint, quæ perennibus literarum monumentis ęternùm viuant. Alpium radices prouinciam Narbonensem spectantes locus occupat vulgò VALLIS CLAVSA dictus. Illic

Fons est illimis, nitidis argenteus vndis,

Sorgię, qui miro suæ naturæ decore, è specu quodam remotioris pręcipitij tanta vndarum copia redundat, vt statim plenus, & iam sui potens amnis esse optimorum piscium ferax incipiat, ac tandem in Rhodanum post multas ambages rupium elabatur. De quo sic Vates ipse Lib. III. Epistolarum.

mons horridus auras
Excipit ac nimbos, & in æthera cornibus exit.

Ima tenent fontes, Nympharum nobile regnum
Sorgia surgit ibi, querulis placidissimus vndis,
Et gelida prædulcis aqua spectabile monstrum
Alueus, vt virides vitreos tegit amne smaragdos.

Ad huius originem Petrarcha ætate adhuc iuuenili, casam statuit, quam sibi ab omnium perturbationum castris exauctorato, tamquam militi veterano, tranquilli ocij sedem faceret, vbi multis annis paruo prędio, quod sibi emerat, contentus, & agricolæ sui laborum, & mensę particeps, vitam non frugalem tantum, sed & diuinam egit. Quid hic porrò aura diuina fretus cùm ab orando & contemplando otium illi foret, scripserit, indicauit ipse ad Posteritatem: *Inde etiam (*Roma*) reuersus cum omnium, sed in partis illius tædiosissimæ Vrbis fastidium, atque odium naturaliter animo meo insitum ferre non possim, diuerticulum aliquod, quasi portum quærens, reperi Vallem perexiguam, sed solitariam, atque amœnam, quæ* CLAVSA *dicitur, quindecim passuum millibus ab Auinione distantem, vbi fontium Rex omnium* SORGA *oritur. Captus loci dulcedine, libellos meos & me ipsum illuc transtuli. Longa erit historia, si pergam exequi, quid ibi multos ac multos egerim per annos. Hæc est summa; quod quicquid ferè Opusculorum mihi excidit, ibi vel captum, vel conceptum est, quæ tam multa fuerunt, vt vsque ad hanc ætatem me exerceant, ac fatigent.* Sed ea de Valle audiendus nobis quoque Boccaccius probè meritus de Pręceptore suo discipulus in hæc verba:
Franciscus Petrarcha, cælestis homo & nostro æuo Poeta clarissimus, nonne spreta Pont. Maximi beneuolentia, quam omnes ferè Christiani summopere cupiunt, & procurant, & Pileatorum Orbis Cardinum, aliorumque Principum, in Vallem

Clau-

Clausam abijt, insignem Galliæ solitudinem, locum vbi Sorga Fontium rex oritur, & ibidem omnem ferè floridã iuuentutem suam, Villici vnius contentus obsequio, meditando atque componendo consumpsit. Fecit equidem, stant vestigia, stabuntque diu parua domus & hortulus, & dum Deo placet, testes viuunt plurimi. Meminit & eiusdem Vallis in Historiali Speculo Vincentius, & hisce verbis Clausulam appellauit. *Posthæc Auinionem redijt & in Valle per exigua amæna, quæ Clausula dicitur Bucolicum carmen scripsit, & Vitæ solitariæ Lib. II.* Recensuit & libros hic loci à PETRARCHA conscriptos Vadianus libro singulari de Poetica Cap. xv, & hos in primis: *Scipionis gesta*, quod Opus *Africam* nominauit. *Bucolicum* carmen, & *Epistolas* complures, multo verò opus pulcherrimum ad Philippum Caualicensem Episcopum *de Vita Solitaria*, in quo adeo quæ mundi sunt contemnit, adeo verum rectũque tuetur, vt dubites vtrum hominem agnoscas, an homine maiorem. Tanta constantia est, tantus ardor, copia tanta, vt interim prætereamus argumentorum & rationem fidem. Neque ommissus hic locus in Appendice Theatri Abrahami Ortelij, & Atlãtis G. Mercatoris edita Amsterdami 1631, vbi habetur tabula ænea, in qua delineatur Auenionensis Comitatus, & in eo Vallis Clausa, verbisque Gallicis notatur *le Maison de Petrarque, & fonteine de Vaucluse merueilleuse à veoir.* In descriptione verò hęc leguntur: *Vallis Clausa, vulgo Vaucluse, quo conferre se solitus scribitur* FRANCISCVS PETRARCHA, *philosophicis meditationibus operam daturus, Vallis est amænissima rupibus, vnde fõtes limpidissimi manãt, cincta.* Petrus Bertius quoque Geographus Regius mi-

mitioris literaturæ Parisijs professor publicus meminit eius in Tabulis, editis Amsterodami per Iudocum Hondium, vbi Comitatum Auenionensem describens de Sorga flumine hæc habet: *Est in hoc Comitatu fluuius, Sorge, non tam naturæ opere, quam decantatissimi Francisci Petrarchæ versibus nobilis*. Et hęc subiungit de Valle Clausa. *Est & locus Valclusæ situ amænissimo inter rupes, quæ vallem vndique claudunt, ex qua re etiam loco nomen. In hoc secessu Hetruscus ille suam Lauram dignis immortalitate versibus decantauit*. Sed placet ipsam quoque Vallis Topographiam spectandam legentium oculis exhibere, sicuti eam accepimus delineatam ab humanissimo Iosepho Maria Suaresio Episcopo, opere Hieronymi Dauidis Galli cœlatam. In hac eleganter Mons imminens, Arx, & Domus ipsa Petrarchę adhuc visitur, fons Sorgiæ in Vallem fluens, peramænos reddit campos, dum prata floribus, rupes consitæ arboribus lectissimum prębent secessum. Perhumaniter idem mihi transmisit alteram huius Vallis delineationem ex Relatione Ioan. Francisci Bordini Episcopi Cauallicensis Anno 1597 depromptam, quæ adhuc in Bibliotheca Barbarina asseruata posticam Vallis faciem repræsentat. Eam pari diligentia delineatam descripsit Vellutellus, & antiquitatis eximius inuestigator Gabriel Simeonius in *Epitaphiorũ Illustratione*, ad quos lectorem remittimus. Hic tamen prætereundum minimè ducimus Etruscam dictę Vallis descriptionem.

Deliberai di riuedere vn'altra volta il sito di Valchiusa, luogo doue il Petrarcha compose vna parte dell'opere sue, & massime quelle d'amore per Madonna Laura. Questa Valle nel

nel vero è la più dilettevole, e bella, & quiui sono le più piaceuoli, & chiare fontane, ch'io vedessi mai, di maniera che se io non fosse stato accompagnato, e non hauessi promesso à certi amici fornire il viaggio d'Italia, io credo certamente, ch'io serei restato la per tutto il tempo di mia vita. Conciosia che la piaceuolezza del Colle su la punta del quale siede ancora meza rouinata la casetta del Poeta, la solitudine, & quiete del sito, i chiusi boschetti d'ogni tempo verdi, l'asprezza diuersa delle alte roccie, & il dolce mormorio delle purissime acque mi rappresentauano naturalmente inanzi agli occhi l'imaginato monte di Parnaso, e la fontana ricetto delle noue Muse: stimando felicissimo colui, che hauessi potuto, ò potesse del continuo habitare in si ameno, & libero luogo, & sotto così benigno, & pacifico Cielo. Domum Poeta testamento quidem Xenodochium constituerat. Verum eui iniuria, & Patroni locorum iniuria hodie omnino videtur deserta. Multi Sorgæ flùmen Vallisque Clausę peramænos secessus venustissimis celebrarunt versiculis. Vidimus Hieronymi Briuij eximij ingenij ad Suaresium de laudibus Sorgiæ carmē. Ne vero lectionis vbertate animos, libellumque impleamus, illos solummodo referamus, quos suauissimus Suaresius nobis transmisit nitore ipsi fonti Sorgiæ nihil cedentes.

Has ædes, quarum lapsantia rudera cernis
Incoluit Thuscus Vates, qui captus amore
Auenicæ Daphnes patris penè immemor Arni
Hæc sibi delegit Tempe & bis quinque per annos
Hæsit in hàc Valle, & vicinì in margine fontis.
Versibus hic siluas, hic versibus Afra Trophæa
Concinuit, doctas chartas hic scripsit amicis.

In

In queis pura nitet Latiæ facundia linguæ,
Etruscaq; Lyra teneros, quibus arserat, ignes
Lusit, & ereptæ sibi fleuit gaudia Nymphæ.
Diruerit tectum licet inuidiosa vetustas,
Et reliquas quoque frustratim disperdere pergat
Parietinas, non tota cadet, sed nixa Petrarchæ
Carminibus, quæ perpetuum victura per æuum,
Ista domus nullas vnquam est sensura ruinas.

Epigramma Eiusdem.

Olim hic laurigerum fama est habitasse Petrarcham,
Qui fuit Etruscæ gloria summa lyræ.
Inde sacer Musis locus est, procul este prophani.
Relliquias sacræ ne violate domus.

Ad Aquę Sorgiæ lene caput canebat ex tempore V Kalendas Martias M DCXXIII Iosephus Suaresius.

Sed relictis de Valle Clausa ac Sorgia fonte sermonibus, procedamus ad Poetæ nostri affectus, quos ibi Lauræ aspectu concepit.

A F

AFFECTVS IN LAVRAM.

Cap. X V.

IRO ardore, sed purissimo, exarsit PETRARCHAE nostri pectus, dū per amæna vireta Clusę Vallis obambulans solitudine illa felici & ab omni molestia libera frueretur. Hic ille radijs pulcherrimæ LAVRAE primus afflatus, mox & sauciatus est, insigni in puellam clarissimam affectu raptus; quem ita coluit & seruauit, vt inter mortales degentem supra cæteras longè extulerit, & postea euectam ad superos proposuisse sibi videatur vnam præ cæteris efferendam, vt iure merito in suis Elogijs de Petrarcha Iacobus Latomus:

Qui tanta Etrusci carminis dulcedine
Tamq; æstuosis vexeris præconijs,
Tuam puellam vt nemo te non crederet
Flagrare, quãtis nec vel Aethæna incendijs.

Sed ea de re locuples ipse testis in Epistola sua ad Posteritatem verbis huiuscemodi: *Acerrimo amore, sed vnico, & honesto, in adolescentia laboraui, & diutius laborassem, nisi iam tepescentem ignem mors acerba, sed vtilis, extinxisset.* Et in Colloquio Tertij diei, sui ardoris candorem aperiens: *In amore meo nil vnquam turpe, nil obscænum, nil*

denique præter magnitudinem culpabile: Adde modum, nihil pulchrius excogitari queat. Amore verè vnico & honesto arsit, quòd pulchritudinem diligens, quam oculis vsurpabat, raperetur ad amanda multo pulchriora, quæ intus latebant; non secus ac moralis Philosophiæ parens Socrates narratur Alcibiadem pulcherrimum adolescẽtem dilexisse. De quo sic ipse iterum: *neque enim vt putas, mortali rei animum addixi, ne me tã corpus noueris amasse, quàm animam moribus humanam transcendentibus delectatũ, quorum exemplo, qualiter inter Cælicolas viuatur admoneo*; & paulo post: *Virtutem illius* LAVRAE *amaui, quæ extincta non est*. Isque affectus ita erat purus, vt vel inde Boccacius disertè huiusmodi PETRARCHAE præconium conflare voluerit: *à iuuentute sua cœlibem vitam ducens, adeo ineptè Veneris spurcitias horret, vt noscentibus, illum, sanctissimum sit exemplar honesti*. Hieronymus Cardanus etiam inter alia multa, quibus illũ admirationi fuisse prędicat, loco quarto Cœlibatum eius, & orbitatem locat. Nemo verò nisi cui caput insanum PETRARCHÆ amorem LAVRÆ obiecerit. Magna quippe Amoris, & mira potentia est, qui valide adeò, adeoque tenaciter inuisibili quidem, sed haudquaquam insensibili nexu, minima maximis innectit, vt quorum nulla est paritas, pari regat imperio. Quidni hoc etiam iuris habeat amor in animis hominum sensu & ratione pollentibus, qui certis fœderibus, surda & aduersa inuicem elementa conglutinat. Non flammis aer, non terra fluctibus hæreret, non ripas fluuij, non æquor litora, non semitas suas astra cognoscerent, nisi omnipotens & (vt eum vocant) sacer orbis Amor vniuersa connecteret. Tali diuino incendio

PE-

PETRARCHA noſter inflammatus eodem deuinctus eſt, & plurimum Lauræ animo menteque coniunctus, quidquid egerit, ipſa Laura dictante cõſcripſerit. Fatetur ipſe in Colloquio Tertij Diei: *Vnum hoc non ſileo, me quãtulumcunq; conſpicis, per illam eſſe, nec vnquam ad hoc, ſiquid eſt nominis aut gloriæ, fuiſſe venturum, niſi virtutum tenuiſsimam ſementem, quam pectore in hoc natura locauerat, nobiliſſimis his affectibus coluiſſet. Illa iuuenilem animum ab omni turpitudine reuocauit, vncoque, vt aiunt, retraxit, atque alta compulit ſpectare. Quidni certum enim eſt amore in amatos mores transformare. Atqui nemo vnquam tam mordax conuiciator inuentus eſt, qui huius famam canino dẽte contingeret: qui dicere auderet (ne dicam in actibus eius, ſed in geſtu verborum) reprehenſibile aliquid ſe vidiſſe. Ita qui nihil intactum liquerant, hanc mirantes venerante ſque reliquerunt. Minimè igitur mirum eſt, ſi hæc tam celebris fama mihi quoq; deſiderium famæ clarioris attulit, laboreſq; duriſsimos, quibus optata conſequerer molliuit. Quid enim adoleſcens aliud optabam, quàm vt illi, vel ſoli placerem, quæ mihi, vel ſola placuerat. Quod vt mihi contingeret, ſpretis mille voluptatum illecebris, quo me ante tempus eius laboribuſque ſubiecerim noſti, & iubes illam obliuiſci, vel parcius amare, quæ me à vulgi conſortio ſegregauit, quæ dux viarum omnium torpenti ingenio calcar admouit, ac ſemiſopitum animũ excitauit.* Nec tamẽ hic affectus quantumuis maximus vllum in Petrarchę animo locum dedit Summorum Virorum voluntati, qui Pontificis auctoritate vinculo maritali eam animorum vnionẽ firmari voluerunt. Cenſebat nempè ille iſto nexu amoris puritatem obfuſcatum, iri neque cultum animi ita fore conſtantem, iuxta illud Tibulli:

Semper in absentes felicior aestus amantes.

Castum hunc & honestum Petrarchæ ardorem celebrat Scæuola Samarthanus lib. 2. Lyricorum.

Vis ea formosæ fuerat præstantia Lauræ;
Et tamen hanc pius ille Poeta.
Intactam coluit multos Petrarcha per annos,
Et cantu super æthera vexit.
Non illum ingenuæ, quas intentissimus artes
Cura omni studioque colebat,
Primus & à longa reuocabat nocte sepultas,
A dulci auertere furore.

Quamobrem alijs ineptijs, quæ in huius Vatis amorem euomuntur silentio potius, quam apparatu verborum, vel sententiarum pondere satisfacere libet. Sanè quod attinet ad articulum illum temporis, quo LAVRAM vidit & deperijt simul, palam id abundè fecerit Monumentũ antiquissimis characteribus ea de re scriptum, quod apud V.C. & istarum veteris memoriæ deliciarum studiosissimum Felicem Osium bonæ memoriæ extabat in calce libri Petrarchæ Poematum Editionis Anni M CCCC LXXXIV, qui erat Gasparis de Dondis ab Horologio Ciuis Patauini. Ita verò se habet, vt à me producitur fide bona, & sicuti publici iuris est:

LAVRA *proprijs virtutibus illustris & meis longum celebrata carminibus primùm oculis meis apparuit sub primum adolescentiæ meæ tempus Anno Domini 1327. die VI. Aprilis in Ecclesia S. Claræ Auinioni hora matutina, & in eadem ciuitate, eodem mense Aprilis eodem die sexto, eadem hora matutina. Anno autem Domini 1348 ab hac luce lux illa subtracta, cũ ego forte Veronæ essem, heu fati mei nescius. Rumor autem infe-*

infelix per literas Ludouici mei me Parmæ reperit Anno eodẽ menſe Maio die XVIII mane. Corpus illud caſtiſsimum, ac pulcherrimum in locum Fratrum Minorum repoſitum ipſo die mortis ad Veſperam: animam verò eius, vt de Africano ait Seneca, in Cælum, vnde erat, rediiſſe mihi perſuadeo. Hæc autem ad acerbam rei memoriam amara quadam dulcedine ſcribere viſum eſt, hoc potiſsimùm loco, qui ſæpe ſub occulis meis rediit, vt cogitem, nihil eſſe debere, quod amplius mihi placeat in hac vita, & effracto maiori laqueo tempus eſſe de Babylone fugiendi, crebra horum inſpectione, ac fugaciſsimæ ætatis æſtimatione commouear, quod præuia Dei gratia facile erit, præteriti tẽporis curas ſuperuacaneas, ſpes inanes, & inſpectatos exitus acriter & viriliter cogitanti. Monumentum iſtud PETRARCHA ſcripſit fortaſſe vt mos eſt in Virgilio ſibi familiari, vt illa indicant: *Hæc autem ad acerbam rei memoriam &c.* cuius dein exemplar, veluti rei poſterorum memoria dignæ, in manus Ioannis Dõdi ab Horologio Medici Patauini deuenit, qui Frànc. Petrarchę ſumma neceſſitudine & familiaritate coniunctus vixit. Licet enim ipſe, quod ex Inuectiuis eius in Medicum apparet, Medicis infenſior videri poſſet, Dondo tamen prolixas Epiſtolas miſit, ſuiſque in ſcriptis Conſilia ſibi ab eo, pro recuperanda ſalute, data impensè laudat atq; extollit. Quid enim magnificentius? *Miſiſti plenam fidei Epiſtolam, plenam ſolicitudinis, plenã artis, quam profeſſus es: cui (quantum ego arbitror) nihil adderet Hippocrates, nihil demeret, nihil mutaret. Quin etiam ille tuis conſiliis acquieſceret, cuius è fontibus hauſta ſunt, cum horum ego quoq; neſcius, & contemptor, in multis tamen ratione victus acquieuerim.* Quod præclarum de ipſo iudiciũ extremę etiam voluntatis munificentia vberius teſtatus eſt

Poeta.

Poeta. Dondo autem rebus humanis abrepto Anno M CCC LXXX die VII. Septembris teſte eius Epitaphio, quod ad Baſilicæ Cathedralis portã ſpectatur, iſtud Petrarchę de Laura monumentum per Fratrem Gabrielem Medicum cl. tranſijt ad Gaſparem de Dondis librorum facultatumq; hæredem, qui illud in calce Poematũ Petrarchę à ſuis maioribus traditum exſcripſit iuxta alia nõ vulgata oræ libri adiecta. Etſi verò dubia pleriſq; Expoſitorum Etruſcorum ſit huius monumenti fides, non defuiſſe tamẽ alios, qui eam admiſerint, tum ex nuperrimè allatis, tum ex vetuſtioribus quibuſdam Petrarchæ Poematum editionibus eam exhibentibus voculis dũtaxat pauciſſimis ab altera MS. mutatam, apertum eſt. Nec deſunt rationes, quibus id comprobent. Poetę nimirum eã extorſit hinc affectus intimior, hinc doloris magnitudo, addo caſus inopinatior, quã conſuetudine multis ſeculis recepta libro chariori in rei memoriam committere placuit. Diuerſum hic ſenſit inter Cõmentatores Alexander Velutellus: quod Epiſtola iſta in Virgilio Antonij Pirrhi nobilis Ticinenſis reperta, non ſit de manu Petrarchę, quamuis idem non difiteatur ſtylũ Vatis genio eſſe valde affinem: ſed ab alio fortaſſis conſarcinatum. Cui accedit Geſualdus, qui communem ſecutus Interpretũ ſentẽtiam contendit Poetã non loco ibi nominato, ſed inter virentes herbas ad Vallis Clauſæ auram & amęnas Sorgiæ fontis ripas primum in LAVRAM exarſiſſe, hiſce forſan Poetæ noſtri in Ecloga Paſtorali motus.

Daphne ego te ſolam deſerto in litore primum
Aſpexi, dubius homninemne, Deam ne viderem;

Mitto alia ab Interpretibus ex Poemate Etruſco cõgeſta.

Addit

Addit Taſſonus Iunctino Mathematico eximio auctorẽ fuiſſe Franciſcum Sturnum inquireret calculo in tẽporis veritatem, ipſum verò deprehendiſſe ſextam die Aprilis Anni 1327 in feriam ſecundam memorationi Paſſionis Dominicæ dicatam iucidiſſe, non autẽ in ſextam, cui ex Etruſcis Carminibus Vatis multi amoris initium dedere. Quidquid ſit, litem hanc nolo meam: nec amoris certitudini quicquam detrahit, vtrum id Epiſtolij Vatis noſtri fuerit genuinum, necne; cuius in LAVRÆ amores mutuus animi affectus iam vniuerſo orbi decantatus. Illud ſaltem ſagacioribus ingenijs perpendendum relinquo, quãti fuerit, ſi ipſe ſua manu vel Amanuenſis (cuiuſmodi alebat plurimos) elegãtiori ſimile quid literis conſignatum voluerit: Vt ſileam perdifficile alienum ſermonem perçquè ad alterius genium exprimere. Poetę verò magis placuiſſe ſiluas & flumina ſui amoris conſcia, quam turbam & ſtrepitus ciuicos, nemini mirum qui paulo humanior. Quid enim aliud ſibi voluit Poeta Sulmonenſis:

Carmina ſeceſſum ſcribentis & otia quærunt.

Nec ſanè vllus mihi hactenus Petrarchæ Opera diligentius voluenti occurrit locus, qui ferię ſextę meminit. Interpretibus igitur incumbat firmior eius rei probatio, ſi nos in ſuam ſententiam pertrahere velint. Laurę profectò eæ erant dotes, quæ felicis genij obſequium mærebãtur. Quod ne temerè aſſeuerauerim, en Vitam & ſpeciem ipſius miris naturę decoris refertam.

LAVRA PETRARCHAE

LAVRAE PETRARCHAE VITA, ET ENCOMIA.

Cap. XVI.

AVRA diuini Vatis noſtri amor, & delicium, lectiſſimarum Heroinarum ſidus, pulchritudinis flos, Honeſtatis ſplendor, Diuini amoris Idea, pudicitiæ candor, Caſtitatatis incendium. Charis Quarta, Generis humani pręcipuum ornamentum, ſummis vtique præconijs vbique terrarum ac Gentium celebrata, orta eſt ex Patre Chiabau vel vt alijs placet ex nobili Henrico Chabodio Auenionenſi Domino de Gabrieres, quo in loco Natales ſuos felici ſidere habuit. Gabrieres autem oppidulum eſt inter Colles, qui Clauſam Vallem amęniſſimam (qua de ſuprà meminimus) ab oriēte ſpectāt, focis ſiue Colonorum ędibus perpaucis frequens, ijſquè paſtoribus Caprearum. Quàm ob cauſſam loco nomen antiquitus à Capris factum arbitrantur multi. Ciues enim Auenionenſes, ciuitate relicta, ac domibus Eccleſiaſticis Proceribus venundatis partim, his in Collibus feliciſſimè viuere conſueuerant, partim Eccleſiæ opibus aucti pleraſque domos in eijſdem collibus conſtruxerant, vt à Curia aliquando ad collium illorum amænitatem animi recreā-

O di

di gratia se conferrent. Hęc de Natali LAVRAE solo, vt à maioribus nostris accepimus, & incorrupta literarũ monumenta docent. Nata vero est Anno salutis humanæ 1314. die IIII. Iunij, sacroque de fonte suscepta Auinione quod ex antiquo Ecclesiæ illius libro se hausisse memorat Vellutellus, qui ijs in locis curiosè & diligenter in singula inquisiuit, quę LAVRAM concernebãt. Familia de Chiabau, cuius illa germen, valdè olim celebris in illis locis, etsi prædicti Vellutelli æuo extincta fermè conciderat, vno tantummodo superstite sacerdote, qui Cauaglione Presbyter Chiabau dictus. Eiusdem stemma pisces numero tres, quos vulgo *Bottetrise* vocãt, orbe suo complectitur. Tangit Vates noster pluribus in locis Lauræ nobilitatem, & præsertim illis carminibus, quæ subijcio:

Est mihi post animi mulier charissima tergum,
Et virtute suis & sanguine, nota vetusto,
Carminibusq́; ornata meis, auditaq́; longè
Sed redit in frontem, & varijs terroribus implet,
Insultans, nec adhuc solio cessura videtur
Artibus hæc vllis, sed simplicitate placendi
Cæperat olim animum & raræ dulcedine formæ.

Cæterum, vt ad Lauram redeam, vix natam parentes, tamquam è Cælo delapsam, ob eximiam pulchritudinẽ, ac insignem animi pręstantiam, stupore defixi altissimo mirabantur assiduè, venerabantur etiam, nec satis expleri tuendo quibant. Illa verò lacteis imbuta moribus mirum in modum adolescebat, ingenio prædita supra muliebrem sortem, nec vultum, Cæli sideribus æmulum, sed animum optimis & ingenuis artibus excolebat. Nõ

pue-

puerilia,ſed ingenua ſectabatur: Non laſciuiæ, ſed honeſtatis amans;non audax ſed modeſta,& quem ad eius ſoli & ſeculi morem hic cernis cultu , Parentũ dictis obtemperans rei domeſticę ſtudioſa: Læta, non faſtoſa: non otio dedita,ſed labori. Aequales inter condibat maieſtate LAVRA ſermones ſuos,puellis vel agreſtibus cara . Nihil illius vultu pulchrius illis in Collibus elucebat: Nihil venuſtius illius genis,grato quodam candore, ruboreque diſtinctis : nihil verecundius illius greſſu; nihil ſplendidius oculis; nihil amabilius ſermone cui mel apes ſuum creditę infudiſſe. Erat illa Soli natalis, & collium illorum Phębe , & inter puellas reliquas radiabat, velut inter ignes Luna minores . Egreſſam domo per prata proxima gradientem ad Lillam,vel ad Vallẽ Clauſam,flores ipſi adorare proni quodammodo videbantur, ac Sorgę fontes, aquarumque gelidę perennitates,ac riuuli,dulci illi murmure adblandiri,greſſuſque virgineos propius oſculari . Facies mediocriter extenſa, color genarum albus , rubore permixtus , oculi nigri,fulgentes, ſed immobiles,os paruum,grauis inceſſus,puriſſimi cordis argumentum erant . Nullius puellę dos amori, vel admirationi fuit,quæ non in LAVRA ſpectaretur. Corde adamantino prædita ſuprà naturam mulierum omnium ad immortalitatem & gloriam toto animi impetu ferebatur, digna planè , quę ſuarum laudum præconem FRANCISCVM PETRARCHAM Vatum Etruſcorum coryphęum, & principem ſortiretur . Cuius affectum ea coluit viciſſitudine,vt vel hinc elegantis ingenij Poetę cuidam operę viſum fuerit peculiare Poematium Etruſcum Lauræ nomine in vulgus mittere ſub titulo : *Sonetti di*

M. Laura in risposta del Petrarcha. Fidum elegantissimæ Virginis amorem inter alios non inuitis planè Musis in Schediasmatibus suis celebrauit Amicus noster Ioannes Rhodius:

Ignibus æthereis Laurus nil mota virescit:
Non potuit Vatis ludere LAVRA *faces?*
Hetruscas lentoquæ fouerat igne Camœnas,
LAVRA *fide, culti Carminis aura, viget.*

Eumque amorem honestissimum ita continuauit Poeta, vt tum viuam, tum extinctam ęternùm victuris pręconijs exornauerit: Amor quippe diuinus æternùm viget, nec eius facem extinguunt ferales tædæ. PETRARCHA verò Annos natus XXIII captus est amore LAVRÆ Anno ferè XIII ætatis illius, vt eius ex verbis declaratũ, cũ proficisceretur ad Lillam sacri audiendi gratia, vel vt alijs visum, Auinioni die VI. Aprilis 1327. cuius rei ipse testis:

Mille trecento venti sette à punto
Su l'hora prima, il dì sesto di Aprile
Nel laberinto intrai, ne veggio onde esca.

Amori certè isti plurimum debent mortales, quod is nobis Petrarchæ tot labores, & carmina pepererit, quæ nemo satis vnquam pro meritis celebrare possit. Viguit etenim amor ille in casto PETRARCHÆ pectore Annos XXXI. vnum & viginti, dum LAVRA vixit, decem posteaquam eadem ad superos euolauerat. Ita enim ipse:

Tennemi Amor anni vent'vno ardendo
Lieto nel foco, e nel duol pien di speme,
Poiche Madonna, e'l mio cor seco insieme
Saliro al Ciel, dieci altri anni piangendo.

Nec studiorum contentiones, neque peregrinationes vllæ,

læ;non vitę diſcrimina, nõ longa locorum,ac temporum interualla,nexum illum ſoluere valuere. Audiamus Vatem noſtrum eandem laudantem in Colloquio Tertij Diei cum D. Auguſtino: *Cæterùm ſcisne de ea Muliere mentionem ſibi exortam,cuius mens terrenarum neſcia curarum cæleſtibus deſiderijs ardet: In cuius aſpectu, ſi quid vſquam veri eſt,diuini ſpecimen decoris effulget, cuius mores cõſummatæ honeſtatis exemplar ſunt; cuius nec vox, nec oculorũ vigor mortale aliquid, nec inceſſus hominem repræſentant.* Quomodo verò ipſam amauerit, diſces ex his eiuſdem colloquij quę ſequuntur: *Hanc præſentem in teſtimonium euoco,conſcientiamque meam facio conteſtem, me (quod ſuperius dixeram) illius non tam corpus amaſſe quàm animam: quod hinc percipies licebit, quoniam quò illa magis in ætate progreſſa eſt (quod eò corporeæ pulchritudinis ineluctabile fulmen eſt) eò firmior in opinione permanſi.etſi enim viſibiliter, in vere flos tractu temporis langueſceret, animi decus amplius augebatur, quin ſicut amandi principium, ſic incepti perſeuerantiam miniſtrauit. Alioquin ſi poſt corpus abijſſem,iam pridem mutandi propoſiti tempus erat.* Eius quoque Caſtimoniam eodem in colloquio celebrat hiſce verbis: *Quid enim aliud egit,cum nullis mota precibus,nullis vincta blanditijs muliebrem tenuit decorem,& aduerſus ſuam ſimul & meã ætatem, aduerſus multa & varia, quæ flectere adamantium licet ſpiritum debuiſſent, inexpugnabilis & firma permanſit. Profectò animus iſte fœmineus quid virum decuit admonebat, præſtabatne mihi in ſectando pudicitiæ ſtudio (vt verbis vtar Senecæ) vel exemplum deeſſet, vel conuitium, poſtremo cum lorifragũ,ac præcipitem videret,deſerere maluit,quã ſequi:* & paulo poſt: *Contra autem illa propoſiti tenax & ſemper vna*

per-

permansit, quam constantiam fœmineam quò magis intelligo, magis admiror. Hinc ille passim iure merito in decantandis eius laudibus mirè fæcundus ac facundus. Omnium loco sit hęc vna:

Nacque ad alcuna già l'esser si bella
Questa più d'altra, e bella, e più pudica.
Forse vuol Dio tal di virtute amica
Torre à la terra, e'n Ciel farne vna stella.

Sileant, qui contra sentiunt, quique cęci ac inhonesti ardoris facibus agitati turpia consectantur, suoque pede reliquos metiuntur. Innupta scilicet vixit Laura, virginitatis flos, honestissimæ vitę norma, forma & exemplar candidorum morum, de quibus nulla vnquam posteritas conticescet. Nec diù vixit, vt in Cęlo ęterna viueret. Anno quippe ętatis XXXIV. terris erepta est, dum Petrarcha Veronæ cum Principibus Scaligeris moraretur; Salutis verò M CCC XLVIII. Die Apr. VI. quod abundè satis indicant lachrimę & carmina, quæ Vates noster eius in funere mœstissimus cōcinnauit. E multis hęc puaca sufficiant.

Sai che in mille trecento quarant'otto
Il dì sesto di Aprile in l'hora prima
Del corpo vscio quell'anima beata.

Sepulta deniquè Auenione in AEde Fratrum Familiæ S. Francisci, vbi Maiorum illius ossa & cineres quiescebant, quod apparet ex fragmento supra posito Cap. XV. Sepulchrum hoc multis retro annis à Mauritio Scæua Viro Literatissimo in lucem fuisse pertractū prodit Eruditissimus Golnizius Germanus in Vlysse Belgico-Gallico pridem euulgato. Vnde ad exactam loci illustrationem

nem non pauca ab eo graphicè notata curiosis subtexere placuit. Quæ hæc sunt: *Sacellum, in quo illud* (sepulchrum innuit) *videtur, obscurum est. Sinistra ingressus habet altare muro adstructum, ante quod sub grandi saxo sine omni ornatu & inscriptione* LAVRA *cubat. Maiores eius id struxerunt, testantur insignia stellæ, lateribus apposita.* Gabriel Simeon Lauręsepulturam, dum eo loco proprijs oculis vsurparet Epitaphio ornauit, quod in suo libello Italico, cui titulus est *Illustratione degli Epitaffi* tale reliquit.

D. O. M. S.
ET MEMORIAE AETERNAE
D. LAVRAE CVM PVDICITIA
TVM FORMA FOEMINAE
INCOMPARABILIS, QVAE ITA VIXIT,
VT EIVS MEMORIA NVLLO
SAECVLO EXTINGVI POSSIT,
RESTITVIT VETERVM MONVMENTORVM
PEREGRINVS INDAGATOR
GABRIEL SYMEON FLOR. IIII
IDVS APRILIS MDLVII.

Hanc Inscriptionem paulo diuersam sic tradidit Golnizius

D. O. M.
Et memoriæ æternæ D. Lauræ
cum pudicitia tum forma fæm.
incomparabilis, quæ tam diu vixit
vt eius memoria nunquam extingui
possit, R.R. veterum monumentorum

Pere-

Peregrin. indagatores
D. Christophorus de Allegre
Eques Lusitanus & D. Antonius
De Prat. Prætor Parisiensis
Et Gabriel Simonius
Florentinus
IV Idus Aprilis M D LVIII.

Sola manet Virtus; cætera mortis erunt.

Pergit porro Gulnizius. *Franciscus I Franc. Rex Massiliam iturus, Auenionem transijt; vbi de Lauræ sepulchro audiens, illud aperiri, & cadauer spectare voluit; saxo amoto, sepulchroque aperto corpus præter ossa in cineres abijsse visum est. Pectori imposita fuit scatula plumbea operculo firmata, qua aperta numus et carmen inclusa reperta sunt. Numus plumbeus vna parte ostendebat figuram fæmellæ, alteram has literas. M.L.M.I. idest, MADONNA LAVRA MORTA IACE, Carmen, manu Petrarchæ membranæ pergamenæ inscriptum Italico idiomate, tale erat:*

Qui riposan le caste, & felici ossa
Di quell' alma gentile, e sola in terra,
Aspro, & dur sasso hor ben teco hai sotterra
Il vero honor, la fama, & beltà scossa.
Morte hai del verde Lauro suelta, e mossa
Fresca radice, e il premio di mia guerra
Di quattro lustri, e più, s'ancor non erra
Mio pensier tristo, e'l chiudi in poca fossa.
Felice pianta in Borgo d'Auignione,
Nacque, e morì, & qui con ella giace
La penna, e'l stil, l'inchiostro, e la ragione.

O de-

O delicate membra, ò viua face
Ch'ancor mi cuoci, e struggi, inginocchione
Ciascun preghi il Signor t'accetti in pace.
O sesso.

Mortal bellezza indarno si sospira
L'alma beata in Ciel viurà in eterno
Pianga el presente, e'l futur secol priua
D'vna tal luce, & io degli occhi, e il tempo.

Quí versus maioris sanè sunt pietatis, quàm ingenij: vt procliuius sit eos alteri cuipiam eius loci incolæ assignasse; Petrarcha tunc remotiori, quam vt LAVRÆ iusta soluere posset. Vt sileam horum nihil hic Diuini huius Vatis Musam redolere. Non enim dici potest quàm rythmus hic Italicus ineleganti clausura finiat. Superiora carmina mediocri calamo exarata. At quatuor versiculi omnino Poetæ nostri felicitatem non sapiunt. Quapropter eos in tesseram styli Vatis vocare haud opus iudico. Id enim Bembus, Gabriel Simeonius, & plerique alij sentiunt. Inamœni sunt, dormiente Phæbo, non modò dormitante Homero, vt ita dicam effusi: absque consonantia & norma carminũ. Quem errorem vt euincamus, hos versus Petrarchæ argumenti non absimilis in epilogo Triũphi Diuinitatis huc adducimus:

Felice sasso, ch'el bel viso serra:
Che poi c'haurà ripreso il suo bel velo
Se fù beato, chi la vide in terra,
Hor che fia donque à riuederla in Cielo.

Cõfer si placet Lector, & iudica. Addit Itinerarij Scriptor: *His visis & lectis, Rex Franciscus magnanima fronte sententiam tulit, tumba honoratiori forma dein staret, scripto Gal-*

lico metro, quod tale est:

En petit lieu compris vous pouuez veoir
Ce, qui comprend beau coup par renomee,
Plume, labeur, la langue, e le sauoir,
Furent vaincuz par l'amant, & l'aymer
O gentil ame estant tant estimee
Qui te pourra louer, qu'en se taisant?
Car la parole est tousiour reprimee
Quand le subiet surmonte le disant.

Sequitur aliud latino metro, auctore Iulio Camillo.

Laura ego quæ fueram Thusci olim vita Poetæ:
Laura ego, quam in vita Thuscus alebat amor.
Heic sine honore diu iacui non cognita, quamuis
Cognita carminibus culte Petrarcha tuis.
Nullus purpureis spargebat floribus vrnam,
Nullus odoratis serta dabat calathis.
Nunc quoq; Francisci, sed versu, & munere regis
Notesco, officijs conspicienda pijs.

Aliud item Italico metro, Ludouici Alemani.

Qui giace il tronco di quel sacro Lauro,
Che del Tosco miglior fu dal oggetto
Ch'ouunque scalda il Sol n'andò l'odore:
Hor dal Gallico Re del Ciel thesauro
(Sendo in poco terren vile, & negletto)
Et di marmi, e di stil riceue honore,
E sempre i rami haurà fioriti, & freschi
Sotto l'ombra immortal de duo Franceschi.

Quibus subscripsit ipse elegantissimus Itinerarij Autor scitum hoc epigramma:

Carmine Laurum habui Lauræ studiosus Amator

Mors

Mors rapuit Lauram: carmina non potuit.

Lauræ quoque sepulchrum sua Musa illustrauit clarissimum Galliæ lumen Michael Hospitalius Regni Cancellarius in Epistola ad Iacobum Fabrum:

At tibi si monumenta placent antiqua, videbis
Felicem Lauræ tumulum, cineresque beatos
Laudibus, ingenioque & summi carmine Vatis.

Nec defuit Gabr. Simeoni pietatis affectus, quo ille Vatis nostri & LAVRÆ memoriam prosecutus est insculpto sua manu Petrarchæ parietinis hoc monumento.

FRANCISCI & LAVRÆ
MANIBVS
GABRIEL SIMEONIVS.

Omissis quę in LAVRÆ tumulum luserunt varij, vnum hoc ob miram elegantiam & rei gestæ memoriam iungere libet Ludouici Alealmi Aurelij Epigramma sanè egregium.

Tres tibi Francisci, Diuus, Rex, atq; Poeta,
Fronde tua optarunt cingere, Laura, caput.
Moribus hoc Diuus; validis Rex inclitus armis;
Hoc meruit Tuscæ laude Poeta lyræ.
Nunc tibi communi pro munere gratia triplex
A ternis terno redditur officio.
Rex decorat tumulo; celebrat te carmine vates;
Impertit templi Diuus honore tui.
Attamen (ingenuè quod regia Musa fatetur)
Vincuntur meritis hæc tria dona tuis.
Non tumulus formam; non reddunt carmina mentem;
Tam parua hoc numen non capit ædicula.
Salue igitur, Virgo ter maxima, tu quoque salue

Nunquam deciduis arbor opaca comis.
Vnde decus capiti, sanctæq; modestia vitæ,
Et cum Phœbeo Martius ambit honor.
Quumq; tria vnius laudes æquare laborent;
Ipsa coronandis sufficis vna tribus.

Huic nihilo ingratiores venustissimi de restituto Lauræ sepulchro à Francisco I. Phaleuci VC. Nicolai Grudij :

Rex ò magnanime, atq; amice Musis,
Qui post tempora tot fluentis æui
Nouum manibus excitas sepulchrum
Pudicæ Dominæ sacri Poetæ,
Quo Thuscus merito superbit Arnus.
Debet Laura tibi, & tibi Petrarcha :
Vnum at difficile expedire, plusque
Laura, an plus tibi debeat Petrarcha.

Regis verò pientissimi beneficium grato Lauræ alloquio perennauit Salmonius Macrinus :

Franciscis ego debitrix duobus,
Quorum munere consecuta famam
Immortalem, hominum celebror ore,
At tanti tibi si videbor, Hospes
Vt veri mage debeam requirat,
Illi precipuè, potissimumq;
Regum maximus, inclytissimusque est,
Qui virtutibus hoc honorat æuum,
A tergoque duces relinquit omnes,
Qui sunt, quiq; fuere, erantq; posthac.
Altum marmore nam nouo sepulchrum
Et dignum elogium suo sepulchro
Neglectæ propè, cognitæq; paucis

Citra ſpem mihi premij excitauit,
Non olim meus hoc Petrarcha fecit.

Sed de Lauræ monumento ſatis. Cuius laudem etiamſi nulla ſermonis maieſtas exæquat, quædam tamẽ Elogia eius Virtuti dicata preterijſſe religionem putabo. Vobis igitur Antiquitatum cultoribus primo loco ex libello Gabrielis Simeonij ſpectancta offero Numiſma plumbeum, cuius hiſtoria pridem ex Golnizio adducta.

Monumentum hoc plumbeum merito excipit aurea diſertiſsimi Ioan. Paſſeratij Suada,

Aura tibi canitur . . . . .
Quin etiam (ignoſcas Tuſcorum maxime Vatum)
Aura tuæ nomen dederat, non Laurea, Lauræ.

Nec Lauræ noſtræ laudes ſiluit,

toto diuiſus licet orbe Britannus,

alter noſtri ſeculi Martialis Ioan. Ouuenius lib. 2.

Semper dum tua Laura legetur, lis erit, vtrum
Tu Laura, Lauro dignior anne foret.

Tan-

Tāgit etiam Lauræ celebritatem Laura Cereta Brixiana Ludouico de Leno auũculo ſuo ſcribens: *Nec putes, quod pro tot dulcibus Studij ſudoribus Augusti mihi, aut Mecœnatis præmia ſpoſponderim. Noui ſatis, quid ferat Principum rapax eruſcatrixq́ cupiditas: Ego potius omnem miro inſumpſi operam mihi, vt Lauræ nomen miro Petrarchæ præconio cantatum nouior altera in me cuſtodiat æternitas.* Cætera eruditæ huius Cl. Fœminæ in Epiſtolas digeſta fauente Deo è meo Muſeo aliquando publica erũt. De hac noſtra quoque benemeritus eſt Bartholomæus Burchelatus qui in Com. rerum memorabilium Hiſtoriæ Taruiſinæ quædã collegit. Obuia ſunt Laurentij Pignorij Carmina, depicta in Atrio Arquadę publico, vulgo la Loggia, ſub Imaginibus LAVRÆ & PETRARCHÆ quę teſtatũ idipsũ eunt:

Carmine Laura tuo facta eſt diuine Petrarcha
Notior Eois, notior Heſperijs.
Porro illa eximiæ perfecit munere formæ,
Vt caneres ſanctis carmina digna Deis.
Ne ceſsate bonos pulchræ redamare Poetas,
Damna etenim occidui nominis hi reparant.
Vos cauti Vates pulchras redamate viciſsim, vt
Concilient veſtris ſæcula carminibus.

Affectum amplius adhuc in Miſcellaneis Elogiorũ ſuorum verſus Lauræ virtutem ita oſtendit idem.

MEMORIAE RESVRGENTI
FRANCISCI VATVM POLITISSIMI
E T
LAVRAE PVELLARVM FORMOSISSIMAE
Laurentius Pignorius
Sobriæ & caſtæ antiquitatis

Supra

Supra fidem admirator
Genio fauente
posuit.

Tandem nostræ huius laudes claudet ingenio & morum probitate iure primus Iosephus Maria Suaresius Episcopus Vasonus gemino hoc Epigrammate ad me Roma humanissimè transmisso.

Hic sita Laura, leues Nymphæ, doctæq; sorores
Virginea assiduis floribus ossa fouent.
Italici Vates, studiosáq; turba Petrarchæ
Nympharum immisti, Pieridumq; choris.
Ferte rosas plenis calathis, cineriq; beato
Iniicite, ut casta, Laurea serta manu.
Grata rosa est Lauræ, teneri flos ille pudoris,
Atq; vetustatis symbolon esse solet;
Gratior est Laurus, de Laura multa canendo
Laurivorus meruit Lauriger esse procus.

Aliud.

Aurea Laura lyra Thusci notissima Vatis
In laruam versa est pallidulam horridulam;
Et modò qui superest formoso è corpore puluis
Nil à deformi puluere distat anus;
I Virgo, & formam iacta, quæ lubrica fallit,
Et simul ac surgit non reditura cadit.

Eximiam verò formæ dignitatem, quæ in pręfixa Laurę effigie enitet, Francisco Viduę Iuris & Antiquitatum notitia Cl. eò maiori veneratione debebit posteritas, quod certum sit ex Icone depictam, quam Simeonis Senensis manu Illustrissimi Columnenses Petrarchę dono in delitijs habuere.

IVSTINAE LEVI PEROTTAE CVLTVS IN PETRARCHAM.

Cap. XVII.

ED neque mihi videtur hoc loco prætermittenda Petrarchę felicitas, quę illi ab eruditissima alia quoque fœmina contigit. Ingens operis argumentum ad promerẽdam Apollinarem Lauream Francisco Petrarchæ LAVRA quidem extitit: at non minorem famæ splendorem Clarissimæ alterius fœminę virtus planè nobilis illi contulit, dum ab eodem accepit. Hæc enimuero supergressa muliebris ingenij aleam, suorum temporũ inuidiam, vel nostri Poetæ testimonio, etiam deuicerat. Verum ætas illa maximarum virtutum haud curiosa, dũ huius fæminę patriam, nomen, familiam, ad posteros transmittere omisit, penè amisit. Sepultam Auctorum illius ęui silentio tantę virtutis famam doluit prior omnibus, cum adhuc rebus pręesset humanis Clemens VIII. Sapientissimus Pont. qui, vt fragmenta quædam pręgustauit Etruscorum Carminum, quibus illa cum Romanũ Pontificem Auenione tunc temporis sedentem ad ruentis Italię vastitatem arcendam humillimè Romam euocabat, tum eumdem Petrarcham tamquam Apollinis Ora-

Oraculum consulebat, pergeretne per eam, quam ceperat, literarum viam ad templum immortalitatis, spretis illorum latratibus, qui eam reuocabant, an sexus imbecillitati obsecuta ad colum & fusum à calamo & Musis rediret. Cum inquam hasce reliquias publici sapporis esse Pontifex intelligeret, atque è parui operis tanquam è vestigio magnitudinem mentis argueret, mandauit Antoniano, qui tum Pontificij cubiculi præfectus, mox purpuram suę virtutis splendore illustrauit, vt quæ ad reparandam huius Fœminæ de litteris pręcellenter meritæ memoriam facerent, luci vindicaret. Is, vt erat in omni Scriptorum genere versatissimus, cum ingeniosarū mulierum exemplum hoc nobile ex probatissimorū Auctorum testimonijs Saxoferrati natum sciret, Odoardum Santarellum tunc quidem Sanctiss. Pontifici à supplicibus libellis, nunc vtriusque signaturę Referendariū eximium rogauit, vt qui originem Saxoferrato debebat, hanc patriæ gratiam referret, publicas tabulas, priuatasq; inspici diligenter curaret, num ex illis vllum affulgeret lumen, cuius familię lectissima mulier extitisset, quę suis ingenij monumentis Italiam omnem, nedum patriam, nobilitare potuisset. Verum Santarellus, an in eo felici fato? quamquam eius rei cupidissimus, vllo labore nihil vnquam detexit, quod mihi ne quærenti quidem sese obtulit, excusationem impetrauit facile, cum apud Clementem tum apud Antonianum, ab antiquitate & Tyrannorum furore publicas tabulas sępius inuadente. Illi verò non dolere non maximè poterant, tam Fæminā hanc debito laudis pręconio, quam Rempublicam literariam cæteris illius eximijs ingenij partubus fraudatā.

Sed, vt quod ſentio, liberè aperiam, eadem ſępius eſt ſublimibus ingenijs fortuna, quæ multis fluminibus, quæ ſubterraneos per tramites vbi diù cucurrere, erumpunt confeſtim, vbi minus cogitas. Ita nõnumquam decora ingenia poſterorum inertia, diù ſepelit, verum vbi exiſtimantur extincta, momento temporis in hominum mentibus cęleſtis conſilij prouidentia refloreſcunt. Huius rei exemplum in hac eadem Fœmina, qua de nobis oratio nunc inſtituitur, operæ prætium eſt intueri. Ergo IVSTINA de LEVIS PEROTTA, vetere & illuſtri Oppido, quod Saxoferratum vocant, orta, Andream de Leuis Perottum Clariſſimæ & antiquiſſimæ ſtirpis Patrem habuit. Hanc autem eandem eſſe familiam de Leuis, quæ in florentiſſimo Galliarum Regno, poſt genus Regium primos honores nobilitatis in hanc vſque diem retinet, cum tabulis vetuſtiſſimis, tum literis eorundem Nobilium de Leuis è Gallia Romam miſſis ad TORQVATVM PEROTTVM S.D.N. Vrbani VIII. ab interiori quondam cubiculo nunc vero Amerini Epiſcopum, quibus illum vnius ſecũ eiuſdemq; radicis & familiæ ingenuè agnoſcunt, manifeſtiſſime peruincitur. Et licet Illuſtriũ Virorũ copia hæc ſemper floruerit, Andreas tamẽ & Nicolaus Perotti emicarũt inter cęteros, tamquam duo lumina. Nicolaum Perottũ pręter lauream, qua illum ob inſignem Poeticæ & Oratoriæ facultatis laudem Fridericus huius nominis Imperator Tertius, cui poſtea fuit à conſilijs, Bononię decorauit, clariſſima virtutum merita ad Sipontinum Archiepiſcopatũ euexere, Doctiſſimoq; Card. Beſſarioni chariſſimum reddidere. At virtus Andreę periculoſiſſimis temporibus probata eſt. Agitabatur tum inſtar maris æſtuã-

tis

tis Italia turbulentissimis procellis hominum seditiosorum, qui pyratarum more in eam partem, quæ Pontificię dominationi subest, impunè bacchabantur. Quot Vrbes, tot Tyrannides institurę. Denique coactus Pontifex Innocentius Sextus, qui Auenione morabatur, naufraganti prouinciæ opem aliquam ferre, Aegidium Card. Albornotium scientia rei militaris, virtute, consilio, auctoritate, animi & corporis robore, felicitate, postremò numeris omnibus absolutum in Italiam cũ Imperio direxit. Is vt in prouinciam venit, Andreæ Perotti opera cum in totius belli decursu, tum est vsus præcipue in extructione Arcium, quæ hac etiam die Saxoferrati visuntur, vt nulla omnino spes Castri potiundi relinqueretur Attis, qui Oppidum illud Tyrannorum more diù occuparant. In huius igitur Viri Doctissimi ac fortissimi sinu felici magisterio educata est IVSTINA Perotta, Poeticę artis egregium decus, quæ cum per ætatem puerilem sapientioris Mineruę studijs inhęsisset, breui eo peruenit, vt apud Petrarcham limatissimi Iudicij Virum merito adepta sit laudẽ & locum à Boccacio primum. Lætatus siquidem incredibiliter est Musarum amicissimus Vates, filiam Nobilissimi hominis & amicissimi sui poeticę gloriæ laurum tamquam arbori familiæ suæ inserere, & antiquarum mulierum, quę literas suis virtutibus illustrarant, exempla pręclarissima renouare. Quorum vt certius argumentum habeas, en Amice lector Carmen, ab eodẽ Torquato Perotto singularis doctrinæ & humanitatis Viro ad me missum, apud quem extant etiam tabulę antiquissimæ, & omni fide dignissimæ rerum omniũ, quas hic cursim narraui.

Sonetto di Madonna Giustina Leui Perotti da Sassoferrato à M. Francesco Petrarcha.

Io vorrei pur drizzar queste mie piume
Colà Signor, doue il desio m'inuita,
E dopò morte rimanere in vita
Col chiaro di Virtute inclito lume.
Mà il volgo inerte, che dal rio costume
Vinto, hà d'ogni suo ben la via smarita:
Come degna di biasmo ogn'hor m'addita,
Ch'ir tenti d'Elicona al sacro fiume.
All'ago, al fuso, più ch'al Lauro, ò al Mirto,
Come se qui non sia la gloria mia
Vuol c'habbia sempre questa mente intesa.
Dimmi tu hormai, che per più dritta via
A Parnaso te'n vai nobile spirto.
Dourò dunque lasciar si degna impresa?

Cui Petrarcha, vt me docuit laudatus modo Episcopus Perottus sic pariter respondit.

La gola, e'l sonno, e l'ociose piume.

Reliqua in eius operibus. Verè, ac nimis verè. Nihil tamen minus sua sorte contẽtus Poeta gratum Musis secessum ex destinato vbicumq; terrarum affectasse videtur.

D E

DE SOLITVDINE PARMENSI.

Cap. XVIII.

Elictis Gallię delicijs, alteram ſibi ſolitudinem Parmę ſtatuit PETRARCHA, extrà vicũ S. Michaelis domum nactus ab omni populari concurſu remotam propter ædes D. Antonio Abbati & Anachoretæ ſacras. Percepimus id ex ipſius ſcriptis in quibus domus eius mentio non obſcura. *Poſt continuis diebus quotidie aliquid ſcripſi donec Parmam rediens, & repoſtam ac tranquillam nactus domum: quæ poſtea empta, nunc etiam mea eſt*. Cogitaſſe quoque crediderim de eadem Poetam noſtrum, cum Barbato Sulmonenſi Epiſtolarum Lib. III. in hæc metra ſcriberet.

Rus mihi tranquillum media contingit in Vrbe
Rure vel vrbs medio, ſic prompta frequentia ſoli,
Promptus & in latebras reditus, dum tædia turbæ
Offendunt, hos alternos vrbs vna regreſſus,
Hos dedit vna domus, ſenium quæ pellit in iram:
Nam deſiderium valuas tranſgreſſus abundè
Lenio, ſemper adeſt oculis, animòque viciſsim
Quod placeat, poſsit quæ graues auertere curas

Rurſus,

Rursus, & vt strepitus pertæsum limen amicum
Transeo multa vno fugiens fastidia passu,
Et querulum obuerso secludens cardine vulgus
Hic mihi tanta quies, quantam nec valle sonora
Parnasi nec Cecropiæ per mænia villæ
Inuenit studiosa cohors, heremoque silenti
Vix Aegyptiacæ ciues, nisi fallor, arenæ
Angelici sensere patres. fortuna latenti
Parce precor, paruoque volens à limine transi,
Et Regum metuenda fores inuade superbas.

Domus hęc visitur adhuc vndequaque hedera circumsepta, quæ fores superiores paruas in primis operit, & coronat. Herum nunc illius esse accepimus, nescio quem ex familia Bergonzia vti me docuit Vir Cl. & Eruditissimus FLAVIVS Quęrengus qui sæpe illam, ac sæpius inuisere consueuerat, dũ Parmæ degeret in aula Farnesiorum Ducum. Siquidem hanc illi Serenifs. RANVTIVS Parmæ Dux Quartus, in sermonibus de Petrarcha secũ habitis indicauit, & eundem pari solitudinis amore succendit. Iacet illa procul non tam ab aulis publicis, quã ab ipsis quoque priuatis domibus aliorum, sola prorsus, & secessum amantibus hospitium gratissimum præbens, vti mihi testis idem oculatus exposuit. At ne multis eã coner exprimere, quisquis FLAVII nostri domum inuisses, Parmensem illam PETRARCHÆ solitudinem oculis vsurpabis. Quęrengus enim Comes, magni illius Antonij ex fratre nepos, solitudinis amator & cultor, sacri otij delicium, Cathedralis Ecclesię Canonicus, Philosophię Moralis publicus Interpres, Musarum filius, ęquè virtutibus, ac literis exornatus inter hortorũ

amœna ſedem ſibi planè ſimilem delegit, nec longè poſitam ab ęde ſacra D. Antonij de Viēna, ibique vitam trãquillam, & felicem ducens, id demum eſſe docet viuere, ſibi, Muſis, & Deo viuere immortali.

Fuit & in agris Parmenſis Diœceſis locus *Siluæ* nomine, quę *Plana* dicitur à noſtro Petrarcha cultus, vt ipſemet ediſſerit in Epiſtola ſepiſſime laudata. *Cum die quadam in Montana conſcendens forte trans Entiam amnem Reginis in finibus* S I L V A M, *quæ plana dicitur, adijſſem, ſubito loci ſpecie percuſſus ad intermiſſam Africam ſtilum verti, & feruore animi, qui ſopitus videbatur, excitato, ſcripſi aliquantulum die illo, poſt continuis diebus quotidie aliquid.*

Deſcriberem hanc etiam Vatis noſtri ſolitudinem, niſi ſatis eſſent ea quę ipſemet de amœniſſimo iſto loco cecinit lib. II. Epiſt. ad laudatum ſuprà Barbatum Sulmon.

Me dextera Regis
Ripa Padi, læuumq́; patris lacus Apennini,
Aruaq́; Pontifrago circum contermina Parmæ
Nunc reducem expectant, planaq́; vmbracula Siluæ.
Namq́; ibi Pierius gelidum me contigit ardor.
Africa noſtra mihi longum intermiſſa iacebat,
Exciuit locus ingenium, lapſumq́; repente
Reſtituit calamum memini, me nulla profectò.
Ingratum factura dies ſtat colle virenti
Silua ingens, planaq́; tenet, licet ardua, nomen.
Hic ſolem procul aerias auertere fagos,
Ac teneras variare ſolum concorditer herbas
Menſibus æſtiuis videas, hic brachia cancri
Temperat vnda recens, atq́; ora iubamq́; Leonis
Dulces vicinis feriunt ex montibus auræ.

Impeu-

Impendent iuga celsa super, cælumq; lacessunt.
Gallia sub pedibus iacet Itala tota sedenti.
Contra autẽ Hesperiæ cernuntur terminus Alpes.
Mille nemus volucrum species, ac mille ferarum
Circũeunt, habitant sacrum, gelidusq; per vmbrã
Fons ruit, irriguo pubescunt gramina flexu,
Florens in medio chorus est, quem cespite nullo
Erexit manus artificis, sed amica Poetis
Ipsa suis natura locum meditata creauit.
Hic auium cantus fontis cum murmure blandos
Conciliant somnos, gratum parat herba cubile,
Frõde tegunt rami, mons flamina submouet Austrĩ,
Horridus hunc metuit pedibus violare subulcus.
Rusticus hunc rastris, digitoq; hunc signat & alto
Siluarum trepibus veneratur ab aggere custos.
Intus odor mirus statioq; simillima campis
Elysijs, profugijq; domus placidissima Musis,
Deferor huc solus furtim, sociosq; fefelli.

Locus hic quam Poetę genio & Musis fuerit aptus, abũdè quidem hinc patet: nullum tamen apud eum solitudinis desideriũ tanti erat, quin luce publica ciue grata delectaretur. Patauij tunc florebãt Carrariensium auspicijs omnis generis literę, maximiq; ingenio Viri, quos fouebat Principum benignitas. Vates igitur noster, quod erat, secũ cogitãs nõ defuturũ sibi suisq; Musis ad vota inter strepitus Vrbanos otiũ, excitus Patauiũ, fortunę obtemperauit. Quam nactus ibi fauentem, suburbanum in Euganeis secessum grauiori ętate delegit.

ARQVADAE COLLIS VICVS ET PETRARCHAE DOMICILIVM.

Cap. XIX.

IAM fternit ad Euganeos Arquadę Colles ARQVA vulgo, *Arquada* peritioribus pro Arcadia, voce paululum immutata, dictus, quòd is inter colles proximos haud fecus emineat, & excellat amœnitate loci, leniffimis auris, blando mitique Cęlo, perennitate fontium, vbertate fructuum, alijfque Naturę delicijs, ac in Peloponenfi regione Arcadia pridem, toto terrarum Orbe celeberrima monumentis veterum & recentum. Adiacet Arquadę colli ARQVADA Vicus Montemfilicẽ, Martis olim aream & aulam Imperij, fublimis eft, apricũ fpectans. Cęterùm ab vtroque latere & à tergo collibus circumiacentibus reliquis feptus, inter Ortum & Occidentem diuitias fuas aperit, allicitque amica capita, quibus omnis amœnitas adblanditur. Ab ea nempe Cęli parte influxus & auram hauriens morienti Soli funus aftra ducentia nequit afpicere, & indultu naturę blã do minas ętheris fpernens ęternum beat, dum illic ferè

R fem-

semper ac serenum est Cælum, vernũ fere semper ac nitens solum. Manat eiusdem è summo vertice illimis aqua, defluens sensim ad talos imos fontem efficit, quem infra dabimus intuendum. Vberes ibi terrę glebę passim, & ipsa quoque saxa sponte sua feracia commodis incolarum. Halant prata floribus, superbiunt iuga fructibus, & Vinetis; luxuriant agri segetibus & canescunt. Diceres situm illic Amalthee cornu cuncta suppetere, simul illic inhabitare Bacchum, Cererem, & Pomonam nec abesse Mineruam cum olei copia latissimè affluat, vinique dulcedine collibus omnino reliquis antecellat. Patauio huc tendentibus ad læuam occurrit lacus oblongior non vsque magnus, mirę tamen profunditatis, quẽ indigenę vocant la *Solana*, qui quantumuis hac de causa piscationibus parum opportunus, sapidissimos tamen nutrit pisces, quodque dictu mirum Cephalos mari cæteroquin peculiares. Quod neque Cl. Pignorius omnis quidem antiquitatis, patrię verò raritatis, studiosissimus in Epistolis Symbolicis Epistola XIV. *Marco Velsero II Viro Augustano* inscripta preterijt. Quamquam Viro maximo in eo assẽtiri nõ possim, quod è sinu Veneto per cuniculos eo piscis marinus accedat, cum certum sit ipsum per Brentæ riuulum huc ferri. Addo & ego vicinam huic aquę thermalis scaturiginem, quę non alijs hodie vsibus quam alitibus deplumandis aptatur. Accedit his incolarum probe valentium vigor, & studium, quibus terra cum fœnore sit respondet, vt Collis ille Euganeorum omnium Pomarium habeatur; fœcundissimum. Habet idem Basilicas insignes duas Parochialem Archipresbiteralem vnam D. Mariæ sacram, & opimis satis redi-

reditibus abundantem, alteram ad Plateam, quæ Vicarij Palatium, siue Forum tangit. Palatia inibi quoque multa, Venetis Patauinisque nobilibus habita. In medio foro columna cernitur aureato Leone Ser. Reipublice Venetæ symbolo tutelari fulgens & hac inscriptione.

Hyeronimus Bonmartinus Vicarius fidei totius huius Populi in Serenissimam Rempublicam Venetam etiam ex hoc loco testandæ causa sumptu Publico & suo statuit. Anno Salutis 1612.

In summæ nostræ, ac fidelissimæ deuotionis erga excelsam inuictissimamque Venetam Rempublicam Principemque nostrum Serenissimum testimonium

Io. Baptista Saxio à Monaco iterum Vicario 1622.

His omnibus illustris Arquada vicus, nulla re tamen celebratur magis quam Domo, & Tumulo Petrarchæ nostri. Huius enim ergo magnis Hispanorum, Gallorum & Germanorũ concursibus celebratur, eorumq; magna pars qui Patauij bonis artibus operã nauant eò cõuolat.

Nec vidisse semel satis est, iuuat vsq; tueri

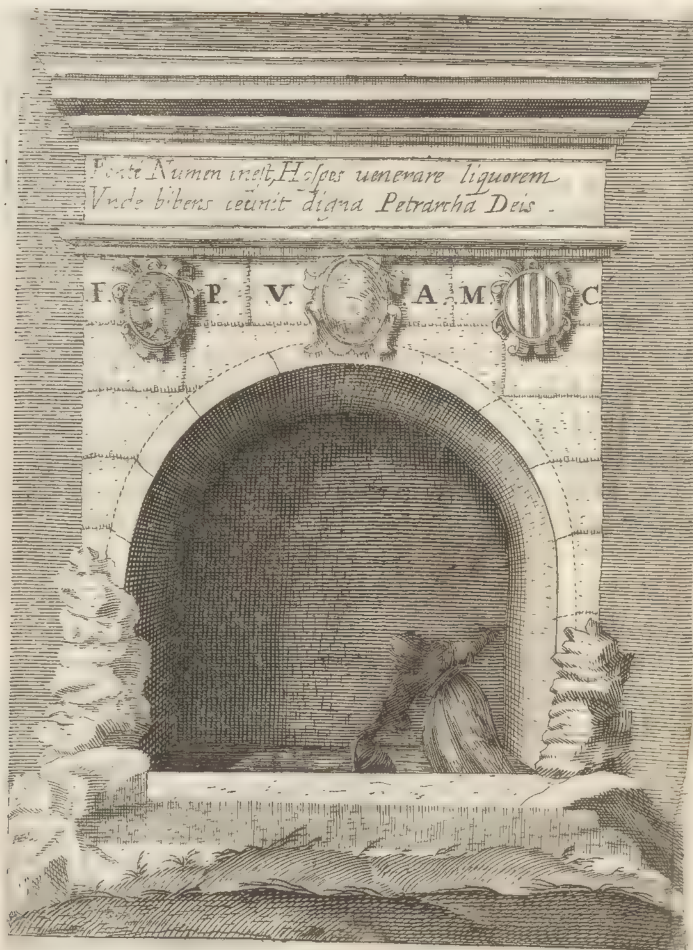
tanti thesauri conditiuum. Cuius denuo exemplar habes à penicillo Hieronymi Dauid, sed ligno sculptum in Typographi gratiam, distinctiorem Vici prospectum prębẽs eo quod in operis frõtispicio est, quãuis ibi Poetę Domus quã hic conspectior. Ab eo sanè pręcipuam Arquadę laudandę materiã Scardeonius duxit Lib. I clàss. 1. pag. 18. *Est Arquadum Collis apricus, & amœnus, atque cultissimus vino dulcissimo abundans, sepulchro illustris Poetæ Franc. Petrarchæ celeberrimus, & à studiosis scholaribus frequentatus, nec minus à plurimis decantatus, vbi in Cœmiterio*

rio

rio sub dio ad eius sepulchrum æneum caput ad illius imaginem conformatum visitur cum inscriptione. Visitur inibi quoq; Petrarchæ Domus varijs Iconibus exornata, nec non Porticus, in qua vt in reliquis agri Patauini Vicis, Ius populo dicitur, in quo Inscriptiones diuersæ olim extabant. Ad radices Colli Vicique largè scatentes riuuli fontẽ vberrimũ producunt, cuius lympharum intuitu in ipso statim ingressu oppidi mirifice recreantur aduenæ, leni illas murmure contemplati per lapillulos niueos quasi per argenteum alueum decurrentes. Eius porrò fontis latitudo est pedum nouem, altitudo pedum octo & vnciarũ triũ. Fons demũ carminibus insignitus, cuius Iconem in Curiosorum gratiam hic damus. In quem elegantissimè lusit Cl. Vir Marcus Antonius Romitus, Iuris Ciuilis peritia bonarumque literarum cognitione apud Venetos magni nominis.

Lumina vix puero nascenti adaperta Petrarchæ
Vix tenero vitæ limina pressa pede,
Cum mihi perpetuos, vt primum adoleuerit ætas,
Hæc debent luctus lumina, dixit Amor.
Ecce, vbi tempus adest, lachrymæ labuntur amaræ
Continuò ex oculis more perennis aquæ.
Scilicet obijcitur iuueni pulcherrima rerum
Perpetui fletus caussa puella sui.
At longos miserata nimis Libitina labores,
Pallenti clausit lumina fessa manu.
Risit Amor, furtim & subductos condit ocellos
Non procul à tumulo, magne Petrarca, tuo.

Iussit

Fonti Numen inest, Hospes uenerare liquorem
Vnde bibens cecinit digna Petrarcha Deis.
I. P. V. A. M. C.

Iussit & irriguos lympha manare perenni,
Fallere & vrentes catera membra rogos.
Splendide fons, miseros semper testabere amantes
Ponere nec lachrymis funere posse modum.

Patet hinc à læua breuis ascensus & facilis ad Parochialem ædem, cuius in area Poetæ nostri Tumba extat, quã alibi spectandam dabo; à dextera eius via plana, solidaque, deducens ad culmen montis, vbi diruti Castri veteris rudera adhuc reperiuntur. Aedem vetustate labantem paucis abhinc Annis reparauit Archipresbyter Io. Dominicus Cola, & Etruscis inscriptionibus vndiq; decorauit; Quas pridem nouitatis studio dealbatis parietibus mortalium notitiæ subtractas monere debui. Nec vllum hodie vestigium magnifici istius Pontificij diplomatis, quo amplissima Apostolicæ Indulgentiæ munera ijs concedebantur, qui PETRARCHÆ Manibus benè precati, quodque duodenis sigillis se ibidem affixum vidisse fidem mihi fecerunt Viri omni fide digni Laurentius Pignorius, Martinus Sandelius, & Felix Osius communi grassantis pestilentiæ seuitia Anno 1631. sublati, quique adhuc Dei benignitate superstes meus frater Paulus Tomasinus I. C. Id ipsum quoque fama acceperat Vir omni studio dignissimus ob singularem animi probitatẽ cum insigni eruditione coniunctam IOAN. BAPTISTA AGVCCHIA Archiepiscopus Amasiensis Sanctiss. VRBANI VIII. ad Serenissimam Remp. Venetam Nuncius, quicum humanissimus Vir Crescentius Saccardus ipsi à secretis & ego Arquadam secedentes eius videndi spe frustrabamur. Cuius iacturam æquo animo ferentes, Clariss. Virorum testimonijs subnixi Summum Pon-

Pontificem Poetæ idem non ſine exemplo conceſſiſſe arbitramur. Sic enim Bibliotheca Hiſpanica de Aegidio Albornatio: *Summus Pontifex hoc tribuit eius meritis, vt quicunque lecticam quantulocunque ſpatio ſupportaret, peccatorum remiſsionem perindè conſequeretur, ac ſi Anno Iubilei Apoſtolorum Petri & Pauli ædem inuiſiſſet. Quod officium Aegidio cum locupletiſsimo ipſius meritorum teſtimonio ab Henrico Rege, qui Petro fratri à ſe interfecto ſucceſſerat, ſuiſque purpuratis præſtitum accepimus.* Horum quidem omnium, quę Petrarcham concernebant, non mediocri diligentia collegerat aceruum Parochus: ſed ea ipſius morte tam variè diſtracta, vt mihi etiam auctoritate publica apud hæredes de ijs inquirenti nihil prorſus obuenerit. Reliquæ autem Inſcriptiones ſaxis inciſę, quæ foris in Sacrę Aedis parietibus legũtur, ſuo loco patebunt. Legebantur & in parietibus Porticus alterius Baſilicæ carmina quædam ijſdem ab Aduenis inciſa, ſed iſta pariter indigenarum inſcitia deleta ſunt, vno tantum Epigrammate ſuperſtite, in amantium LAVRÆ & PETRARCHÆ effigies, quod cultiſſimi & elegantiſſimi Laurentij Pignorij Canonici Taruiſini eſſe diximus Ca. XVI. Iacet autem in Arquadę vertice verſus colles peramænos inter Vireta, & Siluas nõ lõge à Foro Vatis noſtri DOMVS vera Charitum Muſarũq; ſedes, totius Vici ornamentum, quam ambiunt prata virentia vitibus conſita, ad radicẽ rupis ipſa floreſque amœni ſeſe in eiuſdem obſequium inſinuant. Stat proſpectus Vallis; ſtant obiectæ incolarum domus, vndique aſpectus varius, & iucundus. Area eius ſpatioſa ſatis ciſternæ commoditate gaudet: adiacet hortus, quem excipit mediocre vinetum. Dignum hęrede

Petrarchæ Domus Arquadæ.

Ichnographia eiusdem.

cle diuino Vatis ſpiritu Domicilium, cuius exactiorem vniuerſæ ſtructurę ſpeciem perita M. Antonij Bonacorſi manu delineatam ab ea, quam cum Vico Arquada operis initio pręmiſimus, cum Ichnographia numeris ſuis diſtincta hic ſubijcimus.

1 Porta eſt operis Etruſci, quod architectorũ vulgo Ruſticum, inſignita Armis Gentilitijs Nobiliũ Gabrieliorũ cum hac ſubſcriptione. HIERON. GABRIELIVS REST.

2 Atrium, in quo Triumphos ab eo decantatos expreſſit pictor. vnde per valuã ad Hortos & Colles aditus patet, ſupra quam hoc legitur Epigramma.

Impunè hinc Cererem ſumas, impune Lyæum,
Intactas habeat dum mea Laurus opes.

3 Meſaula.

4 Cubiculum viſionum.

5 Aula deſcriptis infra ſymbolis illuſtrata.

6 Podium ducens in Cubiculum, cuius Caminus inſculptis diuerſarum Nationũ nominibus variegatus nõ obſcurum præbet venerationis monumentum: quod loci Herus parietũ nitore cõtentus, adhuc ſuperſtes voluit.

7 Cubiculum perexiguum adiacens Muſeo.

8 Muſeolum peranguſtum, vbi ſuperſtes adhuc Pluteus cum ſcãno à tineis corroſus: cuius ianua Ariſtotelis Effigie inſignita, ei perſimilis, quam ex marmore antiquo artificiosè ſculptam videre contigit apud Ioannem Rhodium, cum hac inſcriptione ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ. Feneſtra hic vna ſpectat ad Septentrionem.

9 Podium, quod amœnitatis plenum amplum præbet proſpectum.

10 Cubiculum, quod lachrimas eius in obitu profuſas exce-

excepit.vbi & rariſſimi artificij effigies Cleopatræ.

11 Subcubiculum ſiue receſſus.

12 Cella Vinaria ſubterranea & rei domeſticæ inſeruiens.

13 Culina.

14 Aditus ad Vinetum.

15 Equile.

Poſſeſſorem nacta hæc domus primo Domino dignũ Marcum Antonium Gabrieliũ Nobilem Patauinũ, qui literis & pictura vnicè delectatur, à ſuis maioribus traditam diligenti cura conſeruare, vetuſtateque collapſam reſtituere priſtino decori ſtudet; Aduenis hoſpes facilis, & Muſis amicus, vt Vatis noſtra monumenta commodè luſtrent. Eaq; certè Magnorum Virorum meruit præconia. Quos inter non infimi PETRARCHÆ cultores Laurentius Pignorius Canonicus Taruiſinus, & Marcus Antonius Romitus politiſſimas ſoluerunt Elegias.

In hac FRANCISCI PETRARCHÆ Domo verenda ſuperſunt vetuſtate magna cura à fundi hero religiosè conſeruata ex illius ſuburbana ſupellectili, POETÆ & LAVRÆ effigies in tabulis; SEDILE, ex quo tamquam è tripode carmina diuina cecinit Vates noſter, quoties poſt deambulationem dulciter quieſcebat, opificij ad eius ſeculi vſum non temnendi, cui ſimilem propè dono Marci Franſini in meo Muſeo videre eſt: ABACVS eiuſdem ferè operæ; & ſupra oſtium cubiculi apud Muſeolum in loculamẽto eſt MVRILEGA integrè ſeruata, quam Poeta in delicijs habuit. Cuncta ſeparatim exteris ſpectanda infra exhibemus. Te vero Lector humaniter rogatum

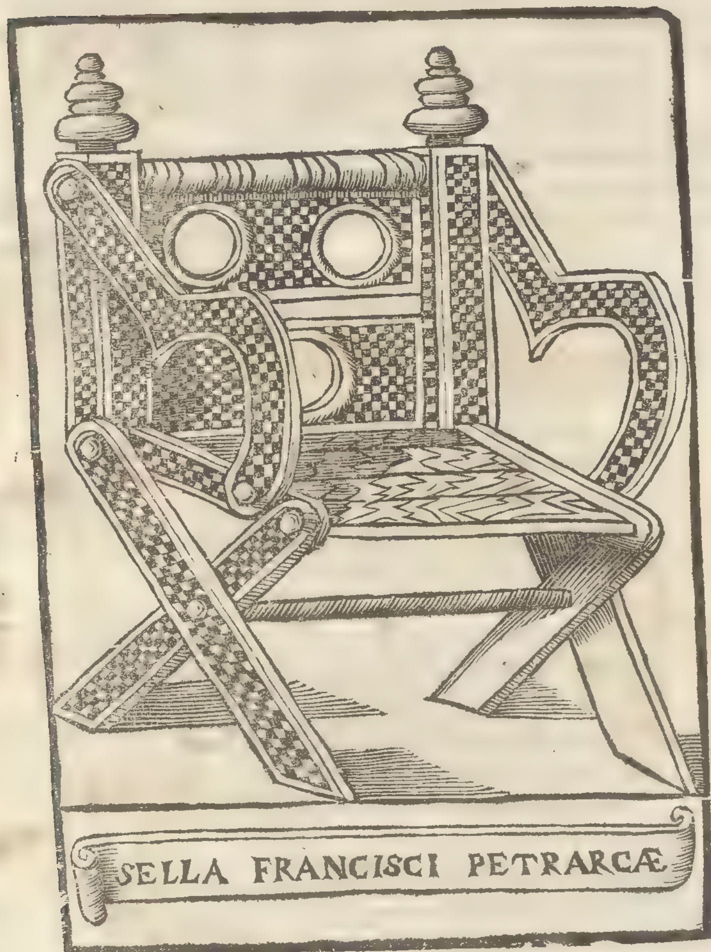
volo, vt si minutias afferre videbimur, id non mireris. Adijcimus enim rusticorum bellariorum aliquid exiguo cibo plebis etiam adhibeatur idoneum stomacho temperamentum. Non omnes Apitij ac Paxani cupedines concoquunt. Quidam lupinis delectantur. Sedilis primũ, hinc Abaci, Murilegæ tandẽ pagellæ imaginem impegimus. Sed bene, inquies benè, potes gloriari scriptor, alter in Machęra Peleus; pyramidum Hieroglyphica nobis affers, ac miraculorum mundi septena nobis proponis spectãda. Vera obijcis. At paucis te volo: nonne Epicteti Lucernula, Diogenis Testa, quam habitabat, ipsa apud veteres magna veneratione habita. Ipsa etiam Martialis Catella festiuissima expressa penicillo apud eundem Poetam cernitur? Sed edico, mi Lector, non tibi eruditionis corculo hæc insinuo. Scribo illis, qui non tam emunctę naris sunt. Specta igitur Vatis Sedile, gemino infra Epigrãmate à Pignorio V.C. celebratum.

Hospes ades, tenuemque procax ne despice sellam,
Terpsichore qua vix aurea maius habet.
O quoties Vatum hac sedit Clarissimus olim,
Dum canit ad Thuscam carmina culta lyram?
Cum rigidæ ad numeros motare cacumina Quercus
Conspectæ, & rabiem ponere iussa fera est.
Phœbe pater, quid sellam axi superaddere cessas?
Dignior haud currus instruet vlla tuos.

Aliud.

Enthea Pierij nemoris si te allicit vmbra,
Excitat aut blandam Pegasis vnda sitim.
Inside, & hic domino dices agitante calesco
Nilq; moror Tripodas candide Phœbo tuos.

Huic

SELLA FRANCISCI PETRARCÆ

Huic subijcio Abaci typum, quem cum tertiùm perlustraret mecum Ioan. Rhodius, extemporaneum hoc profudit distichon.

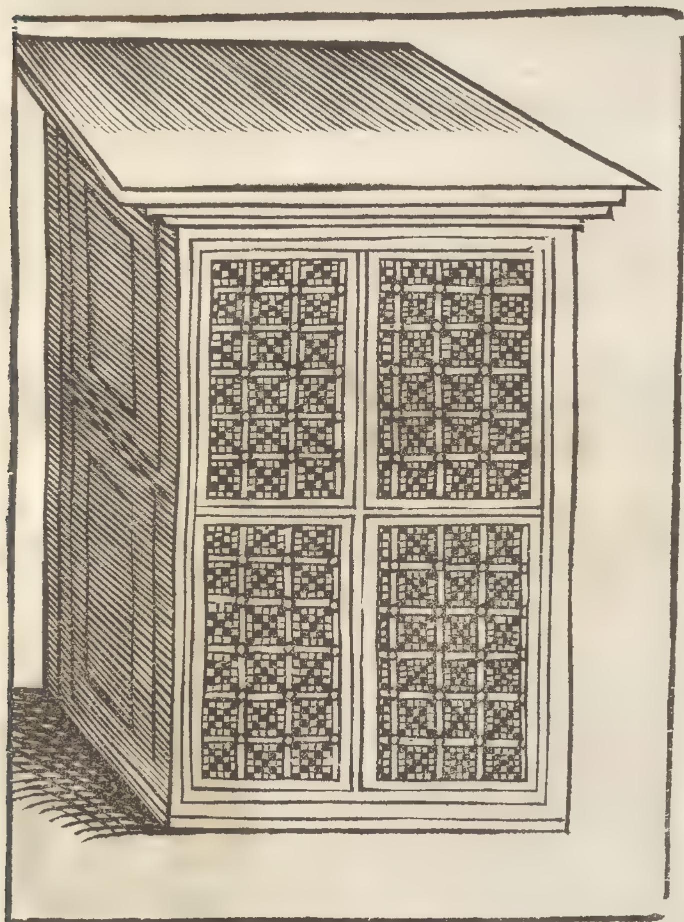
Limpida seruaui mensis crystalla Petrarchæ.
Simplicitas æui quæ fuit, inde patet.

Nec prætereundos interea iudico versiculos, quos in eundem cum illuc proficisceretur, protulit mihique tradidit Ioannes Argolus raræ eruditionis Iuuenis Tuscę, Latinæ, Gręcæ, Linguæ peritus, magni iudicij Literarij, magnæ indolis poeticæ, magnæ spei.

Diogenis paruæ non concedentia testæ
Qui spectas veteris ligna vetusta domus;
Hic Abacus Vatis, cui debet Hetruria laurum,
Quem fama est tenui sæpe onerasse luto:
Vasa ministrabat facili Campania limo,
Ponebatq; humiles creta dolata dapes:
Non hic Mentoreis insigne toreuma lacertis,
Diffusum in tabulis non rutilabat ebur.
Ornamentum Abaci virtus, conuiua tonantis
Qua sine non superum fulget honore Pelops.
Si nunc Diogenis, Pellæq; rediret Alumnus,
Vtraq; Pellæo cognita tecta forent,
Diceret, i Cynice, & quantum placet, vtere Phœbo,
Me melior modici liminis hospes habet.

Cui subnectimus Iconem Murilegæ delicij eiusdem Vatis cuius ea præsidio contra temporis iniuriã communita. Hæc varijs celebrata fuit encomijs. In quibus Poeta eximius Antonius Quærengus bina paris elegan-

tię

PETRARCHÆ
MVRILEGA.

tiæ Epigrammata reliquit. Quæ M. Antonij Gabrieli prouidentia ſaxo ibidem inciſa hæc extant.

Etruſcus gemino Vates exarſit amore,
Maximus ignis Ego, Laura ſecundus erat.
Quid rides? diuinæ illam ſi gratia formæ
Me dignum tantum fecit amante fides:
Si numeros, geniumq́; ſacris dedit Illa libellis,
Cauſa Ego, ne ſæuis muribus eſca forent.

Aliud.

Arcebam ſacro viuens à limine mures,
Ne domini exitio ſcripta diſerta darent.
Incutio trepidis eadem defuncta pauorem,
Et viget exanimi in pectore priſca fides.

Ac tantam habuit ſemper hæc apud omnes opinionis, vt aduenæ quidam iuſto nimium curioſi eius transportationem moliti fuiſſent, niſi Villici induſtria collecta agreſtium manu eam recuperaſſet: Cuius rei memoriam mihi ſuggeſſit Eruditiſs. D. Carolus Auantius Philoſophus & Medicus rei herbariæ peritiſſimus, qui tunc in Montes Euganeos ſeceſſerat.

MYTHOLOGIA ICONVM EODEM SPECTANTIVM.

Cap. XX.

SAPIENTIAE mysteria fabularum inuolucris velare non solum Poetis antiquissima erat consuetudo, ne vulgo ea profanarentur, sed Philosophis quoque grauissimis, qui sua dogmata figmentis, fabellisque vestiebant, naturæ interim abdita rebus sensui obuijs propalantes. Hinc diuino Platonis decreto Lib. II. de Rep. puerilis institutionis initium honestis fabulis ascribitur, *vt animi diligentius, quam corpora ipsa manibus informentur*. Neque aliunde profluxerunt Aegyptiorum Characteres, Signa, Imagines, quorum adhuc à vetustissimo seculo gratæ apud nos reliquiæ. Quam etiam consuetudinem inter plures retinuit Mystagoga noster Etruscus, qui grauioris ætatis secessum lectissimis suo ingenio exornauit imaginibus, vt sibi viuenti essent solatio, posteris verò virtutis documento. Ingredienti itaque ipsius domum primo statim vestibulo occurrunt coloribus aqua permistis Triumphi sex, Amoris, Castitatis, Libitinæ, Famæ, Temporis, & Deitatis, artificiosè expressi, subiecto cuiuis carmiue Etrusco. Quorum Ideam ex

ex Auctoris Poematibus huc reuocare superfluum duxi, expressa tantum subscriptione, quam appingi voluit ipse fundi herus.

Primi Triumphi hoc legitur Epigramma.

Questo è colui, ch'el mondo chiama Amore.

Secundi, *Con vera Castità somma beltate.*

Tertij, *Io son colei, ch'è si importuna, e fera.*

Quarti, *Raro ò nessun, che in altra forma salgie.*

Quinti, *Ogni cosa mortal Tempo interrompe.*

Sexti, *Tarde non fur mai gratie diuine.*

In superioris contignationis cubiculo Septentrionali, quod adhuc VISIONVM cognomen retinet, in summitate parietum coloribus obsoletis quatuor adhuc spectantur Visiones sine vlla inscriptione. Prima exhibet PETRARCHAM sub Lauro considentem, vnde eminus in pratis florum diuersitate amœnissimis festiuos Pastorum choros aspicit. Altera continet LAVRAM gemino corporis situ, recto, & iacente apud fluuium. Tertia ostendit Nauem Cęlo sereno è portu soluentem, quam procellosa tempestas mox euertit. Quarta conspicua est Phœnice sibi pectus tundente. Quarum Mythologia, quoniam in varios trahi posset sensus, hic consulto supersedeo, aliorum ingenijs aliquid relicturus, precipuè cum præter nudam delineationem nihil habent visu dignum. Inde in Atrium recedentibus occurrit octonarius aliarum tabularum numerus adiectis cuique versibus Etruscis, ex Auctoris opere depromptis. Quas ab alio quopiam in Poetę honorem positas vt credam, persuadet operis forma & color: quamuis carmina Auctoris nostri fuerint genuina. Harum quasdam vetustate

I

obſoletas reſtituit poſſeſſor Gabrielius Pater. Ex quibus ſex de pariete huc transferimus, ſchemata myſterijs inuoluta porrò ſtrictim enucleaturi.

I.

Poeta igitur, dum varias recenſet ſui transformationes ſatis venuſtas nec ab ingenioſis veterum cõmentis alienas, nunquam ita à ſemetipſo mutatus videtur, vt Lauri memoriam exuerit. Et quidem oculis primùm occurrit Aquila ſupra trigam librorum erecta clangẽs, ponè quã Phebeę Lauri frondens ſurculus vireſcit: Flammam ea reſpicit è thermis exhalantem ad Colles, quibus inacceſſa imminet rupis Vicum pede ſuſtinens. De quibus ſi quidpiam diuinare licebit, crediderim ego, quod Aquila notet Poetam noſtrum in ſublimium rerum contemplationem elatum, non ſecus atque Solis radios oculo irretorto patitur Aquilæ acies: cuius elogijs veluti alis in Cęlum vnà ferebatur Laurus cæteras vitæ delicias ſua vmbra obſcurans. Sileo enutritum Lauro Vatem noſtrum diuinis ingenij monumentis totque voluminibus per Orbem ſparſis ſuos in Lauram ignes honeſtę voluntatis ſtricturis prodidiſſe: quam rupis inſtar cõſtantiſſimam ſemper in mutuos affectus candidè conſeruauit, hoc monumento.

Alzando lei, che ne' miei detti honoro.

I I.

Sub frondoſa porrectaque Lauro LAVRA Vatis noſtri Amor & delicium conſpicitur, vt eam Ecloga III. ipſe deſcripſit.

Purpurea in ripa, lauriq́ virentis ad vmbram
Virgineam aſpicio, Cælo plaudente choream.

Po-

II

Ponè quam Cupido latens ignem conceptum venuſtè fouet. Petrarcha verò mutuo amantis aſpectu fixus, fulgurantis eloquētiæ radijs eam veluti ſuam Daphnem ita compellat:

Daphnæ noſtra quies, noſter labor atq; voluptas,
Vnam ego Te dominam, Teq; hoſtem affuſus adoro:
Tu decus es nemorum, Tu ſpes paſtoribus ingens,
Te Vates, magniq; Duces, Te Iuppiter altus
Diligit, ac iaculo refugit violare triſulco.

Iam iamque migrat in Lauri ſpeciem verſibus Italicis Iconi appoſitis. Amor nempe & Lauræ forma Poetam in Laurum traduxerunt. Cuins aſſiduo vireſcentis culto Muſis innutriti Vates Laurophagi meritò audiunt, Lauri præmio contenti. De quibus ſcitè ipſe Poeta:

Omnibus his viridi frondebant tempora Lauro.
Hic ego, diſsimili quanquam ſub ſidere ſertum,
Fronde tamen ſimili faciam tibi, porrige ramum,
Quem ſacra Caſtaliæ regnatrix tradidit almæ:
Illius hic, noſtrumq; ſimul tibi, munus habeto.
Linque alias curas, & noſter protinus eſto.

Ita veriſſimum Propertij illud:

Ingenium nobis ſola puella dedit.

Vnde inuulgatum etiam apud Græcos eſt referente in Sympoſiacis Plutarcho:

Muſicam docet Amor.

Iconi carmina adiacent.

E i duo mi trasformaro in quel ch' io ſono,
Facendomi d' huom viuo, vn Lauro verde,
Che per fredda ſtagion foglia non perde.

Lau-

III

III

Lauram ſolicitè dum quærit Poeta, ipſam in pellucido Fonte ſub vmbra Lauri ſibi delicias facientem offendit. Puella verecundiæ plena inopinato Vatis acceſſu indignata ſe turbari, aquam vola in ipſum eiaculatur, vt ſe ſimul eius oculis ſubduceret. Is vero nihilo inde mutatus purum mentis amorem conſtanter ſeruauit, licet latentis feræ inſtar in Vallem Clauſam aliquantiſper diuerteret. Fato ſanè mitiori, quam Actæon, cuius tranſformationem à Dianę nudatæ conſpectu ingerit ceruus, quem eminus inſectantur canes. Senſus nempè animique motus incompoſiti mentem corporeis voluptatibus illaqueatam ſæpe laniant & conficiunt. Totum eleganter Poeta expreſſit.

Stette à mirarla, ond'ella hebbe vergogna,
E per farne vendetta, ò per celarſe,
L'acqua nel viſo con le man mi ſparſe.

IV

Cygnus Apollini Poetarum Præſidi ſacer atque Muſis Petrarcha ſecus fluuium Sorgam per amœna deambulans, vndique collibus virentibus circumſeptus, ſolitudinis veræ cultor, iam non vt Iuppiter in Amycleo conuerſus amoris illecebris frueretur; ſed auerſum Cygnum veluti fugientem inſequitur, vt non tā cantu ac querula voce, cui inſenuerat, laborioſi amoris fatum defleret, quā cano capite inſtar Regis Liguriæ tactū à Superis Phaetontem anſerinis plumis tandem indueret. Amoris nēpe ſenilis pænitudinem innuit Vates. De quo ſic Ouidius:

Iam mea cycneas imitantur tempora plumas.

V Em-

IV

Emblematis myſterium viuis verbis reuelauit Vates:

E giamai poi la mia lingua non tacque,
Mentre poteo del ſuo cader maligno:
Ond'io preſi col ſuon color d'vn Cigno.

V.

Poetæ Interpretes hic varij ſunt, nec pauca de huius figmenti occaſione nata ex indignatione pro ſuo ingenio comminiſcuntur. Mihi ſanè tutiſſimum fuit Vatis ipſius mentem ſequi, quam ille ſic aperuit:

Mi volſe in dura ſelce, & così ancora
Voce rimaſi dell'antiche ſome.

Nimirum Meduſeis veluti in ſpeciem indignantis Lauræ oculis in duram ſilicem verſus Poeta amorum pertoeſus relicto corpore *Vox manet*
Lauræ nomen perpetua eius memoria ingeminans. De quaipſe,

Chiamando morte, e lei ſola per nome.

V I.

Poſtquam igitur fati aſperitatem aſſiduis ſuſpirijs incuſaſſet cygnus ille Phębeus, Laura ijs mota cor ei animũq; tot querelarum fontem eripit, indicto minis ſilentio, moxque diuerſa apparet ſpecie, gratioſa nempe & comi. Poeta itaque ſimulatam indignationem cum inde collegiſſet, Lauram ſerio quidem, animo tamen pauido, denuo adoritur. Quod ipſa indignè ferens ad primum reuerſa ingenium ſic eius mentem perculit, vt ſaxi inſtar obſtupeſceret. Rem tamen integrè Iconi non ſubiecit Pictor, qui dulcem Vatis pœnam ſuppreſſit.

Queſta, che col mirar gli animi fura,
M'aperſe il petto, e'l cor preſe con mano,

V

VI

Dicendo à me, di ciò non far parola:
Poi la riuidi in altro hæbito sola.

Sed relicta cuiuscũq; cõtemplationi eius loci amęnitate, quę orationis angustiam excedit, ad Poetam redeamus.

POSTERITAS.

Cap. XXI.

LORENTE ætate natam fuisse Poetæ filiam plerisque notum est, publicisque monumentis satis testatum. Obscurior tamen eius est ortus. Vnus hic Squarciaficus refert Oratorem & Historicum Cl. Candidum Decembrem sibi narrasse, quod à patre suo Petrarchæ contubernali accepisset, Poetam, Mediolani dum esset, secessisse in Vicum Vrbi vicinũ, qui Linternũ dicebatur, vulgo corruptè Infernũ, vbi ex familiari cõsuetudine fœminę clarissimę de Beccariorũ domo illius amore capta susceperat natam elegantis formæ atque indolis, cui inditum Franciscolæ nomen. Hæc nubilis Francisco de Brosano Mediolanensi filio quond. D. Amicoli Portæ Vercellinæ in matrimonium tradita feliciter cũ illo vixit Annos decem, Velutello & Gesualdo testibus, Patrique super viuit; quamuis verba testamenti Petrarchæ quibus Anno 1370. Franciscolũ hæredem instituit nul-

nullam filiæ mentionem. Poeta nempe vita exceſſit Anno 1374. filia vero 1384. quemadmodum in Hiſt. Taruiſinæ Lib. X. pag. 575. diſertè notauit Cl. Vir Io. Bonifacius Hiſtoricus & I C. inſignis, de patria benèmeritus. Lectiſſimæ Matronæ Epitaphium præter Bartholomæum Burchelatum Lib. II. Mem. Taruiſinæ Hiſtoriæ vulgarunt diuerſi Itinerum Italicorum ſcriptores, cuius Ectypon hic damus ex eo quod Taruiſij in ſtrato marmoreo ad D. Franciſci oſtium auſtrale conſpicitur, vnde ipſam multis filijs aliquandiu editis in partu tandem exceſſiſſe colligitur.

FRANCISCÆ PARIENTI PEREMPTÆ
FRANCISGI PETRARCHÆ
LAVREATI FILIÆ
FRANCISCOLVS DE BROSSANO
MEDIOLANENSIS MARITVS.

Conſpicitur etiam in Tabula marmorea inibi monumētum hoc Franciſcolæ alloquio omnem fermè eius vitæ ſeriem tradens.

Tuſca parente pio, ſed facta Liguſtica dulci
Coniuge, iam proles plurima clara fuit.
Nulla magis ſeu fida Viro, ſeu ſubdita Patri,
Seu magis externæ neſcia lætitiæ.
Nomen erat FRANCISCA *meum, ſtudium ſed honeſtas.*
Dos mea ſimplicitas, & ſine labe pudor.
Me mea ſors variè puerili vexit in æuo,
Hic immota quies, hic mihi certa domus.
Iam Matrona quidem, ſed adhuc florentibus annis
Eripior terræ, reſtituorq́; polo.

Quam charè eam habuerit Franciſcolus coniux, ex tam ſplen-

plendida memoria satis conijcitur. Quantis verò ingenij dotibus ipse fuerit laudatus modo indicat Bonifacius, qui eum iure ciuitatis donatum asserit, vt merito generi & charissimi filij titulo à Poeta nostro honestatus fuerit: Filius inter cæteros, qui Francisci nomine infans obijt, quã fuerit egregia forma & Petrarchę simillimus ex Epistola IV. Lib. X. Senil. consolatoria ad Donatum Apennigenam Grammaticum super illius filij, suique simul Nepotis immaturo obitu conspicuum est. Vbi sic ille. *Ego filium desidero, tu nepotem.* CHRISTVM *enim & amicitiæ fidem iuro plus me illum amasse, quàm filium. Non illum ego, quid ad rem, at mei genuerant, Francisci, qui vt nostri, per se quisque non minus, quam ego ipse animo meo chari sunt. Ita ex duobus longè mihi charissimus progenitus, duplo mihi erat charior, quam si ex me genitus fuisset. Tu antiquum ac præclarum tuo nomen, nos nostro humile ac domesticum dederamus, imo vtrumque tu dederas, tuus Solon magni si fors sineret profectus augurium, noster vtriusque parentis, meumq; simul nomen nactus erat, ita & solatium vitæ ingens, & spes domus ac iucunditas, & nobis tribus, quartus iam Franciscus accesserat Obtigerat illi credo, vt hinc acrius dolorem & ingenium & formæ rarum decus, regium diceres infantem. æquaturus apparebat formæ gratiam paternæ, sed victurus ingeniũ, quod deterrimum in illo dixerim, sic me ore referebat, vt ab ignorantibus matrem prorsus ex me genitus credi posset.* Et paulo post: *Cum vix esset anniculus, in illius vultu meam faciem te vidisse, & hinc nescio, quid magnæ spei iam tunc animo concepisse memini. Quæ quidem similitudo, in tanta ætatum distantia, tam insignis, ipsis quoque parẽtibus chariorem, eumqne atque omnibus passim charum, sed in primis magno illi Li-*

li Ligurum Domino, tam acceptum fuerat, vt qui paulo ante, sui vnici infantis interitum siccis oculis spectasset, nostri obitum sine lachrimis vix audiret . Quoniam vero gratiam aliam referre mortuo non licet, quam statuæ aut sepulchri, quid hic præstiterit Poeta, porrò audiendus: *Omnem meæ fragilitatis historiam, vt noris, bustum ego marmoreum illi infantulo apud Ticini Vrbem, bis sex Elegis inscriptū literisque aureis exaratum statui, quod vix alteri facerem & mihi ab altero fieri nollem .* Affectus adeo teneri causam more subiungit: *Hoc illi gratum volui, non causam lachrimis, vt Maro ait, sed memoriæ non tam meæ, cui nec saxo, nec carmine opus erat, quam eorum, quos illuc casus attulerit, vt sciant, quantum ille suis ab ipso vitæ principio charus fuit .* Elegia hęc est:

Vix mundi nouus hospes eram, vitæq; volantis
Attigeram tenero limina dura pede :
Franciscus genitor, genetrix Francisca, secutus
Hos de fonte sacro nomen idem tenui :
Infans formosus, solamen dulce parentum,
Hinc dolor : hoc vno sors mea læta minus.
Cætera sum felix, & veræ gaudia vitæ
Nactus, & æternæ, tam cito, tam facilè.
Sol bis, luna quater flexum peragrauerat orbem,
Obuia Mors, fallor, obuia vita fuit.
Me Venetum terris dedit Vrbs, rapuitq; Papia :
Nec queror, hic Cælo restituendus eram.

SVMMA VATIS PIETAS.

Cap. XXII.

Etrarchę hos affectus, hos mores comitabatur maxima diuini Numinis veneratio, qua ille cæteris ita præfulsit, vt ipsius apud omnes mentis plurimum inde accederet splendoris. Maxima enim animi deuotione summa quotidie in Deum elucescebat Pietas, studijque in mortales alacritas: Certo quidem documento, sed maximè conspicuo, cùm sacris initiatus se totũ Deo sanctissimè traderet. Ac licet figmentis potius & rythmis naturali impetu abriperetur, sacris tamen literis maximè incumbebat. Quod Epistola ad Posteritatem sæpiculè à nobis adducta testatus: *Ingenio, ait, fui æquo potius quam acuto, ad omne bonum & salubre studium apto, sed ad Moralem præcipuè Philosophiam, & ad Poeticam prono. Quam ipsam processu temporis neglexi, sacris literis delectatus, in quibus sensi dulcedinem abditã.* Cuius indicium prębent piæ sacræque Lucubrationes multæ, quas composuit. Inter eas præcipuè; *De sui ipsius & aliorum Ignorantia, De Vita Solitaria, De otio Religiosorum, De vera Sapientia, De Conflictu curarum suarum.* Quibus in operibus vitam procul à Mundi illecebris ac blanditijs segre-

gre-

gregandam,& feliciorem appetendam docet. Quid re sonãt aliud eius Psalmi quos ad exẽplũ Prophetæ Regij effuderat,cum humani pectori lapsus & iuuentutis errores in luctu ac squalore defleret. Quibus iure annumerantur,quos in Vaticano suo loco diximus,Psalmi Confessionales Christianæ pœnitudinis pleni. Nec meditationes eiusmodi reticuit *Lib. De Conflictu miseriarum suarum*, vbi hæc animo ingenuo: *cum sit profecto verissimũ ad contemnendas vitæ huius illecebras, componendũque inter tot mundi procellas animum, nihil efficacius reperiri, quam memoriam propriæ miseriæ & meditationem mortis assiduã, modo non leuiter aut superficie tenus serpat,sed in ossibus ipsis ac medullis insideat.* Hos si dixerim ipsum chely in vitæ mortalis solatium,ac blandimentum senectutis oblectamentum cecinisse, nihil fortassis ab eius instituto alienũ fecerim,puta qui Magistro Thomæ Bombasio Ferrariẽsi legauit conceptis verbis *Lautum bonum, vt eum sonet,non pro vanitate sæculi fugacis,sed ad laudem Dei æterni.* Pietatem in Lib. de Remedijs vtriusque Fortunæ apertiùs manifestauit Dialogo XIII. de Religione: *Religio optima,& perfecta vna est, supra Christi nomen, supraq; petram firmissimam fundata. Reliquæ omnes superstitiones vanæ,& deuia, & errores sunt, quibus est iter ad tartarum, atque ad mortem, non hanc momentaneam, sed æternam.* Omitto cætera. Illud tamen preterire nolo: Poetam nostrum non ignaua sententia, sed opera, se diuinæ legis sectatorem minime simulatum probasse. Ieiunijs nempe statis, vigilijsque quotidianis animum in diuinũ cultum & preces ipsum formasse, fidis multorum testimonijs per ætates abundè accepimus.

Atque hæc omnia extrema tandem voluntate magnō pietatis exemplo confirmare libuīt. Siquidem Vallis Clausæ domum & agros vbi diu suauiter vixerat, pauperum commodo dicauit hisce verbis: *Duo, antequam finiam hanc scripturam, addenda sunt. Vnum est, quod modicum illud terræ, quod habeo vltra mōtes, in comitatu Venfini in Villa seu Castro Valclusæ Diœcesis Caualiensis, quia sine dubio eundo illuc, vel etiam mittendo, quodammodo plus expenderetur, quam res valeret, volo, quod sit Hospitalis dicti loci, & in vsus pauperum Christi*. Eodem affectu Aedis Cathedralis Patauij se non fuisse inmemorem hisce ostendit. *S. Ecclesiæ Paduanæ, vnde percepi commoda, & honores, ordinaui animo iampridem pusillum terræ emere, quod eidem testamento dimitterem vsque ad summam videlicet ducentarū librarum huius paruæ monetæ, vel plus, si plus possim; sed ad hanc summam habeo iam verbo licentiam à Magnifico Paduæ Domino ac meo Domino Francisco de Carraria, quam vel in vita mea, vel post obitum, quoties seu quandocunque petita fuerit, daturum esse non dubito.* Et infra. *Sin autem quoniam nonnunquam piæ voluntates propter peccata hominum deduci nequeant ad effectum, dictam terram emere, vel propter negligentiam omisero, lego ipsi Ecclesiæ Patauinæ ducatos ducentos auri, ad emendum aliquantulum terræ, vbi melius fieri poterit, de cuius prouentibus perpetuum anniuersarium animæ meæ fiat*. Quod etiamnum hodiè Mensis Iulij die IX. religiosè seruatur. Librorum quoque suorum aliqua parte eandem hæredem scripsit, in cuius Sacrario Breuiarium suum purpura coopertum posterorum vsui inseruire voluit. Testamenti verba hęc sunt. *Presbytero Ioan. à Bocheta custodi Ecclesiæ nostræ Breuiarium meum magnum,*

gnum,

gnum, quod Venetijs emi precio centum librarum, ea tamen lege, illud ei dimitto, vt post eius obitum remaneat in Sacristia Ecclesiæ Paduæ ad obsequium perpetuum Presbyterorum, vt ipse Presbyter Ioannes & alij orent, si eis placeat, CHRISTVM *& Beatam Virginem Mariam pro me.* Mansit ibi vsque ad Caroli S. Bonifacij Patauini Canonici tempora, qui illud dono impetratum, secum Romam detulit, vbi cum viuere desijsset vnà cum eius suppellectile à Camera Apostolica auctioni subiectum transijt in Gregorij Montagnanæ possessionem: apud quem illud non rarò vidit V. C. Laurentius Pignorius Canonicus Taruisinus alijque Viri præstantes. Sensit & PETRARCHÆ nostri liberalitatem Parochialis Arquadæ, cui xx ducatos legauit. Pauperibus item centenos ducatos in diem sui obitus diuidendos reliquit, prohibita omni funeris pompa, atque amicorum fletu, vt defunctis inutili. Testamenti porrò totius serie cum Lectori fastidio esse noluerim, hactenus ijs passim insertis, quæ ad rem nostram, Coronidis loco potior hic sufficiet exordij pars, veluti supremũ pietatis ipsius argumentum; quo hoc Capitulum signetur. *Sæpè de eo mecum cogitans, de quo nemo nimis, pauci satis cogitant, de nouissimis scilicet ac de morte, quæ cogitatio, neque superflua esse potest, neque nimium festina, cum & mors omnibus certa sit, & hora mortis incerta. Vtile ac honestum credo antequam me mors impediat, quia mors ipsa, quæ per varios & ambiguos rerum casus semper nobis impendet per-utilem breuitatem procul, esse non potest: nunc Dei gratia dum corpore simul atque animo sanus sum, de meipso ac de rebus meis testando disponere.* Et paulo post: *In primis animam meam peccatricem, sed diuinam misericordiam imploran-*

tem,

tem,& de illa sperantem commendo humiliter IESV CHRISTO, eique flexis ipsius animæ genibus, vt à se creatam, suique sanctissimi sanguinis pretio redemptam, protegat, effusus supplico, nec permittat ad suorum manus hostium peruenire. Ad hoc etiam auxilium Beatissimæ Virginis Matris suæ & Beati Michaelis Archangeli reuerenter & fideliter imploro, & Sanctorum reliquorum, quos intercessores apud CHRISTVM inuocare sum solitus, ac sperare. Corpus autem hoc terrenum ac mortale nobilium grauem sarcinam animorum, terræ, vnde sibi origo est, volo restitui.

SENECTVS, OBITVS, ET FVNVS.

Cap. XXIII.

HIS animæ præsidijs piè munitus quod vitæ reliquum varias inter fortunæ blanditias ad senium traduxit PETRARCHA noster. Patauij sedem ille suam amœnioris illius aeris dulcedine delectatus pridem fixerat, inibique prudentissimo Viro Francisco Carrariensi, senioris Iacobi filio, inprimis charus cælestem in terris vitam quodammodo traducebat. Summa quippe sibi Virum summum necessitudine nexuerat Patauinæ ditionis Princeps, nec amore solum sed obsequio pariter,

ter, cultuque maiori prosequebatur in dies, nec alia re solebat magis, quàm tali ac tanto rei literariæ lumine, vti decore imperij sui maximo gloriari. Accedebant eò literatorum cætus pari in eundem ardore propensi, maximusque ex omni terrarum angulo concursus eruditorum hominum ad Patauinam Vrbem, vt rarum adeo caput venerarentur. Miro scilicet ille candore morum, innocentia vitæ, probata animi constantia, diuini numinis zelo, cęterisque virtutibus, quæ virum pium, & sacris mysterijs initiatum decent, sic inter mortales cęteros elucebat, vt absolutissimum se virtutum exemplar omnibus imitandum præberet. Cathedralis Ecclesię Patauinę Canonicus talem se perpetuò gessit, vt eidem ingenti fuerit ornaméto. Sedes illi Patauij modò, modò Arquadæ fuit, solaq; illi vtrobiq; voluptas & maxima, literarũ studium, & exercitatio virtutis intermissa nunquàm. De cuius peculiari viuendi ratione, etsi, ob longam temporis intercapedinem, nihil certi habeamus; memoria tamen digna sunt, quę de familiari Poetę studiorum modo affert Franciscus Bocchius *Lib. I. Elegiorum*, quibus Viri doctissimi nati Florentię decorantur: *Consueuerat Poeta noster dum moliri aliquid cogitando vellet, multis spatijs faciendis deambulare solus, & dum orirentur cogitationes, atque aliæ alijs succederent, ne quæ subito eruperant euanescerent, pellita quadam in veste, qua erat indutus, quæq; nullo panno exteriore erat coperta, scriptitare subito quæ Tuscis in Musis venerat in mentem, multisque hac atque illac notis & lituris circumscribere. Hanc ipsam vestem Ioannem Casam vna cum Iacobo Sadoleto & Ludouico Buccatello, quorum erat in potestate, contemplari solitum esse dicitur, & cum*

Anno

Anno M D XXVII. grauis pestilentia omnia in Italia deua-starei, cum animi tum etiam salutis causa rus Muggollanum Ioannis Casæ omnes concessisse, secumque hanc vestem vt per otium contēplarentur habuisse. Frugalē hūc inter parietes domesticos vestiendi morem non à sorditie, nec à morositate Cynica, à quibus alienissimus erat Poeta ingenio nobili, moribusque politissimis natus, sed à priori seculo manasse, suadet inprimis Innominati cuiusdam Scriptoris Itali nondum editi auctoritas, qui Imperante Federico floruit, cuius ob vetustatis notitiam non mihi præter rem visum integram quamuis prolixiorem huc transferre narrationem ex MS. in membranis titulo *Chronici Septem AEtatum*, quod in Museo Cl. Ioan. Rhodij varia Librorum supellectili instructissimo obseruaui: *Per huius Imperatoris tempora rudes erant in Italia ritus & mores. Nam Viri infulas de squamis ferreis capite gestabant insutas biretis quas appellabant Maiatas. In cœnis Vir & vxor vna manducabant paropside: vsus incisoriorum ligneorum non erat in mensis: vnus vel duo Cyathi in familia erant: nocte cænantes lucernis, aut facibus mensas illuminabant, facem tenente vno puerorum vel seruorum. nam candelarum de sero vel de cera vsus non erat. Viri chlamydibus pelliceis sine operimento vel laneis sine pellibus, & infulis de pignolato etiam quando venebant ad nuptias Viris suis coniugatæ. Viles tunc erant cultus virorum, & mulierum. Aurum & Argentum rarum vel nullum erat in vestibus. Parcus quoque erat victus. Plebei homines ter in septimana carnibus recentibus vescebantur, tunc prandio olera cocta cum carnibus. Cœnam autem ducebant ipsis carnibus frigidis reseruatis. non omnibus erat vsus vini æstate. Modica numorum*

sum-

summa se locupletes habebant. paruæ tunc erant cellæ Vinariæ, horrea non ampla. promptuarijs erant contenti. Modica dote nubebant fœminæ, quia earum cultus erat parcissimus. Virgines in domibus patrum tunica de pignolato, quæ appellatur sotanum, & paludamento lineo, quod dicebatur xocca, erant contentæ. ornatus capitis non preciosus erat Virginibus aut nuptis. Coniugatæ latis vittis tempora & genas sub mētum vitta bantur. Virorum tunc erat gloria in armis esse, & equis commodis. Nobilium locupletum erat gloria Turres habere, quo tempore Vrbes Italiæ singulæ multis turribus inclytæ videbantur. Hæc ille. Venetias etiam visum amicos non rarò solitus adire Poeta, Vrbem vndequaque clarissimam grata Magnatibus præsentia decorabat. Patauij Domus eius fuisse perhibetur illa, cuius vnam partem ponè Cathedralem Ecclesiam hodiè incolunt Boschetti Presbyteri Hieronymus & Dominicus eiusdem Ecclesiæ cultui mācipati, honesti cumprimis & conspicui patriæ nostræ viri: aliam alij eiusdem Templi Sacerdotes. Lustrauimus illam cum Cl. Viro Hieronymo Gualdo omnis antiquitatis acerrimo cultore attentis vtique oculis diligenter, nec aliud mihi compertum est antiquitatem inibi referre præter Museolū & Iconem Deiparæ Virginis non incelebri manu in muro pictam. Poetæ quoque Effigies pariter conspiciebatur ibidem, quam ob artificij præstantiā muro exsectā bonę memorię Cl. Vir Io. Bapt. Siluaticus Eques & Iuris Canonici Professor in suas ędes transferendam curauit, eamque non minori cura inibi conseruat Frater Benedictus Eques, raro exemplo Practicę Medicinę in Gymnasio Patrio Professor Primarius. Cęterùm ętate iam grauis Poeta, Arquadę pręcipuè sibi

commorandum duxit, ſedem illam ratus Muſis & contemplationibus cęleſtibus, inter Laureta & Oliueta procul ab omni ambitu, prę cęteris opportunam. Ex quo vico fratri ſuo Gerhardo Carthuſiano poſt quatuor annorum ſilentium Epiſtola VI. Lib. XIV. Senil. ſtatum ſuum, imbecillem vitę conditionem, & habitationem hãc ruralem minutiſſimè perſcripſit. *Status meus cuius noſcendi auidum te ſcio, tam varius, tamque incertus eſt vt vix eum verbis aſſequi poſſe queam. Expediam quo datur. Hoc integro triennio, æger fui, ſeu eſt ætas, ſeu peccatum meum, ſeu quod ſat credere vtrumque.* Et paulo poſt: *De me quidem & de mea vita, ſepe per hos annos à medicis, quibus nihil credo, & ab amicis, quibus omnia, deſperatum eſt.* Paucisque interiectis innuens ſui nominis famam. *Licet indignus in magna hominum opinione ac fauore ſum, non populorũ modò, ſed Principum, vt ſimiliter regis regum Ieſu Chriſti. Me, vt Imperatorem ſileã, Regesq; alios, & qui nunc eſt Pontifex petit, & qui nuper fuit, vſque ad obitum expectauit, ad quem mitiſſimis literis pluſquam ſemel euocatus lætè ibam & maximè, quod ad locum Sanctum ac venerabilem vocabar, ſed infirmitas morti ſimilis, quæ iam tunc me latenter inuaſerat, greſſus meos quidem calle detinuit.* Paucisque interiectis, Arquadam ſolitudinem deſcribit. *Itaque ne longè nimis abirem ab Eccleſia Euganeis iſtis in Collibus non amplius, quã decem millibus paſſuum, Patauina Vrbe diſtantibus, domum paruam, ſed delectabilem & honeſtam ſtruxi, cumque olieta, & aliquot vineas, abundè quidem non magnæ modeſtæq; familiæ ſuffecturas hic quamquam æger corpore, tranquillus animo frater dego ſine tumultibus, ſine erroribus, ſine curis, legens ſemper & ſcribens, & Deum laudans, Deoque gratias & de*

bonis

bonis agens & de malis meis, quæ non supplicia nisi fallor, sed exercitia mea sunt assidue; præterea Christum orans bonum vitæ exitum & misericordiam ac veniam, quin & obliuionem iuuenilium delictorum. vnde nil suauius in labijs meis sonat, quam Dauidicum illud, Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris. Hanc dum ibi trahit vitam pauperum inopiæ consulebat alacriter & liberali manu, nec vllus eo in pago decumbebat æger, cui non pietate summa impensis proprijs alimenta suggereret, orphanorum & puellarum inprimis misertus. Cumque ingrauescente ętate iam febri aliquandiu vexaretur, morbo sibi sōtico ne inopinato fato intestatus abriperetur de suis rebus maturè deliberato animo Anno 1370. pridie Nonas Aprilis disposuit. Qua pietate, hactenus innotuit. Qua prudentia testem esse voluit Franc. de Borsano, filium quond. D. Amicoli de Brosano ciuem Mediolani portæ Verzelinæ, quem ex asse hæredem scripsit. Principi quoque gratum animi argumentum hisce verbis reliquit: *Magnifico Francisco de Carraria Domino meo Paduano, quia ipse per Dei gratiam non eget, & ego nihil habeo dignum se, dimitto tabulam meam, siue Iconem B. Virginis Mariæ operis Iotti Pittoris egregij. Quæ mihi amico meo Michaele Nauis de Florentia missa est, cuius pulchritudinem ignorantes, non intelligunt, magistri autem artis stupent. Hanc Iconem ipsi Magnifico Domino lego, vt ipsa Virgo benedicta sit sibi propitia apud filium suum Iesum Christum.* Nec amicorum immemor sua singulis ita legauit: *De Equis meis, si quos habuero in tempore transitus mei, qui placeant Bonzonello de Vigoncia & Lombardo Aserico conciuibus Patauinis volo, quod inter eos sortiantur quis primum eligat, qui secun-*

dum. Et paulo inferius. *Item lego eidem Lombardo scyphũ meum paruum rotundum argenteum & inauratum, cum quo bibat aquam, quam libenter bibit multò libentius quam vinum.* Eundem hęredem ex asse suum instituerat, si quidẽ Franciscus de Brosano priùs obijsset. Pergit: *D. Ioan. de Certaldo seu Boccacio verecũde admodum tanto viro tam modicũ lego quinquaginta florenos auri de Florentia pro vna veste hiemali ad studium, lucubrationesq; nocturnas: prædicti autẽ mei amici de paruitate huiusmodi legatorum non me accusent, sed fortunam, si quid est fortuna. Propter hunc respectum distuli ad vltimum, quem primum esse decuit Magistrum Ioannem de Horologio physicum, cui lego quinquaginta ducatos auri pro emendo sibi vnum paruum annulum digito gestandum in memoriam mei.* At verò labilis admodum & incerta rerum humanarum memoria ob vitæ fragilitatem. Solo titulo & PETRARCHÆ meritis nota hæc posteris nomina vni Bonzonello ea adhuc superest gloria, quod antiquatum fermè temporum vetustate familię decus in Barisonijs sederit, quos inter longa serie literis & armis claros in primis floret hodie summi iudicij ac ingenij Vir D. Albertinus Abbas, Canonicus & Pandectarum publicus Professor, quem felici passu in hac virtutis via sequuntur fratres Antonius & Io. Franciscus Iuris peritia magnoq; rerum vsu laudatissimi. Rebus suis ita in tranquillum reductis cum iam LXX. attigisset annum Petrarcha Anno reparatę Salutis 1374. Die XVIII. Iulij sacri morbi (non vt voluit Brunus & alij Apoplexię vitę pręter inducias nimium perniciosę) insultu sępius familiari correptus solito vehementius, in sinu doctissimi Viri Francisci Aserici beatam Creatori reddidit animam; quam

quam clementer receptã & cęlo donatam piè credimus. Ingemuere protinus ad tanti hoſpitis abitum Arquadæ Colles, accolæque ipſi doloris acerbitate perculſi ad domum illius aduolant agminatim, ſequuntur penè cũ pueris vlulantes matres, & effuſis vbertim lachrymis omnia complent. Ad eos gemitus legentes in pratis floſculos puellæ trepidare primò, mox eodem accurrere, & in patris extincti ſinum, & feretrum, florum, & lachrimarum imbres effũdere, coronaſq; certatim nectere capiti, quod antèa fuerant veneratæ. Confluunt mox illuc ex proximis Montiſſilicis, & Ateſtis oppidis viri vndequaq; clariſſimi, vt tanti Vatis funus ducant, & oſculis extremis excipiant eruditam frontem. Perculit ea fama Patauinã vrbem, viſaque tum ſibi collabi eſt tanto ex funere protinus, & iacere. Ciues ilicet exteri quique exanimes vnà cum Franciſco Carrarienſi Principe, vt in publico fieri iuſtitio ſolet, atrati incedunt, lugentque ſibi raptum cariſſimum caput. Vidiſſes mǫrore contabeſcere omnia, crebriſq; ſuſpirijs & inauditis anteà fletibus omnia perſonare. Solabatur id vnum omnes, ita vixiſſe Petrarchã, vt hinc abeuntem conſtaret adijſſe meliorem vitam: ſibique ſatis illam, ac ſuper vixiſſe. Ecquis enim poſt ſeptuageſimum vitæ mortalis annum, poſt adeptam Lauream, poſt honores ampliſſimos virtute partos, poſt gratiam & amorem Principum, meritis & integritate collectum, huius frui lucis vſura diutius velit, aut eam vitam ducere, quæ voluptates, quę ingenij vim, quę ſenſus omnes imminuat, vel retundat. Vitæ ſane Petrarchæ curſus adeo glorioſo fine concluſus, tanta omnium beneuolentię ſignificatio, totius Ciuitatis Patauinę in eo celebrando

do deflendoque consensio, pompa deniquè funeris omnium penè ordinũ amplissima, & assensus laudum illius, ac fauor, non imminuere solum luctum, quamuis acerbũ eius ex morte profectum, sed planè breui tollere debuisset. Simulac enim decreta funeri dies affulsit, Franciscus Carrariensis vnà cum Militibus, & Equitibus Patauinis accessit Arquadæ collem. Sequuti sunt Principem vrbis eiusdem Episcopus vnà cum Canonicis, & ordines vniuersi Cleri, Montemsilicem versus delati cymbis per flumen, subsequutis quoque Doctoribus ac Populo propemodum Vniuerso. Inde magna cereorum pompa FRANCISCI corpus amictu rubeo, quo tum vti solebant Canonici Patauini, decenter ornatum ab æde illa Musarum ad Ecclesiam Vici, quam Parochialem vocant delatum est, pone subeuntibus Viris, & Principibus antè laudatis. Attollebatur ibi feretrum panno holoserico aureo, & armelinis stratum, cuius ad sublimiorem partem deducebant gradus accensis vtrinque funalibus clari. Fulgebat & illius tegmen, planeque videbatur Cęlum, stellis aptũ ardentibus, æmulari. Ea in parte cadauer situm; Ecclesia verò reliqua generis omnis carminibus, & Elogijs luculenter testantibus defuncti merita, & virtutes: laudes quoque Deo pro illius æterna quiete ab omni clero religiosissimè persolutæ. Habuit & Orationem de more funebrem Frater Bonauenrura de Peraga tum Ordinis Eremitarum, postmodum ob virtutum præstantiã S. R. Ecclesiæ Cardinalis. Pompæ testis oculatus mihi in primis est Gattarus in suo Chronico eius seculi idiomate, quod apud me manuscriptum.

Nell' Anno 1374. *il Martedì* 18. *Luglio piacque à Dio di chiamare*

mare à se il Reu. ed Eccellente corpo di M. Francesco Petrarca Laureato Poeta, & il suo corpo fo messo in Villa in vn'arca su la montagna del terreno di Padoua. doue fo à honorare la sepoltura del detto corpo M. Francesco da Carrara Prencipe di Padoua con Arciuescoui, Vescoui, Abbati, Priori, Monachi, & con tutta la Chieresia di Padoua, & Padouano, Caualieri, Dottori, e Scolari quali tutti andeno alla Chiesa di Arquà, e sora una sbarra di panno d'oro foderata d'armelini da 16 Dottori leuata con un real sermone lodato. Rem prolixius narrat Chronologię Patauinę nondum editę sub nomine Henrici Calderi Auctor Cap. 92. lib. 6. quamquam in supputatione temporis non leuiter lapsus. Cuius hęc verba. *Anno 1369. Franciscus cognomento Petrarcha, Poeta celeberrimus, Ecclesiæ Cathedralis Paduæ Canonicus, in pago Arquato, haud tanti Viri fama in obscuro, non sine omnium grauissimo dolore ex hac vita xv. Kal. Augusti felix in cælū migrauit, cuius funus satis vti par erat amplum Viri Clarissimi Franciscus Carrariensis, qui tunc temporis Patauio imperabat, Episcopus quoq;, Abbates complures Cœnobiorum totius Vrbis, ac Diœcesis Antistites, Gymnasij Patauini publici Doctores, ac Vniuersitatis Scholares, cohonestandum religiosissimè curarunt. Cuius cadauer feretro panno ex auro strato, ac vmbella itidem aurea pellibus ex armellinis contexta super impositum cùm bis octo Viri Excellentissimi humeris vsq; ad sacram Arquati ædem publicè detulissent, ibi Frater Bonauentura Peraghinus, qui postea fuit Cardinalis, eius laudes, ac vitæ integritatem funebri oratione illustrauit.*

Tumulatus est in memorata Parochiali Ecclesia Arquadi honesto in loco, ibi scilicet, vbi ipse, dum viueret, sacellum in honorem Deiparæ Virginis erecturus erat, vt

hęc

Frigida Francisci lapis hic tegit ossa Petrarcæ
Suscipe Virgo Parens animam: sate Virgine parce
Fessaque iam terris cæli requiescat in arce.
Anno Domini MCCCLXXIIII XVIII Iul.
Viro insigni F. P. laureato Franciscolus de Brossano Mediolanensis

hęc indicant in illius testamenti tabulis exarata. *Si Arquada, vbi ruralis habitatio mea est, diem clausero: & Deus tantum mihi concesserit, quòd valde cupio, Capellam ibi exiguā ad honorem Beatiss. Virginis extruere, illic sepeliri eligo. Alioquin inferius in aliquo loco honesto iuxtà Ecclesiam plebis.* Posthęc Franciscolus de Brossano, siue de Borsano, quē ex Testamento conceptis verbis, *Omnium bonorum mobilium & immobilium, vbicumq; sunt, vel erunt, vnum solum hæredem* instituerat, Sepulchro illi marmoreo extructo in ipsomet eiusdem Ecclesię conspectu supra quattuor columnas cadauer eiusdem, solenni amicorum obsequio, & Sacerdotum cantu, iteratis exsequijs inclusit, Epitaphio hoc adiecto, quod ipse sibi Petrarcha viuus scripserat.

Frigida Francisci lapis hic tegit ossa Petrarce.
Suscipe Virgo parens animam, sate Virgine parce,
Fessaq; iam terris cæli requiescat in arce.
M. CCC. LXXIIII. XVIII. Iulij.

Loculi verò, quem hic spectandum damus, basim hęc ambiunt.

VIRO INSIGNI FRANCISCO PETRARCÆ LAVREATO *Franciscolus de Brosano Mediolanensis gener indiuidua conuersatione, amore, propinquitate, & successione, memoria.*

Subiecta huic postea in inferiori parte basis hęc Inscriptio, *Io. Baptista Rota Patauinus, amore, beneuolentia, obseruantiaq; deuinctiss. ac tanta celeber. Vatis Virtutum admirator ad Posteros H.M.B.M.P.C.*

Posteris demum probaturus, quo Poetam prosequebatur cultu Paulus Valdezucus Patauinus ædium olim Petrarchæ Dominus, viuum eiusdem vultum ex ære du-

ctum huic ipsi sepulchro super posuit, adiecta tabella hisce literarum notis.

Fr. Petrarchæ Paulus Valdezuchus
Poematum eius admirator, ædium, agriq; possessor,
hanc effigiem pos. Anno M. D. LXVII. Idibus Septembris
Manfredino Comite Vicario.

De tanti viri obitu, funere, & sepulchro prȩter Gattarũ in suo Chronico, & alios Auctor etiam Anonymus Chronologiæ vltimȩ, adiectȩ chronico Rolandini, hæc leguntur. *Franciscus Petrarcha Poeta coronatus laurea corona in Capitolio Romæ per Magnificum Comitem de Anguillaria, decessit Anno Domini M CCC. LXXIV. die XIIX. Iulij ætatis suæ LXX. Et ossa eius clauduuntur marmoreo saxo & in castro Arquadæ quiescunt in Euganeis montibus*; In eãdem planè sententiam, quȩ sequuntur scripta Vincentius etiam in Historiali Speculo. *Tandem in agro Patauino Arquadæ rure montano (Petrarcha) sedem fixit, vbi meditando & scribendo tẽpus contriuit. Postremo labore confectus Anno Domini M. CCC. LXXVII. apoplecticus sanctam Christo reddidit animam. Corpus ibidem in sepulchro marmoreo quattuor columnis substentato sepultum fuit. Vixit autem LXX. Annis vna minus die. Vir omnibus seculis admirandus, à quo eloquentiæ studia excitata sunt.* Nec in re manifesta plura addo.

MONVMENTA PETRARCHAE VIVO ET DEFVNCTO POSITA; ELOGIA EIDEM A VIRIS CLARIS CONCINNATA.

Cap. XXIV.

EC satis erat cineribus quęsiuisse immortalitatem Monumento. In hoc officium cōtenderunt omnes virtutis admiratores, quorum bona pars viuam Petrarchæ Effigiem peritiori penicillo exprimi curauit, non solum in tabulis ad Cœnaculi, aut Bibliothecæ ornatum, sed & in parietibus ad ædium splendorem. Qualē ob insigne artificium vna cum muro ex ædibus Presbyterorum Cathedralibus olim à Poeta nostro habitatis in suum Museum transtulit Io. Baptista Siluaticus Vir Cōsultissimus Iuris Canonici publicus Professor, ductus fortassis egregio Leonardi Aretini exemplo, qui *Cap. III. pag. 8. de Viris illustribus Italiæ*, frequenti Imaginis Petrarchæ inspectione in literarum amorem se raptum fatetur. Sed, quod non nisi Imperatorum & Consulū olim, labentibusq; seculis Heroum ac Principum erat, Numismate etiam speciem tanti Viri perpetuare placuit maioribus nostris sine exemplo, quod in diuersis imitata fuit posteritas. Huius Typum hic exhibeo.

FRANCISCVS · PETRARCA · FLORENTINVS

Ipſius vero Numiſmatis æneì delineationem ex archetypo acceptam ferimus humanitati ſpectatiſſimorũ virorum, Ioannis Reinſt & Abrahami Heiermans, qui pridem exotica omnia cum ſtatuis eximij pretij ab Illuſtriſſimo Andrea Vendrameno relictis, pararunt Venetijs. Eius quidem inſcriptione Petrarcha perhibetur Florentinus. Sed Aretij natum diximus cum meliori Scriptorum parte, nec de eo vllus rerum noſtratium peritior dubitauit. Florentinum tamen non inficiamur parentibus & ciuitate potiùs, quam loco natali. Verum neque inſolens admodum de Summorum Virorum patria dubitatum fuiſſe omni ſeculo. vt mittam alios, Homero vetuſtas variam pro ſuæ ambitionis æſtu affinxit patriam, quem tamen in Chio inſula natum cenſet potior eruditorum pars, cui libens ſubſcribo. Ac licet nuſpiam intellexerim ei ſtatuam fuiſſe erectam, Iconem tamen eius æneam in monumenti faſtigio videre eſt. Quæ etſi ad nominis perpetuitatem fuerint maxima: Eius tamen virtus, quæ ſola durat & ęterna habetur eam peperit in eruditorum animis opinionem, vt pro ſuo ingenio, pro ſuo affectu, quamuis numquam ſatis ex merito, ipſum optimus quiſque prolixis Elogijs honeſtarit, ipſius nomine omnis penè cultioris Italiæ & Galliæ angulus ſplẽdeat. Inter primas Inſcriptiones ipſius Meritis erectas prima iure eſt, quæ in Aula Gigantea apud Præfecti atrium Patauij legitur ſub effigie Petrarchæ penicillo ficta Cl. quam compoſuiſſe fertur Ioannes Cauacius ciuis Patauinus:

FRANCISCVS PETRARCHA *Florentinus natus eſt Anno Natiuitatis Chriſti Ieſu Saluatoris noſtri M.CCC.IIII.*

prima

prima Augusti. Mater infantem primo Anno in locũ Ancisæ supra Florentiam duxit, ibique vsque ad octauum educauit. puer intelligens se honesta & antiqua familia ortum patri suasit, vt Italia discederet. Itaque Pisis per biennium mansit, inde in Galliam Transalpinam migrauit in Auinioni . . supra Rhodanum commoratus, propterea quod tunc ibi sedes esset Apostolica, sicque in Gallia, Grammaticæ, & Raetoricæ operam dedit, deinde Iuri Ciuili, postea propter Gymnasij famam se Bononiam contulit, studens per tres Annos, dum vero, vt parentes viseret, in Galliam rediſſet, in die Veneris Sancti, qui tunc fortè erat sexto Aprilis, vidit, & verisime amare cepit Lauretam puellam in Templo D. Claræ in Auinione, quam Lauram decantauit. Columnenses Patritij Romani eum charissimum habuere. Tum etiam Galeacius Vicecomes Mediolani, & Iacobus de Carraria Patauij Dominus, qui eum ad Canonicatum Paduæ promouit. Amauit vnicè Lombardũ à Serico Patauinum. Fuit magnæ staturæ, domesticis rebus contentus, in iram pronus, sed iniuriarum immemor, perspicax, & omnibus studijs aptissimus, formosa facie, & viuidi coloris, grandior ætate sacris literis maximè intentus, in Arquado agri Patauini domum percommodam construxit, vbi triumphos rhythmico carmine & vernacula lingua composuit . . . . Vir & qui latinè varia, & versu & soluta oratione edidit, & tandem vitam obijt & sepultus est, eiusque sepulchrum extat.

Extra Vrbem saxo parieti Aedis exteriùs Arquadæ inserto hæc leguntur.

DANTI ALDIGERIO FRANCISCO PETRARCHE & IOANNI BOCCATIO *Viris ingenio Eloquentiaq; Clariss. Italicæ linguæ parentibus, vt quorum corpora mors & fortuna seiunxerat*

rat nomina saltem simul collecta permanerent, Ioannes Breuius Canonicus Cenetensis huius Basilicæ Rector in sui ergà eos amoris obseruantiæque testimonium posuit. M D XXVI.
Quæ vero olim intra Basilicam videbatur Inscriptio hodie non extat, ideoque eo libentius è Scardeonio & Scrader Monu. Ital. huc transtulimus.

Francisco Petrarchæ Archidiacono Parmensi, Canonico Patauino, vita, moribus, doctrina & eloquio ita claro, quod exemplũ desit: Is primum omnium latinam linguam à barbaricæ prauitatis mendis inculcatam restituit, ac vndique laceram exornauit. Quantum autem in Italico nostro idiomate valuerit, Rythmi ob Lauræ amorem compositi satis testantur, vt ob eos alter nemo vnquam nisi ipse solus (pace omnium dixerim) quod non modo primus, verum etiam vltimus meritò ab eruditis omni ætate semper habendus sit. Idcirco ob eximias suas tam animi, quam corporis dotes, primæ aliarum totius orbis ciuitates Roma scilicet, & Parisij, vno eodemq; die inuicem certantes (quod mirum est) ad perficiendam Lauream Poeticam nuntijs, ac literis eum euocarunt. Quo facto Anno Domini M. CCC. XLI. Idibus April. in Resurrectionis festo, amicorum consilio solemniter Romano in Capitolio maxima tam Romanorum quam aduenarum Procerum & aliorum astantium frequentia, ab Vrso Anguillariæ comite, Romanoque Senatore Laurea corona insignitus est. Quappropter Regũ, & Principum fauoribus & nobilium amicitijs vsque ad inuidiam fortunatus extitit, & ita cum quibusdam fuit, vt ipsi quodammodo cum illo essent. Postremo vt finis erat, eius anima terrena exuta spolia (vti credendum est) cælum petijt. An. M. CCC. LXXIV. Die XVIII. Iulij. Cum iam grato in carcere LXX. Annorũ spatio vna minus die absq; tædio permansisset.

Idem

Idem fatum passa inibi Tabella Petrarchę Manibus à Paulo Pansa suspensa, cuius eruditam Musam ab æui iniuria vindicare æquum fuit.

Cornua cui musco, & torta circundatus herba
Innixusq́ vrna guttis madentibus Arnus
Non solum assurgit, sed quem diuine Petrarcha,
Et Tyberis rerum dominus miratur, & Indus,
Et Tagus, atq́ Ister, sitienti, & Bagrada ripa,
Pansa ego visendi studio, qua conderis vrna,
Huc veni, linquens vltrò patriamq́ laresquè.
En supplex voco te ad cineres, omnesq́ per aras
Thure litans tumulum amplector, manesq́ liquenti
Expio aqua, spargens violas, florumq́ maniplos.
Huc adsis, nec te pigeat venisse per agros
Seu iuuat Elysios spatiari, & texere serta
Heroum manui immixtum, vatumq́ choreis:
Atria stellantis seu tu radiantia Olympi
Metiris diuum ex aditis penetralia captans.
Ah quantum vmbrosæ Valles, collesq́ supini
Inuideo vobis, quibus est data cura sepulchri.
O vos felices nimium, nimiumq́ beati,
AEquora, felices riui, felicia prata,
Felices Bacchi Vites, oleæ què Mineruæ:
Sed mage felices rami Daphneidos vmbræ,
Fortunate lacus fortunatissima tempe.
Euge Poeta veri, vultusq́ attolle serenos.
Illustres animas tecum longo ordine ducens.
Sis bonus, ò felixq́ mihi, numerosq́ doceto
Aonios, quibus extollis super ætheram Lauram
Et notam Eois populis, & Gadibus. ò sic

Lilia,

Lilia, vernantesq́; rosæ, violaria, odores
Aspirent, vere & foueant tua busta perenni.
O salue æternum, òq́; vale æternum optime Vates.

Nec satis erat Veneto claudi imperio æternam Viri famam, quam abundè loquuntur sparsa per Italiam saxa. Florentiæ in Apotheca Iudicũ & Notariorum sub imagine Petrarchæ adhuc inspicitur hoc Epigramma.

Quod nulli natura dedit Franciscus adeptus.
Carmina bella canit, siluas, & pascua clara,
Et mores, satyrasq́; prosa, nec amœnius alter.
Ergo digna virens ornauit tempora Laurus.

Eiusdem in Arce Ducis Vrbinatis quoque Imagini hęc adscripta:

FRANCISCO PETRARCHÆ
ob acerrimum ingenium, suauissimæque
Ingenuitatis doctrinam, posteritatis
letitia, lususque dicauere.
B. M.

Verum nec alijs tantæ virtutis admiratione posteriores esse voluerunt Reuerendissimi Canonici Patauini, qui suasu Nobilissimorum Virorum Iosephi Gualdi Archipresbyteri, & Abb. Francisci Leonis Comitis de Sanguineto Thesaurarij Anno 1634. in Choro Monumentum Petrarchæ erigendum decreuerunt.

Sed hæc publica. Speciatim non minori spiritu, quantumuis maiori auctoritate, calamum Poetæ laudibus cõmodarunt Viri omni literatura præclarissimi, quorum immensum numerum, præter eos qui antea in hoc opere sparsi, in paucos contrahere visum fuit. Inter eos patria arctissimaque necessitudine iure primus Ioan. Boccacius

carmen Dantis operibus comitatum, (quod in Codice Vaticano 3199.) inscribit *Francisco Petrarcha Poeta vnico atque illustri.* Idque hoc encomio claudit

Vale decus Vrbis & Orbis.

Franciscus de Fiano Romæ in Colle Viminali XXVII. Augusti Anno M. CCCC. VI. carmine Heroico, quod apud me est MS. ad Antonium de Luschis Vicentinum, vt ait ille, *Laurea, & immortalitate dignum,* sub persona Calliopes sic de Petrarcha:

Nuper ad hanc Vrbem Latialis gloria linguæ
Vnica diuini venit post fata Petrarchæ
Luschorum de stirpe satus.

Paulus Vergerius suo seculo Vir rarus in Vitis Carrariensiũ quę calamo in meo Museo exaratę ita de Iacobo Principe: *Modicè literarum doctus extitit, verum doctiores magnopere dignabatur. Inter quos* FRANCISCVM PETRARCHAM *insignem Poetam multo studio ad se vocatum beneuolentia complexus, & honore fouit, & beneficijs auxit.* Quod ipsum Historicus noster Ecclesiasticus Ioan. Cauacius Lib. 4. Hist. Cœnob. D. Iustinæ, verbis tantum mutatis repetijt. Omnium verò luculentissimè de Poeta Ioan. Tritemijus de Scriptoribus Ecclesiast. FRANCISCVS PETRARCHA *natione Etruscus, Vir in diuinis Scripturis eruditus, & in sæcularibus literis omnium sui temporis longè doctissimus, Philosophus, Rhetor, & Poeta celeberrimus, qui literas humanitatis post longo silentio mortuas vt ita dixerim ab inferis reuocauit ad superos, non minus sancta cõuersatione, quam scientia clarus emicuit.* Simile huic Auentini Lib. VIII. Annalium Boiorum pag. 9. occurrit iudicium. Verba eius hæc sunt. *In Italia Franciscus Petrarcha*

cha & Ioannes Boccacius cultiorum literarum semina sparserunt. Hinc merito Michaeli Posciantio Lib. de Scriptor. Florent. audit *Musarum & Mineruæ Sacerdos, & Vir denique tanto virtutũ splendore clarus, & ad optima quæque studia maximè idoneus:* Et Cõstãtini Lãdi de Numis. Pag. 119 iudicio *Etruscæ Poetices Princeps.* Quin, vt eleganter magni istius Lipsij discipulus & successor dignissimus, varia oĩs eruditionis notitia Vir Cl. Erycius Puteanus, Historiographus Regius & in celeberrima Louaniensi Academia Professor publicus in Lib. cui titulus, *Vnus & Omnes* pag. 106. *Post antiquos longo satis interuallo temporis, nullo doctrinæ, Franciscus Petrarcha diuina uir facundia, & renascentium è barbarie sæculorum cæleste quasi iubar.* Paucis, *Vir omnium sæculorum memoria dignissimus*, quemadmodum verè Laurentius Pignorius Epist. Symbolic. XIIII. Stylum hic stringo, ne frustra sim recensendis Cl. Virorum Elogijs, quæ passim obuia in Poetæ laudẽ, quem mirati sunt plurimi, culparunt pauci. Lectori autem grata varietate tædium vt demam, coronidis vice venustissimum hoc celeberrimi & Elegantissimi Poetæ Galli Philippi Portui ab Illustrissimo & Excellentissimo Viro D. CLAVDIO EXPELLIO Christianissimi Gallorum Regis Cõsiliario & Pręside Curiæ Granopolitanæ pro eximia humanitate sua ad me nuper transmissum subtexo, quo sermonem finio.

Le labeur glorieux d'vn esprit admirabile
Triomphe heureusemant de la posteritè,
Comme ce Florentin, qui a si bien chantè
Que les siecles d'apres n'ont trouuè son semblable.

La Beaute n'est ainsj : car elle est perissable
Mais Laure auec ses vers vn trophee aplantè
Qui fait que lon reuere à iamais sa beautè,
Et qui rend son Laurier verdissant & durable.
Celle qui dans ses yeux tient mon contantement
La passant en beautè, luy cede seulemant
En ce qu'vn moindre esprit la veut rēdre immortelle:
Mais i'ay plus d'amitie, s'il fut mieux escriuant.
Car sa Laure mourut, & il resta viuant:
Si madame mouroit ei mourrois auec elle.

Verum nihil adeo magnum adeo solidum, quod fortunæ, & inuidiæ insultus non experiatur, vt nec Furiæ cōpositis Diuini Vatis exuuijs pepererint, quin temeraritas eis manus ingesserint.

DIVINI VATIS SEPVLCHRI VIOLATI HISTORIA.

Cap. XXV.

LTIMAM huic operi manum cum essem impositurus, en vox per Vrbem sparsa, effractum noctu Diuini Poetę Sepulchrum variè multorum perculsit animos, tantumque permouit facti indignitas, ac temeritatis execrabile facinus, vt communi ciuitatis nomine ad Arquadæ Vicarium ocyùs in facti veritatem literis

ris inquisitum fuerit. Rem ita se habere vbi respondisset, Cl Decurionum rogatione Vrbis Rectores supremo Ser. Reip. Venetę Senatui factum exponunt. Nec mora, vrgente negotium ciuitate in Petrarchę memoriam maximè auida; Die 23 Iunij M.DC.XXX, Curię nomine Arquadã ablegatus Io. Durazzus Iudex ab Aquila cũ Iulio Garone Notario, & Vrbis Patauinæ loco D. Borromeus Borromęus & Exc. I. V. D. Ottonellus Discaltius ad vtilia Deputati illuc se conferunt. Vbi, presente Iudice, facto tumbę indicio, sub operculo tessulam vna parte vlnam cum triente longam, & versus finem eiusdẽ partes vlnam semis altam, eximi curarunt. Quà remotà Iudex in monumentum introspiciens cadauer adesse obseruauit, dũq; tanti Viri cineres, ac ossa venerans vna cum Pręcl. Viris diligentissimè omnia perlustrat, parte dextrà ossa quędã turbata deprehẽdit, reliquis alterà parte planè intactis. Ceterùm cum dubia esset defectus certitudo, puer in monumentum immissus socià Apparitoris operà asserem depromit, inquo ossa omnia disposita erant, quibus supra Iodicem recognitis, os humeri cum scapula desiderari visum est; minorum ossiũ accuratam rationem numerus obscurauit. Quo facto, omnia ab apparitore in pristinum locum reposita fuere. Memoria dignum est, caput coma satis promissa pilis subtilibus, crispis, rufi coloris, elegantia viuentis, cucullo nigro vestitum fuisse, & linteaminis portiunculę aceruũ candidę pellis Epomidis, vulgo Zanfarda, fortè partẽ accessisse.

Quibus peractis, tessula à lapicida suo loco restituta, & plumbo ferruminata, D. Marci, & Magnificę Commu-

munitatis Paduæ sigillis munitur. Interea occasione Epistolę cuiusdam publicis typis Illustriss. & Eccell. Dominico Molino communi, Literatorum Patrono suppresso auctoris nomine inscriptæ; titulo, CHARACTERISMI *Improbitatis e Dicasterio Rhamusiæ*, cùm Illustrissimus & Excellentissimus Simon Contarenus Eques & D. Marci Procurator, tunc Excelsi Collegij Magnus Sapiens siue Pręconsultor rem omnem in Consilium retulisset ijs momentis, quę exigebat peculiare ipsi diuinę Poeseos atq; inprimis Petrarchę studium; Serenisس. Venetorum Senatus, cui solemnis sēper fuit, ac admirabilis Virtutum, & Musarum cultus, ac propēsus in eruditos Viros, maximèq; in Poetam nostrum affectus, sequens Rescriptum Illustriss. & Eccellentiss. Rectoribus Patauium mittit.

NICOLAVS CONTARENVS *Dei gratia Dux Venetiarū &c. Nobilibus, & Sapientibus Viris Vincentio Capello de suo mādato Potestati, & Petro Sagredo Capitaneo Paduæ fidelibus dilectis salutem, & dilectionis affectum.*

Per vna stampa di costì restiamo con grande amiratione, e con vgual displicenza auisati dell'esecrabile arditezza di chi sia andato ad aprir l'arca del famoso Petrarca, e con lo smembrare il suo corpo ne habbi tratta alcuna parte, contrauenendo empiamente alle leggi della pietà, e dell'humanità istessa, & per prezzo di denaro come può supporsi, vendendo quello, che non poteua hauer prezzo, e dispensando con baldanza inescusabile ciò che senza licenza del Prencipe, che à ragione gode che siano nello stato suo, e ui riposino l'ossa di homo così insigne, non poteua trouarsi, ne ardersi di separare per modo alcuno. Volemo però col Senato, che dobbiate formar diligentissimo processo

soura

soura il caso di questa temerità, e terminato che sia, mandarsi il contenuto di esser sotto vostro giuramento per quelle risolu-Zioni, che stimaremo bene di fare in occazione reputata da noi di gran momento per tutti i rispetti. Datum in nostro Ducali Palatio Die XI Septembris Indict. XII. MDCXXX.

Hisce perlectis Illustrissimi Rectores die xv. Septembris eiusdem anni factæ inquisitionis summam Venetias perscribũt. Qua intellecta, Senatus plenum exsecutionis Ius pro facti magnitudine sequentibus literis concedit.

NICOLAVS CONTARENVS Dei gratia Dux Venetiarum &c. Nobilibus, & Sapientibus Viris Vincentio Capello de suo mãdato Potestati, & Petro Sagredo Capitaneo Paduæ fidelibus dilectis salutem, & dilectionis affectum.

Dalle vostre lettere intendessimo gli eccessi della grande arditezza di quelli, che furono à romper il sepulcro del Petrarca, & à cauarne dell'ossa sua con empia, e scelerata temerità Volemo però col Senato, che vsando l'auttorità di esso posiate subito veuir à ritẽtione, e proclama de Rei, e alla spidicion loro per modo che corespõda al delitto, dimostri à cotesta vitta il desiderio che hauemo delle sue giuste sodisfaZioni e testifichi la stima, che ben à ragione facemo della memoria e delle ceneri di huomo cosi celebre, e degno. Datũ in nostro Ducali Palatio Die XII. Octobris MDCXXX.

Rectores itaque auctoritate Serenis. Senatusconsulti cum de reis prehendendis laborassent, absentes formula sequenti citant.

Edictum in illos qui aperuerunt Petrarchæ Sepulchrum.

De mandato Excellentis. Senatus, Illustris. D. D. Vincen-

tius

tius Capellus Prætor, & Petrus Sagredus Præfectus pro Serenifs. Veneta Republica Paduæ, eiusq; districtus Rectores, delegati Iudices, vi Rescripti Ducalis XII Octobris traditi citant F. Thomam a Portu Romatino Annorum XXVII, proceræ staturæ, pilis puniceis, Baptistã Politum Arquadæ Decanum, Stephanum Fabrum, Zanetum Bonum, Franciscus Gallum Perinum, Francescum Politum, & Hieronymum Lupum omnes Arquadæ incolas, vt intra octiduũ proximũ sese Illustrifs. D. D. Rectorum custodiæ sistant in sui defensionem, & excusationẽ à processu contra ipsos per Maleficiorũ officium facto, & in Prætorij Archiuũ auctoritate delegationis reposito; quòd iunctim omnes dicti F. Thomæ suasu, xxvII Maij proximè elapsi noctu in cœmeterium concedentes, in quo sepulcrum celeberrimi Poetæ Francisci Petrarchæ templi Cathedralis Canonici Ann. 1634. ossa reseruans, audaci temeritate è marmore densissimo exstructum effregerint; Ipse verò Thomas ex illo venerando corpore dextri brachij partem sacrilegè, illicitè, vt credere par est, Lucri causa subduxerit, id licẽtia inexcusabili distrahens, quod sine indultu Principis, (qui meritò gaudet in sua ditione Viri adeò insignis ossa quiescere) nullo modo tangi, aut separari potuit. Quod ipsorum facinus respectiuè studio, dolo, execrabili proteruia, impio in humanitatis Iura delicto, alijsq; modis indignis in processu notatis, commissum. &c. vt in processu.

Promulgato hoc Mandato quidam se Iudici sistunt. Interea Ser. Senatus decreto Rectore denuo monentur altero rescripto. Instituta itaq; diligenti in reos inquisitione, & cognita culpæ innocentia, nonnulli spectatores quippe imperiti, nullius facinoris complices è carceribus dimittuntur in reliquos hac sententia animaduersum.

Hanc

Hanc ex publico Tabulario Patauino in gratiam exterorum Latino sermone subijcere visum est.

Die II. Ianuarij MDC XXXII.
Iudicium.

Quod suprascripti F. Thomas Martinellus de portu Romatino, Baptista Pulitus Decanus, et Stephanus Faber perpetuò Patauio exulent, & ab omnibus ciuitatibus, terris, & locis Serenissimi Dominij terrestribus, & maritimis, Nauilijs armatis, vel nonarmatis, & ab inclyta Vrbe Veneta, & Ducatu: & si quis neglecta proscriptione inciderit in nostram potestatem, F. Thomas per decennium integrum clauso carcere contineatur; vnde si aufugerint denuo exilio eodem mulctetur, & mille libris, si ipsi id aris; secus ex numis mulcta consuetæ adscriptis Baptista, & Stephanus decennio vincti triremibus quisque mancipetur, & remigijs inepti biennium carcere claudantur, & postea subijciantur proscriptioni, tunc primum institutæ cum pæna quilibet mille librarum, vt superius. Idemq; quoties deliquerint violatione sepulchri insignis, & quouis alio excessu, vt in processu ex arbitrio, & in impensas. Io: Fraciscus Gallus, Perinus Bianco, Franciscus Liecherus, & Hieronimus Lupus valente ipsorum defensione è carceribus dimittantur.

Vincentius Capellus Prætor, & Iudex delegatus
Aloysius Vallaresius Præfectus, & Iudex delegatus

APPENDICVLA

Eorum, quæ ad vberiorem præseutis Historiæ cognitionem necessaria Auctor negotiorum varietate distractus omiserat, vel ei opere iam confecto typisque exscripto ab Amicis suggesta fuere.

Cap. I. p. 2. *Depositam addidit.* Iconum quidem harum diuersitatem nonnulli submonuerunt. Quæ etiamsi primo intuitu aliqua videtur; Si quis tamen posteriorem cum numismate à *Cap.* 24. nobis exhibito diligenter conferat, ea admodum erit exigua, & quæ Pictorum licentiæ ascribi poterit. Quin & huic non dissimilis est in vetustissima tabula apud Nobiliss. Virum Hieronymum Gualdum Petrarchæ effigies scitè depicta cum hac subscriptione. FRANCISCVS PETRARCHA LAVREATVS.

Cap. I. p. 8. *Nominatus est passim.* Nomen sanè ex omine, propter singularem Poetæ isto sæculo eruditionem. PETRARCHA enim Arabibus est *Patriarcha*, quemadmodum me docuit Cl. Vir D. Ioannes VVeslingius Eques Hierosolymitanus, & Anatomiæ atq; Chirurgiæ in Patauino Gymnasio Professor eximius, qui in Aegypto Illustrissimorum D. D. Aloysij Cornelij & Ioan. Donati Consulum Venetorum quinquennium Medicus linguas variè excoluit.

Cap. VIII. pag. 44. *Poematum sensum astrueret.* Rinaldum Cursum pariter nonulla reliquisse in Petrarchę Poemata, patet ex Pręfatione Hieronymi Ruscelli Edit. Venetæ 1554. typis Plinij Petrasantæ. 8.

Pag. 44. *Non pauca adnotauit.* Reperitut quoque in Bibliotheca Eminentissimi Cardinalis à Balneo MS. Phi-

lippi

lippi Villani, qui Cl. aliquot Virorum sui seculi Vitas persecutus *De Vita & Moribus Petrarchæ* peculiariter egit, quemadmodum mihi index Cl. Gabriel Naudęus, cui preciosæ huius supellectilis cura meritò credita. Nuper autem in Bibliotheca Vaticana Vol. n. 6165. inuentam Petrarchæ Vitam à Ludouico Beccadello Archiepiscopo Raguseo fusè descriptam, Mense Martio Roma ad me perscripsit Amicus singularis Leo Allatius qui erudito scribendi officio frequens ad nos excurrit.

Pag. 46. *Contulerunt.* Inter quos neutiquam prætereundus Celsus Cittadinus Senensis Linguæ veteris Etruscæ & Antiquitatũ egregiè peritus, olim magni Lipsij apud Fuluium Vrsinum condiscipulus, qui Oden Petrarchæ B. Virgini dicatam insigni commento illustratam euulgauit 1613. *typis Siluestrij Marcheti.*

Cap. X. pag. 55. *Scriptoribus differre.* Triplici corona factum notat idem: Nẽpe Laurea, Hederacea, & Myrtina.

Cap. XV. pag. 103. *Naturæ decoris refertam.* Operæ vero fuerit, quæ pridem Vir Cl. Franciscus Bernardinus Ferrarius ad me pro sua humanitate prolixè perscripsit, ad maiorem huius argumenti euidentiam, hic in pauca contrahere. Nimirum Mediolani in Bibliotheca Ambrosiana asseruari Virgilium MS. qui olim Fuluij Vrsini erat, antequam in Friderici Borromęi Cardinalis Archiepiscopi possessionem veniret. Is Codicem hunc thesauri instar habebat, nec vlli (quamuis & id raro) ostendebat nisi manibus proprijs, idque domi suæ. Caussam reddidit ipse, quod certus esset cum Petrarchæ fuisse, quem totus voluerat, sua manu interpolauerat, me-

moriaque ditauerat, qua nulla ipsi fuerat dulcior, aut amarior. Defuncto Romæ Vrsino varij magni nominis Viri librum affectabant; Borromæus tamen siue auctoritate, siue suorum diligentia, siue pretij magnitudine reliquis hic præualuit, & librum semper inibi secum tenuit, donec Mediolanum reuersus in Bibliothecam Ambrosianam referret, hac cautela; clauibus custodirent, neque cuiuis pateret. Quod ex ore ipsius Cardinalis sepius audiuit Ferrarius, eique testes sunt luculentissimi Gratia Maria Gratijs tūc temporis Cardinali à secretis, nec non Antonius Olgiatus dictę Bibliothecę Pręfectus, vterque fide dignissimus, variaque eruditione pręstantissimus. Codex ipse in folio membranaceo elegantissimè scriptus rubro inuolucro tegitur. Adiecta sunt Seruij Commētaria charactere satis extanti, Glossæ autem minori, præcipuè ad marginem hinc inde sparsę, interdū ipsi textui insertæ. Asseri primo agglutinata est Petrarchæ Epistola scripta in papyro ordinaria: Primum mēbranæ folium elegantissimis figuris penicillo Simonis Senensis exornatur, quæ Vniuersi Operis ideam referunt. Petrarchā vero eius fuisse possessorem, præter Fuluij Vrsini omnis Antiquitatis peritissimi auctoritatem, abundè mihi fidem facit Simonis Senensis artificiū, qui Petrarchæ amicissimus olim Auinionem missus à Pandulpho Malatesta, vt Petrarchæ Effigiem in tabulam referret; Qui etiam Petrarchæ precibus cœlestem LAVRÆ Effigiem pinxerat, amictu viridi, flammula è pectore exiliente, cuius sæpius meminit Poeta. Glossas etiam esse de manu Petrarchæ, vel hinc liquet, quod diligenti comparatione facta cum Petrarchę literis, nihil

illis

illis ſimilius deprehendiſſet Vrſinus. Cum igitur Epiſtola Petrarchę hactenus à multis adſcripta Gloſſis tam ſit ſimilis literarum figura, quàm Ouum Ouo; Eam ſuo auctori aſſeruiſſe non indignum erit, donec firmioribus rationum momentis diuerſum euicatur.

Cap. 23. p. 168. *Hæc ille.* Quæ vt planiora ſint, id obiter monendum, Maiatas fuiſse galeas, quarum pars erat loricata. lorica enim vulgo maglia, vt ſit maiata quaſi magliata: *Pignolatum* verò telam xylinã mulierculis adhuc familiarem, quam vulgo *bombaſinã pignolatã* appellant: & Tunicam lineam etiam nunc in vicinis Rhodigio pagis Xoccham vocari.

Tantum volui in pręſentiarum, donec plura vel Amicorum benignitas, vel Lectio ſuppeditauerit.

FINIS.

INDEX

RERVM, ET NOMINVM.

A

Andre-

C

Ioan.

Plato

Sedi-

T

V

Bene-

F I N I S.

Nos Andreas de Rubeis Rector Generalis, Nicolaus Brunus, & Hortensius Ottolinus, Visitatores Congregationis Canonicorum Sæcularium Sancti Georgij ab Alga Venetiarum, D. Iacobo Philippo Tomasino Collegij Patauini Theologo, Cœnobij D. Mariæ in Vantio Priori, concedimus licentiam diuulgandi librum, qui inscribitur PETRARCHA REDIVIVVS, *seruatis seruandis, & omni meliori modo, &c. Datũ in Cœnobio nostro D. Mariæ in Vãtio 12. Martij. 1630.*

{ Locus Sigilli.

Marcus Antonius Pinellius à Secretis De Mandato.

1633. Die 30. Martij.

Ego Fr. Io: Paulus Sansonius Art. & Sac. Theologiæ Doct. & S. Inquisitionis Patauinæ Vic. & Commiss. Generalis, Librum Admodum Reuerendi Patris Iacobi Philippi Tomasini inscriptum, Franciscus Petrarcha Rediuiuus *vidi, & dignum prælo approbaui.*

In Quorum fidem, &c.

Fr. Io. Paulus Sansonius qui supra manu propria.

1633. à 30. Luglio.

Gli Eccellentiss. Sig. Refformatori dello Studio di Padoa veduta l'antescritta sottoscrittione del P. Vic. del Santo Officio di Padoa, & il sopra attestato di vno delli Consultori in Iure concedono licenza del presente libro che possi esser stampato, douendosi nel restante osseruare quanto è disposto in materia di stampe.

Simon Cõtarini Caualier Procurator Refformatore.
Girolamo Soranzo Procurator Refformatore.

Gerolimo Cauazza Secretario.

Errata ſic Corrigantur.

Pag. 11	linea 25	indigna	indiga.
24	3	enactam	enatam;
31	6	Laura	Laurea..
49	30	virgator	iurgator.
57	7	Anno	Annus
64	1	NECESSTVDO	NECESSITVDO
	2	XII.	XI.
70	18	Excepit	accepit.
75	25	Interregerimi	integerrimi
91	8	tot.	toto
97	19	Aethnea	AEthna.
110	19	puaca	pauca.
130	24	thernalis	thermalis.
147	30	Phœbo	Phœbe.
171	22	quæ mihi omico	quę mihi ab amico.
191	19	vitta	Citta.
192	6	Franciſcus	Franciſcum.
	26	Rectore	Rectores
200	6	ſtudium	iudicium
	15	Carolus VII	Carolus IV.
202	5	Florentiæ	Florentinę
203	15	Gridius	Grudius. 116
205	22	ſcriptor	Scripta.

Cætera quæ leuiora benigno Lectori emendanda relinquuntur.